

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuv.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 18 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського 3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

**Дизельна угода Д. Трампа з В. Путіним на тлі переговорів
з українською делегацією в Маямі: оцінки політиків
та експертів 4**

Потіха А.

Візит федерального канцлера Німеччини Фрідріха Мерца до Києва...21

Аулін О.

**Протистояння між хуситами
та легітимним урядом Ємену: причини й наслідки.....28**

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Проблеми розвитку експорту
української аграрно-продовольчої продукції у 2026–2027 рр. 35**

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	47
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	51
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	65
Наука і влада.....	68

До уваги держслужбовця

Шумілова А., Штих П.

Теодор Драйзер (1871–1945). До 155-річчя від дня народження.....	69
---	-----------

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

Увесь день тривоги та удари, «шахеда»; Америка точно має силу й можливості, щоб забезпечити «тишу»

Шановні українці, українки!

Провів сьогодні Ставку. Була важлива доповідь по ситуації на фронті. Ми продовжуємо активну оборону й поступово відтискаємо окупанта. Цими місяцями зросли російські втрати. І тільки в районах Добропілля щодня росіяни втрачають тільки вбитими близько двох сотень осіб. І багато у них і важкопоранених. Всі спроби ворога пройти вперед, інфільтруватись ми зупиняємо, робимо все для цього. Я дякую всім підрозділам, усім нашим бригадам, які повністю виконують бойові завдання і застосовують зброю максимально ефективно. Позиції України на фронті залишаються сильними і в цьому році найбільш сильні за довгий час. Хоча росіяни в деяких місцях фронту переважають кількісно у шість–вісім разів, і все одно ми досягаємо необхідних Україні результатів.

Я хочу особливо відзначити саме за це воїнів 12-ї бригади спецпризначення «Азов» Національної гвардії України, 1-ї Президентської бригади «Буревій» і також нашої 95-ї бригади ДШВ, 413-го полку «Рейд» СБС ЗСУ, 104-ї окремої бригади територіальної оборони ЗСУ та прикордонного загону «Фенікс» Державної прикордонної служби України. Дякую вам і всім, хто б'ється заради України, як заради себе самого.

Сьогодні багато було знов нашої комунікації з партнерами. Я говорив із канцлером Німеччини Ф. Мерцом та Генсеком НАТО М. Рютте. І разом із Прем'єр-міністром Польщі Д. Туском та прем'єр-міністрами Норвегії та Литви ми взяли участь у безпековому форумі у Варшаві. У всіх, у всіх абсолютно чіткі позиції. Україну треба підтримувати, і Росії не можна давати шансу зламати нас – нашу країну, наших людей, а отже, і Європу. Я дякую всім лідерам, усім народам за підтримку. Головне – що будуть рішення, будуть пакети, які нам допоможуть, нашій обороні, нашому захисту.

Ми продовжуємо говорити абсолютно конструктивно з командою Президента Америки, фактично щодня з ними ми на зв'язку, наша переговорна група. В Америці всі знають і багато хто підтримує саме нашу позицію про те, що все має бути чесним. Україна готова до енергетичного припинення вогню, і саме ми вже не раз пропонували такий ceasefire. Росія повинна зробити свої кроки до «тиші». Зараз увесь день тривоги, удари, «шахеда». Америка точно має силу, має можливості, щоб забезпечити «тишу». Реальну, надійну деескалацію. Реальну та надійну зупинку Росії. Має бути реальний рух до цього. Я дякую всім, хто з нами, хто з Україною! Дякую всім, хто тримає позиції!

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Дизельна угода Д. Трампа з В. Путіним на тлі переговорів з українською делегацією в Маямі: оцінки політиків та експертів

Переговори представників України, США, європейських країн і НАТО щодо шляхів завершення російсько-української війни, для проведення яких 9–10 жовтня українська делегація прибула в Маямі, закінчилися раніше, ніж планувалося, не принісши жодних результатів. Ці переговори мали стати продовженням кількох раундів зустрічей, що відбулися у Флориді наприкінці минулого року, зокрема обговорень між офіційними особами США та російським представником К. Дмитрієвим у жовтні 2025 р., а також подальших зустрічей з українськими посадовцями в листопаді та грудні того ж року. На початку вересня спецпосланці Президента США С. Віткофф і Д. Кушнер також відвідали Москву та Київ, де зустрілися з лідерами Росії та України. Білий дім анонсував, що 9 жовтня С. Віткофф і Д. Кушнер зустрінуться з представниками України, щоб обговорити нову спільну пропозицію, яка охоплює всі аспекти конфлікту та має на меті завершення війни. Очікувалося, що ця зустріч дасть змогу визначити сфери, у яких сторони конфлікту могли б співпрацювати, навіть за умови, що їхні позиції залишаються різними.

Президент В. Зеленський незадовго до зустрічі в Маямі заявляв, що українські переговорники отримали інструкції щодо питань, які слід порушити під час перемовин з американською делегацією, зокрема щодо посилення протиповітряної оборони України. Він додав, що Україна окремо обговорюватиме питання фінансування та протиповітряної оборони з європейськими партнерами, зокрема шляхи швидшого отримання фінансової підтримки. Порядок денний переговорів також включав план повоєнного процвітання та відбудови України, а також інші аспекти потенційного врегулювання (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/perehovory-delehatsiy-ukrayiny-ta-ssha-v-mayami-pidhotovka/33873451.html>).

Тим часом очікування від переговорів, озвучені американською стороною, були більш ніж стриманими. Зокрема, державний секретар США М. Рубіо заявив, що наразі завершення російсько-української війни шляхом дипломатичних переговорів є «недосяжним». Він також говорив, що

Вашингтон намагатиметься досягти енергетичного перемир'я між Росією та Україною, однак визнав, що це буде складним завданням. Більше того, М. Рубіо висловив застереження про те, що війна зайшла у небезпечний глухий кут й існує ризик виходу її за межі України. Держсекретар США назвав цей конфлікт «дуже небезпечною війною» і попередив, що ескалація може включати російські диверсії в сусідніх країнах НАТО, удари чи інші дії, здатні швидко розширити масштаби конфлікту. За його словами, це може «швидко перетворити війну між двома країнами на значно ширший і набагато небезпечніший регіональний конфлікт».

Перші результати переговорів стали відомі зі слів С. Віткоффа, який повідомив, що учасники «провели конструктивні обговорення щодо можливих шляхів деескалації та завершення війни з Росією напередодні зими, а також просування зусиль, спрямованих на досягнення міцного та тривалого миру». За інформацією С. Віткоффа, частину переговорів присвятили підготовці до зимового періоду. Зокрема, сторони обговорили стійкість української енергосистеми, заходи для її захисту та забезпечення експорту зерна. Окрему увагу учасники зустрічі приділили гарантіям безпеки для України. Ішлося про довгострокові домовленості, які мають запобігти новій російській агресії та зміцнити безпеку європейських держав. Також на порядку денному були питання повоєнної відбудови України, перспектив її економічного зростання та вступу до Європейського Союзу (URL: <https://uatv.ua/uk/peregovory-shhodo-myru-v-ukrayini-zavershylysya-dostrokovy-shho-obgovoryly-v-mayami/>).

Попри позитивну оцінку зустрічі американським спецпредставником, згодом з'явилася інформація про дострокове завершення консультацій. Кореспондент «Радіо Свобода» у Вашингтоні А. Рауфоглу, посилаючись на власні джерела, повідомив у соціальній мережі X, що переговори в Маямі завершилися раніше, ніж очікувалося (URL: <https://rubryka.com/2026/10/10/peremovyny-v-mayami/>).

Причиною, через яку українська делегація достроково перервала перемовини, стало повідомлення про те, що Президент США Д. Трамп під час «надзвичайно успішної телефонної розмови» з російським лідером В. Путіним 9 жовтня домовився про постачання російського дизельного пального на американський і світовий ринки, що, за твердженням американської сторони, має знизити ціни. Про це учасників переговорів сповістив С. Віткофф. Він повторив заяву Д. Трампа про те, що Росія має негайно поставити до США понад 300 тис. т дизелю, протягом листопада – ще 500 тис. т, а згодом – додатковий мільйон т. Того самого дня Управління з контролю за іноземними активами Мінфіну США видало генеральну ліцензію № 135. Вона дозволяє визначені операції з продажу, доставки, розвантаження та імпорту дизельного пального російського походження до 7 квітня 2027 р. При цьому документ не означає повного скасування американських санкцій проти Росії.

Як заявив згодом помічник В. Путіна Ю. Ушаков, російський президент під час телефонної розмови з Д. Трампом відкинув відновлення мирних переговорів і підтвердив намір продовжувати війну проти України. За його словами, Путін дав зрозуміти, що Москва продовжуватиме бойові дії, «доки не досягне всіх поставлених цілей» (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/putin-vidmovivsya-vid-mirnih-peregovoriv-i-roobicyav-vouyvati-do-dosyagnennya-ciley-50648809.html>).

Як стверджував Ю. Ушаков, Д. Трамп «тепло привітав Путіна з днем народження, неформально побажав йому успіхів і благополуччя та передав привіт від першої леді». Натомість очільник Кремля підтвердив незмінність позиції країни-агресора щодо війни проти України. Він також звинуватив Україну в «спробах зірвати вибори в Росії» та заявив про нібито безперспективність українського опору, бо російські війська «повністю володіють ініціативою й просуваються вперед на фронті». Ю. Ушаков повідомив, що після розмови Д. Трамп розпорядився передати українській стороні «сигнали», отримані від Росії.

Таким чином, замість узгодження умов домовленостей, українська делегація разом з європейськими представниками дізналися про рішення, яке може надати Москві додаткові доходи для фінансування війни проти України та послабити позиції Києва на переговорах. Українські посадовці заявили, що Київ не був заздалегідь поінформований про таке рішення. Хоча раніше Президент В. Зеленський підтверджував, що Вашингтон розглядає можливість домовленостей із Москвою, деталі угоди стали відомі лише після публічного оголошення. В українській делегації це викликало питання, чи не узгодили США частину домовленостей із Росією ще до того, як Україна та європейські партнери визначили параметри можливого енергетичного перемир'я. Один із українських посадовців вказав на 7 квітня – дату, коли спливає термін дії послаблень, – як на доказ того, що Вашингтон планував ці заходи. «Вони зняли санкції до 7 квітня... Тобто вони готували це до 7 жовтня. Це подарунок Путіну на день народження. Вони рахують ці шість місяців», – зазначив посадовець (URL: https://censor.net/ua/news/4027761/ukrayinski-peregovornyky-diznalsya-pro-znyattya-sanktsiyi-iz-dyzelyu-rf-pid-chas-zustrichi-v-ssha)).

Рішення американської адміністрації стало несподіванкою для європейських представників, які разом з українською делегацією брали участь у дипломатичних консультаціях у Маямі. Європейські партнери України, які прибули на переговори до США, висловили розчарування рішенням президента США Д. Трампа укласти дизельну угоду з Росією. На їхню думку, послаблення санкцій проти Москви не сприятиме завершенню війни, а лише заохочуватиме Кремль до подальшої агресії. Європейські партнери переконані, що санкційний тиск на Росію необхідно посилювати, а не послаблювати, бо економічні обмеження залишаються важливим інструментом впливу на Москву та мають спонукати російське керівництво

до припинення війни. Водночас у Європейському Союзі побоюються, що поступки з боку Вашингтона можуть мати протилежний ефект. Замість готовності до мирного врегулювання, Кремль може сприйняти пом'якшення санкцій як можливість продовжувати агресію проти України (URL: <https://uatv.ua/uk/dyzelna-ugoda-trampa-z-putinym-chomu-poslablennya-sanktsij-vyklykae-zanepokoynnya-v-yevropi/>).

Президент України В. Зеленський заявив, що дозвіл Росії продавати дизельне паливо – це інвестиція у війну. Він дуже емоційно оцінив цю угоду, назвавши такий крок Д. Трампа «слабким рішенням сильного партнера». (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cv98z3n82696o>). Він також назвав перемовини з українською делегацією в Маямі «ширмою» для угоди США з Росією і заявив, що рішення Президента США в односторонньому порядку скасувати санкції проти Росії та дозволити їй експорт дизельного палива було «несправедливим і нечесним». Він наголосив, що цей «подарунок Путіну на день народження» забезпечить агресора додатковими мільярдами на продовження війни.

В. Зеленський заявив, що Україна не заперечувала б проти послаблення американських санкцій на російську енергетику, якби це супроводжувалося домовленістю про енергетичне перемир'я. Ідеться про взаємне припинення ударів по електростанціях, підстанціях, нафтопереробних заводах та інших об'єктах енергетичної інфраструктури на зимовий період. Водночас В. Зеленський вважає, що Вашингтон не отримав від Москви жодних відповідних поступок. На його думку, якби Росія погодилася на конкретні зобов'язання, Д. Трамп сам би повідомив про це публічно (URL: https://zaxid.net/volodimir_zelenskiy_vvazhaye_dizelnu_ugodu_ssha_ta_rosiyi_po_darunkom_putinu_n1647598).

В. Зеленський порівняв нинішню ситуацію із самітом Д. Трампа і В. Путіна на Алясці в серпні 2025 р. Тоді американський президент пристав на низку вимог Москви щодо війни, нічого не отримавши натомість. Втім, попри обурення, від посередництва США Київ не відмовляється. «Це непросто. Нам потрібні американці, щоб спробувати зупинити цю війну», – наголосив Президент (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tilki-energetichne-peremir-ya-zelenskiy-nazvav-1791595611.html>).

Натомість Д. Трамп, оголошуючи про своє рішення щодо закупівлі дизелю в РФ, ніяк не згадав ані про санкції, ані про війну Росії проти України. Він натомість заявив: «Зниження цін для американців, особливо наших чудових фермерів, власників ранчо та далекобійників – мій головний пріоритет» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cm78pwve6d8lo>).

Пізніше, вирушаючи з Білого дому на передвиборний мітинг, Д. Трамп висловив подяку В. Путіну, а на критику В. Зеленського фактично ніяк не відреагував. «Я хочу подякувати президенту Путіну. Відверто кажучи, до нашої країни надходять величезні обсяги нафти, і це дизельне паливо – саме те, що нам потрібно. Тож дякую», – сказав він (URL:

<https://news.novyny.live/khochu-podiakuvati-putinu-tramp-pro-ugodu-shchodo-dizelnogo-paliva-z-rf-348435.html>)

Тим часом видання Axios розповіло, що представники США на переговорах з українською делегацією заявили, що Трамп ухвалив це рішення після того, як Україна проігнорувала численні прохання припинити удари по російських нафтопереробних заводах, які безпосередньо зачепили американських споживачів. Спецпредставники Д. Трампа С. Віткофф і Д. Кушнер пригрозили припинити передачу Україні розвідданих, якщо Київ продовжить ігнорувати прохання Президента США не бити по російських НПЗ.

Заява Д. Трампа, зроблена після телефонної розмови з Путіним, шокувала Україну та багато європейських урядів і спричинила нову кризу у відносинах між США та їхніми західними союзниками. Після того, як Президент США Д. Трамп дозволив Росії продавати нафтопродукти, країни ЄС оголосили про намір затвердити новий, «наймасштабніший від початку війни» пакет санкцій проти Росії та посилити допомогу Україні.

Висока представниця Євросоюзу з питань дипломатії та політики безпеки К. Каллас на своїй сторінці у соцмережі X наголосила, що протягом лише двох днів унаслідок російських ударів загинуло понад 80 мирних українців, а також Росія посирила гібридні атаки проти Європи, як держав – членів ЄС, так і союзників по НАТО. «Призупинення санкцій щодо російського дизельного пального забезпечує Москві додаткові доходи для ведення війни. Зараз не час послаблювати тиск на Росію, і Європа цього не робитиме. У понеділок, 12 жовтня, міністри закордонних справ країн ЄС планують затвердити найбільший від початку війни пакет санкцій, спрямованих проти російської воєнної машини», – заявила К. Каллас (URL: <https://uatv.ua/uk/zaraz-ne-chas-poslablyuvaty-tysk-na-rosiyu-kallas-vidreaguvala-na-rishennya-trampa-shhodo-rosijskogo-dyzpalnogo/>).

Речник уряду Німеччини Ш. Корнеліус підтвердив, що до його країни дизельне паливо з Росії не постачатиметься. «Уряд Німеччини дотримується рішень про запровадження санкцій проти Росії та працює з європейськими партнерами над подальшими санкціями. Підтримка України в її боротьбі за захист залишається непохитною», – заявив Ш. Корнеліус. За його словами, уряд Німеччини взяв до відома рішення США щодо постачання російського дизельного палива. «Дипломатичні зусилля, спрямовані на мирне врегулювання, тривають», – додав він (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/sankciji-yes-proti-rosiji-planuyut-naymasshtabnishiy-paket-i-posilennya-dopomogi-ukrajini-50648886.html>).

Прем'єр-міністр Естонії К. Міхал назвав рішення Д. Трампа «серйозним прорахунком», наголосивши, що «угоди з диктаторами ведуть у пекло». Він нагадав, що гроші від продажу газу і пального дають Росії можливість вбивати невинних людей, а також існує велика імовірність того, що обіцяне пальне так і не надійде.

«Така домовленість суперечить тривалим зусиллям Заходу, спрямованим на обмеження надходження енергетичних доходів путінському режиму, США, як і ми, закликають союзників відмовитися від російського пального. Стратегія перекриття джерел доходів Росії в довгостроковій перспективі є правильною, і її необхідно дотримуватися», – заявив К. Міхал. Прем'єр додав, що в найближчий тиждень Естонія і Європейська рада мають обговорити можливість швидкого нарощування підтримки України, «щоб дозволити їй вконтиненту знищити російські нафтопереробні заводи».

Прем'єр-міністр Швеції У. Крістерссон заявив, що позиція Швеції залишається незмінною з 24 лютого 2022 р., і ця країна підтримуватиме Україну стільки, скільки буде потрібно. «Нині необхідно посилити тиск на Росію та збільшити обсяги підтримки України. Ми шкодуємо через домовленість США з Росією щодо постачання дизельного пального, адже доходи від енергоресурсів є життєво важливим джерелом фінансування російської загарбницької війни», – написав У. Крістерссон на своїй сторінці у соцмережі X.

Прем'єр-міністр Фінляндії П. Орпо назвав домовленість Президента США Д. Трампа з Росією щодо постачання дизельного пального величезним розчаруванням, водночас поставивши під сумнів економічну значущість угоди для американського та світового ринків. За словами П. Орпо, домовленість викликає занепокоєння, оскільки може забезпечити Росії додаткові доходи, які Москва використовує для продовження війни проти України. «Ця новина стала величезним розчаруванням. Президент Трамп запроваджує санкції проти Росії й водночас приносить гроші до військового бюджету Путіна. І Російська Федерація може продовжувати свою жажливу війну проти України», – заявив Прем'єр-міністр (URL: <https://uatv.ua/uk/velychezne-rozcharuvannya-prem-yer-finlyandi-ri-rozkrytukuvav-dyzelnu-ugodu-trampa-z-putinyim/>).

Водночас П. Орпо звернув увагу на обсяги дизельного пального, передбачені російсько-американською домовленістю. За його оцінкою, вони становлять лише незначну частину споживання США. Крім того, наразі немає впевненості, що погоджені постачання взагалі вдасться реалізувати. «Якщо подивитися, що саме міститься в угоді, кількість пального абсолютно невелика. До того ж, ще невідомо, чи буде все це реалізовано. На мою думку, цього обсягу вистачить лише на півтори доби споживання на ринку США», – зазначив він.

Глава фінського уряду також висловив сумнів, що домовленість матиме істотний вплив на ситуацію з цінами на пальне. «Я не думаю, що зрештою це матиме дуже велике значення для Сполучених Штатів або світових ринків», – наголосив П. Орпо.

Окремо Прем'єр-міністр Фінляндії пов'язав рішення американської адміністрації з наближенням виборів у США. Він припустив, що домовленість може бути продиктована передвиборчим тиском і прагненням

продемонструвати швидкі результати. «Попереду вибори. І це може бути просто панікою перед виборами», – зауважив П. Орпо.

Прем'єр-міністр Чехії А. Бабіш назвав рішення Вашингтона «величезним ляпасом для Європи» та закликав європейські країни замислитися над подальшими діями. Чеського прем'єра найбільше обурило суперечність між попередніми вимогами Д. Трампа до європейських союзників та його нинішньою домовленістю з Росією. «Звичайно, це шокує справа, адже Президент Трамп тривалий час дорікав нам, Європі, за те, що ми купуємо ці ресурси в Росії. Я розумію, що в нього вибори, але для Європи це все одно величезний ляпас», – наголосив А. Бабіш (<https://czechia-online.cz/premier-chehiyi-babish-nazvav-domovlenist-trampa-z-putinym-lyapasom-dlya-yevropy/>).

Міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський зауважив, що Посольство Польщі в Росії повідомляє про дефіцит пального навіть у Москві, яку завжди забезпечують першочергово. Крім того, за даними, які Р. Сікорський назвав «серйозними джерелами», Україна вже пошкодила близько 50 % російських потужностей з нафтопереробки. «То звідки візьмуться надлишки на експорт?» – запитав міністр.

Представник уряду Великої Британії заявив, що Лондон і надалі тісно співпрацюватиме з міжнародними партнерами, щоб Україна отримувала необхідну військову та фінансову допомогу для захисту від російської агресії. «Ми також продовжуватимемо тиснути на Росію за допомогою найсуворішого санкційного режиму, який Велика Британія коли-небудь запроваджувала, підвищуючи ціну агресії Путіна та підтримуючи зусилля, спрямовані на досягнення справедливого й тривалого миру», – зазначив він.

Також представник британського уряду наголосив, що Україна неодноразово демонструвала серйозність своїх намірів щодо встановлення миру. Натомість Росія систематично відкидала пропозиції про повне або часткове припинення вогню, продовжуючи атакувати українське цивільне населення та енергетичну інфраструктуру. «Росія може завершити цю війну вже сьогодні. Ми й надалі віддані підтримці України стільки, скільки буде потрібно, а також співпраці з партнерами задля досягнення тривалого миру», – додав він.

Після заяви Президента США Д. Трампа про домовленість із російським диктатором В. Путіним щодо постачання російського дизельного пального в інформаційному просторі США розгорнулася медіакампанія проти України. Представники консервативного крила (MAGA) почали активно поширювати наратив про те, що Президент України В. Зеленський нібито свідомо продовжує удари по російських НПЗ, аби зашкодити республіканцям на майбутніх проміжних виборах до Конгресу та допомогти демократам.

Про це у своєму огляді американських медіа розповів український журналіст у США О. Яриш. Журналіст зауважує, що теза про «навмисне

шкідництво» з боку Києва поширюється на всіх рівнях – від анонімних акаунтів у соцмережі X до телеєфірів та заяв високопосадовців. Зокрема, ведуча FOX News Р. Кампос-Даффі заявила в ефірі: «Невдячний Зеленський продовжує бомбити НПЗ і ускладнювати становище для президента перед проміжними виборами до Конгресу». Популярний консервативний блогер з багатомільйонною аудиторією Д. Пособец закликав до жорстких заходів: «Зеленський намагається нашкодити Трампу перед проміжними виборами. Негайно припиніть передавати Україні розвіддані та виділяти їй будь-яке фінансування». Сенатор від штату Юта М. Лі підхопив цей меседж у соцмережах: «Зеленський працює понаднормово, щоб допомогти демократам у листопаді». Американський мільярдер І. Маск відреагував на заяви Д. Трампа, який звинуватив Київ у продовженні ударів по російських нафтопереробних заводах і закликав Україну обрати нового Президента. На думку І. Маска, В. Зеленський «зайшов занадто далеко».

Утім, попри інтенсивний тиск, у США вистачає й тих, хто виступає проти поступок Кремлю, зокрема й серед консерваторів. Яскравим прикладом є позиція політичної активістки Л. Лумер, яка після відвідин України у липні 2026 р. кардинально змінила свої погляди. На думку Л. Лумер, скасування санкцій та закупівля російських енергоносіїв має прямі наслідки для національної безпеки США, оскільки ці кошти підживлюють найближчих союзників Кремля на Близькому Сході. Реагуючи на енергетичні домовленості з Москвою, вона зазначила: «Купівля російської нафти поповнює скарбницю іранського ісламістського режиму, який скандує “Смерть Америці”. І ми це знаємо».

Рішення Д. Трампа спричинило обурення багатьох американських топполітиків, які назвали його зрадою України, європейських союзників і національної безпеки США. Сенатор-демократ Р. Блументаль, один зі співавторів закону про санкції проти Росії, заявив, що рішення Д. Трампа є ганебним і «робить нас співучасниками війни Путіна проти України». За словами сенатора, пом'якшення санкцій проти Росії лише посилить економічні позиції Москви та Пекіна. Він вважає, що така політика не сприятиме припиненню російської агресії, а, навпаки, може призвести до нових жертв серед українців. «Ця погано замаскована спроба пом'якшити хаос, спричинений незаконною війною Трампа проти Ірану, лише зіграє на руку економікам Китаю та Росії й призведе до загибелі ще більшої кількості невинних людей в Україні», – написав Р. Блюменталь у соцмережі X (URL: <https://uatv.ua/uk/dyzelna-ugoda-trampa-z-putinym-ganba-dlya-ssha-blyumental-vymagaye-skasuvaty-rishennya/>).

Американський політик також звинуватив Президента США в політиці умиротворення російського керівництва. На його переконання, домовленість суперечить намірам Конгресу посилити санкційний тиск на Кремль. «Ця домовленість із диктатором-убивцею є плямою на репутації нашої держави, образою пам'яті Ліндсі Грема та прямо суперечить намірам Конгресу,

закладеним у нашому двопартійному законопроекті про санкції. Президент повинен негайно скасувати цю домовленість», – заявив сенатор.

Окремо Р. Блюменталь звернувся до американських компаній, які розглядають можливість отримання коштів, пов'язаних із російським керівництвом. Він попередив, що Конгрес уважно стежитиме за їхньою діяльністю. Таким чином, сенатор закликав Білий дім відмовитися від домовленостей щодо російського дизельного пального та не послаблювати економічний тиск на Москву.

Троє сенаторів-демократів США – провідна демократка в Комітеті Сенату з міжнародних відносин Д. Шагін, лідер демократичної меншості Ч. Шумер і провідна демократка в банківському комітеті Е. Воррен – підписали спільну заяву, у якій засудили тимчасовий дозвіл адміністрації Д. Трампа на визначені операції з дизельним паливом російського походження. На їхню думку, це послаблює тиск на Кремль і може забезпечити Росії додаткові кошти для продовження повномасштабної війни проти України. Документ оприлюднили 9 жовтня на сайті Комітету Сенату з міжнародних відносин (URL: <https://ukrmedia.news/world/senatory-ssha-tramp-rosiyskyi-dyzel/>).

Сенатори заявили, що дозвіл на закупівлі російського дизельного пального суперечить інтересам Сполучених Штатів і їхніх союзників. У заяві вони назвали це «цілковитою зрадою України, наших європейських союзників та національної безпеки США». На думку авторів заяви, рішення відкриває Москві можливість одержувати нові доходи від експорту енергоносіїв під час війни проти України. Водночас це є позицією трьох сенаторів-демократів, а не офіційним рішенням усього Сенату.

Д. Шагін, Ч. Шумер і Е. Воррен пов'язали зростання цін на пальне у США з війною проти Ірану, яка, за їхньою оцінкою, спричинила перебої в постачанні нафти та нафтопродуктів. Вони вважають, що адміністрація намагається компенсувати наслідки цієї ситуації домовленостями з Росією, а не співпрацею з європейськими партнерами.

Демократи заявили, що послаблення обмежень суперечить нещодавнім крокам Конгресу зі скорочення російських енергетичних доходів. За їхніми словами, законодавці лише кілька тижнів тому схвалили заходи, спрямовані на обмеження фінансування російської воєнної машини. Сенатори закликали президента припинити війну проти Ірану та посилювати санкції проти Москви. Вони також пов'язали рішення з внутрішньополітичним тиском через високі ціни на пальне напередодні проміжних виборів до Конгресу.

Важливо, що критика нового рішення Д. Трампа лунає не лише від демократів. Частина республіканців також вважає, що замість відкриття ринку для російського пального Вашингтон повинен продовжувати економічний тиск на Москву. Зокрема, проти домовленості виступив також колишній віцепрезидент Д. Трампа М. Пенс, який заявив, що послаблення економічного тиску на Росію відбувається в момент, коли вона продовжує

війну проти України. Сенатор-республіканець К. Крамер окремо висловився щодо українських ударів по НПЗ. За його словами, такі атаки мають військово-економічне обґрунтування, оскільки нафтова галузь залишається одним із джерел доходів Росії. Критику висловив і конгресмен-республіканець Д. Бейкон. Він закликав запроваджувати нові санкції проти Росії замість послаблення чинних обмежень.

Генерал-лейтенант США у відставці та колишній спецпредставник Д. Трампа К. Келлог заявив в інтерв'ю Fox News, що угоди про постачання російського дизеля до Сполучених Штатів та на світовий ринок – це спроба диктатора Путіна захистити критичну інфраструктуру РФ від українських атак і домогтися припинення обстрілів через переговори з Вашингтоном. «Я б придивився до прихованих мотивів, через які Путін організовує постачання дизелю до США та на міжнародний ринок... Росіяни намагаються сказати українцям і американцям: “Досить атакувати наші НПЗ”. Українці не стануть цього робити, вони атакуватимуть далі, як і мають. Це військова операція, це війна – і вони діють правильно», – наголосив К. Келлог (URL: <https://uatv.ua/uk/tse-vijna-vony-diyut-pravylnno-kellog-pidtrymav-udary-ukrayiny-po-rosijskyh-npzh/>).

Також стало відомо, що у Палаті представників США готують двопартійний законопроект, який має заблокувати будь-які закупівлі російської нафти. Документ матиме назву «Закон Рональда Рейгана “Мир через силу”». Про його підготовку оголосили через день після того, як Президент США Д. Трамп дозволив Росії продавати дизель на світових ринках.

Конгресмен-республіканець Б. Фіцпатрік повідомив про намір внести законопроект і пояснив, як його планують винести на голосування. За його словами, документ розглянуть за процедурою, яка дає змогу обійти спікера Палати представників. Б. Фіцпатрік також висловив упевненість, що ініціативу підтримає переважна більшість конгресменів (URL: https://news.novyny.live/u-kongresi-ssha-gotuiut-zakon-shchodo-zaboroni-zakupivli-rosiiskoyi-nafti-348554.html?utm_source=ukrnet_news).

Рішення Д. Трампа дозволити постачання російського дизелю в США в західних медіа коментують як різкий розворот американської політики щодо Москви та нове джерело напруження у відносинах Вашингтона з Києвом. Домовленість Президента США Д. Трампа про постачання дизельного пального з Росії означає різкий розворот після багаторічного тиску США на Москву через її війну проти України, пише The Washington Post. Приголомшлива заява Д. Трампа різко контрастує із законом про масштабне посилення санкцій проти Росії, який він підписав минулого місяця.

Видання пише, що експерти неодноразово зауважували, що ціни на пальне зросли у світі насамперед через війну в Ірані, яка дестабілізувала енергетичний сектор. Після новини про домовленість 9 жовтня ф'ючерсні ціни на дизель дещо знизилися, однак середня ціна галона дизельного

пального у США залишалася високою – 6,28 дол., повідомляє Американська автомобільна асоціація (AAA). Перед тим, 22 вересня, ціна сягнула рекордних 6,52 дол. за галон.

Водночас експерти з енергетичної політики твердять, що домовленість про постачання російського дизелю навряд чи помітно вплине на болісно високі ціни на пальне та інші товари. «Це все одно, що переставляти шезлонги на “Титаніку”», – зазначив М. Лінч, почесний науковий співробітник Фонду досліджень енергетичної політики, якого цитує Associated Press. «Якщо ми отримуватимемо дизельне пальне з Росії, це фактично означатиме, що його не отримають нинішні покупці Росії, і їм доведеться шукати інших постачальників. У результаті ціна, по суті, залишиться на нинішньому рівні», – зауважив М. Лінч.

Загалом ціни на дизель, імовірно, залишатимуться високими, оскільки через війну США з Іраном і перебої в судноплавстві через Ормузьку протоку значна частина нафтопереробних потужностей Близького Сходу недоступна для світового ринку, вважають американські експерти. «Постачання нафтопродуктів, зокрема дизелю, досі становить ледве половину довоєнного рівня. Навіть якщо Росія збільшить поставки на світовий ринок, це може дещо стримати зростання цін, але не призведе до їхнього суттєвого зниження», – зазначив Д. Стернофф, старший науковий співробітник Центру глобальної енергетичної політики Колумбійського університету.

За словами ще одного енергетичного експерта, К. Сігла з Центру стратегічних і міжнародних досліджень, якого цитує AP, домовленість Трампа з Путіним навряд чи істотно вплине на ціни для американських споживачів, зате принесе користь Росії. Москва намагається розпродати запаси літнього дизелю перед переходом на важчі зимові та арктичні сорти, які будуть потрібні їй найближчими місяцями.

Аналітики також звертають увагу й на геополітичні наслідки рішення Трампа. Домовленість між американським лідером і Путіним, ймовірно, спричинить нову кризу у відносинах Вашингтона із союзниками по НАТО, пише The Guardian. Угода укладена на тлі зростання напруги між Росією та європейськими країнами. Чимало повідомлень від розвідки останнім часом попереджають про те, що Москва може готувати військову операцію, щоб перевірити рішучість Альянсу. Водночас угода про дизель, ймовірно, ще більше погіршить відносини адміністрації Д. Трампа з В. Зеленським, що загрожувє продовженню переговорів щодо завершення війни.

Готовність Д. Трампа укласти з В. Путіним домовленість, яка має знизити ціни на пальне, демонструє, що його не зупиняє підтримка Росією Ірану у війні зі США, зауважує The Guardian. Вважають, що Росія передавала Ірану супутникові розвіддані та інформацію повітряного спостереження про місця розташування американських військових, кораблів, літаків і військових баз. Москва також постачала компоненти для безпілотників і боєприпаси.

Рішення Президента США Д. Трампа пом'якшити санкції проти Росії та дозволити постачати дизельне паливо на американський та світовий ринки є односторонньою поступкою країні-агресору з боку Сполучених Штатів. Про це сказано в аналізі Інституту вивчення війни (ISW) 9 жовтня. Аналітики зазначають, що домовленість Д. Трампа з диктатором В. Путіним сприятиме затягуванню війни в Україні. Прибутки від експорту палива дозволять Кремлю й надалі фінансувати свої військові дії.

«Рішення надати Росії виняток щодо експорту дизельного палива також є односторонньою поступкою з боку США у переговорній позиції щодо Росії, тоді як Росія не запропонувала США жодних поступок у переговорах щодо припинення війни в Україні», – пише ISW (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/postachannya-rosiyskogo-dizelnogo-palnogo-do-ssha-zatyaguvati-viynu-v-ukrajini-analiz-isw-50648826.html>).

Інститут нагадує, що у 2025 р. на Росію припадало лише 9,5 % світового експорту дизельного палива. Восьмого липня 2026 р. РФ заборонила експорт дизелю на тлі посилення українських ударів по нафтопереробних заводах та об'єктах логістики. Москва достроково скасувала цю заборону вночі 10 жовтня, після розмови В. Путіна і Д. Трампа.

Українські експерти вважають, що економічний ефект від угоди щодо постачання російського дизелю до США буде обмеженим, тоді як ризики для відносин між Києвом і Вашингтоном можуть виявитися значно серйознішими. Голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента», політолог В. Фесенко констатує, що замість енергетичного перемир'я у війні між Росією і Україною відбулась сепаратна угода між Д. Трампом і В. Путіним, які обмінялися символічними подарунками. Росія зробила «жест доброї волі» для Д. Трампа – постачання певної партії дизелю у США напередодні виборів до Конгресу. Д. Трамп дуже сподівається, що це допоможе республіканцям на проміжних виборах до Конгресу США. В обмін на це В. Путін отримав тимчасове зняття санкцій на експорт дизельного пального з РФ. Проте головне, що він фактично отримав неофіційний дозвіл продовжувати руйнівні удари по Україні як мінімум найближчі пів року.

Політолог назвав домовленість «дизельним Мюнхеном» і припустив, що Кремль спробує використати її проти України. Якщо українські сили продовжать удари по російських НПЗ, Москва може звинувачувати Київ у зриві поставок дизелю, домовлених зі США. При цьому сам обсяг пального, за оцінкою В. Фесенка, навряд чи помітно вплине на американський ринок. Він навів дані, за якими США щодня споживають близько 500 тис. т дизелю, тоді як Росія обіцяє поставити 300 тис. т у жовтні та ще 500 тис. т у листопаді. На світові ціни така кількість також, на його думку, істотно не вплине. Сполучені Штати самі залишаються великим експортером дизелю, постачаючи на зовнішні ринки близько 1,5 млн т на тиждень (URL: <https://fakty.com.ua/ua/opinion/dyzelnyj-myunhen-donalda-trampa-golovni-zagrozy-ta-yak-maye-diyaty-ukrayina/>).

В. Фесенко не бачить у домовленості механізму тиску на Москву заради переговорів. За його оцінкою, Д. Трамп важливий короткостроковий політичний ефект від потенційного зниження цін, тоді як Путін намагається створити додаткову напругу між США та Україною.

Економіст і колишній член Ради НБУ В. Шапран також сумнівається у значному впливі угоди на ринок. Він назвав 300 тис. т мікроскопічним обсягом у масштабах глобального споживання. В. Шапран звернув увагу й на проблеми самої Росії з дизельним паливом. За його словами, обмеження експорту раніше вводили не випадково, оскільки пальне потрібне внутрішньому ринку, аграріям та для виконання контрактів із країнами Центральної Азії й Монголією.

Економіст оцінює домовленість переважно як політичну. На його думку, Д. Трамп прагне продемонструвати виборцям зусилля для зниження цін на АЗС, тоді як послаблення санкцій може використовуватися як спроба схилити Москву до переговорів із Києвом. Водночас В. Шапран сумнівається, що такий механізм спрацює. Він припускає, що Росія може просто забрати необхідні 300 тис. т зі свого внутрішнього ринку й відправити їх до США, що здатне погіршити дефіцит пального вже всередині РФ (URL: https://enovosty.com/uk/news-ukr/news_politics-ukr/full/dizelna-ugoda-trampa-z-putinim-mozhe-vdariti-po-ukraini-eksperti-nazvali-golovnij-rizik).

Політичний аналітик В. Горбач також вважає, що заявлені обсяги постачання російського дизелю надто малі, щоб істотно змінити ситуацію на світовому ринку: «300 тисяч тонн дизелю – це помітна партія для заголовків, але дрібниця для світового ринку». За підрахунками аналітика, 300 тис. т дизелю становить близько 2,2 млн барелів. Такий обсяг відповідає трохи більш як половині добового споживання дистилатів у США. Водночас морський ринок дизельного пального становить близько 8 млн барелів на добу (URL: <https://focus.ua/uk/economics/770695-naslidki-dizelnoj-ugodi-trampa-z-putinim-udari-po-nam-budut-ekspert>).

Експерт також ставить під сумнів спроможність Росії швидко поставити обіцяні обсяги пального. В. Горбач нагадав, що РФ обмежувала експорт дизелю на тлі проблем із нафтопереробкою та потреби забезпечувати внутрішній ринок. За його словами, у вересні морський експорт російського дизелю впав приблизно до 144 тис. барелів на добу – найнижчого рівня більш ніж за 10 років. Серед причин аналітик назвав українські удари по НПЗ і необхідність залишати більше пального всередині країни. «Тобто фізично віддати навіть 300 тис. т “негайно” Росія може лише ціною внутрішнього дефіциту або розпродажу вже накопичених запасів», – вважає В. Горбач.

Член Економічного дискусійного клубу О. Пендзин, коментуючи дизельну угоду Д. Трампа та В. Путіна, наголосив, що обсяги нафтопереробки в РФ впали приблизно на 50 %, що спричинило дефіцит дизельного палива. Його не вистачає навіть для внутрішніх потреб країни-агресорки. До того ж дизельне паливо потрібне не тільки для забезпечення

перевезень по Росії, а й для окупаційних військ, додав О. Пендзин. За його словами, Д. Трамп пішов на угоду з В. Путіним через наближення виборів і зважаючи на те, що американські виборці досить часто орієнтуються на ціну палива. «Для Трампа важливо хоч щось запропонувати американському електорату, щоб заспокоїти загальні негативні очікування щодо наслідків виборів. Це суто політичний аспект», – стверджує О. Пендзин (URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/dlya-rinku-ssha-ce-nishcho-ekspert-poyasniv-navishcho-naspravdi-trampu-dizelna-ugoda-z-putinim-novini-sogodni-amp-13525041.html>).

Фінансовий аналітик А. Шевчишин звернув увагу на суперечність між очікуваннями щодо нових санкцій проти Росії та рішенням про послаблення обмежень на торгівлю дизелем. До 18 жовтня Трамп має ввести пекельні санкції, або пояснити Конгресу, чому не запровадив. Нині ж не те що про санкції, нині навпаки йдеться про видачу ліцензії на поставки дизелю. На думку А. Шевчишина, це може свідчити про те, що українські удари по російських НПЗ стали одним із чинників американської політики щодо енергетичних домовленостей із Москвою. «Це значить, що удари по НПЗ зась. Санкцій не буде. А удари по нам будуть. Чи це перемовна позиція?» – поставив він питання (URL: <https://focus.ua/uk/economics/770695-naslidki-dizelnoji-ugodi-trampa-z-putinim-udari-po-nam-budut-ekspert>).

Енергоексперт Д. Льюшкін також скептично оцінив перспективи домовленості. Він звернув увагу на загострення ситуації на світовому ринку пального, проблеми з постачанням та зростання вартості фрахту танкерів. На його думку, найближчими місяцями ціни на пальне можуть і далі зростати, а заявлені обсяги російського дизелю не вирішать глобальної проблеми.

Послаблення санкцій проти РФ стане частиною передвиборчої боротьби у США та призведе до розглядів у новому складі Конгресу, тоді як примусити Україну до капітуляції Д. Трамп не здатний, вважає виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов. За його словами, рішення американського президента тимчасово зняти обмеження на експорт російського дизелю завдало удару по його авторитету, тоді як позиція диктатора Путіна не змінилася.

«Путін залишився у тому ж стані, в якому й був. У досить нових барвах загравав сам Трамп, оскільки він зараз пішов на порушення навіть внутрішнього американського законодавства... Тому Трамп зараз дійсно є слабкою ланкою. Що стосується Кремля, там сьогодні свято, тому що вони змогли, як мінімум, створити ще один прецедент послаблення санкцій», – зазначив О. Леонов (URL: <https://uatv.ua/uk/tramp-ne-zmozhe-prymusyty-ukrayinu-do-kapitulyatsiyi-leonov/>).

Він попередив, що Кремль спробує використати цей випадок для обходу чинного санкційного режиму, а також для тиску на скептично налаштовані європейські уряди. Водночас ситуація стане перевіркою на

міцність для ЄС, де з початку наступного року набирає чинності повна заборона на купівлю російських енергоносіїв, наголосив політолог.

О. Леонов переконаний, що кроки Д. Трампа не дадуть бажаного економічного ефекту всередині Сполучених Штатів, але матимуть серйозні юридичні наслідки після виборів. «Рішення Трампа ніяким чином не вплине на ціну на дизель у Сполучених Штатах і, відповідно, не допоможе Дональду Трампу виграти вибори. Очевидно, ця історія буде продовжена вже після формування нового складу Конгресу... Це буде розглядатися комісіями Конгресу, які вимагатимуть у Дональда Трампа дати відповідь. Можливе ініціювання імпічменту американського Президента та чиновників, які це ухвалили. Мінфін не мав права видавати ліцензію без схвалення Конгресу», – наголосив експерт.

На його думку, примусити Україну до не вигідного миру США не вдасться, оскільки у Білого дому немає для цього важелів впливу. «Навіть Дональд Трамп не може примушувати Україну до капітуляції. Саме тому він біжить до Путіна домовлятися... Спроба позбавити розвідданих вдарить насамперед по самому Трампу перед виборами. Тому я думаю, що це така відчайдушна тактика, яка намагається замінити стратегію, якої не було», – резюмував О. Леонов.

Розмірковуючи над імовірними подальшими діями українського керівництва у ситуації, що склалася, політолог В. Фесенко підкреслює, що для Д. Трампа є важливим ситуативно-передвиборний і тактичний інформаційно-політичний ефект від цієї угоди. А от Путін грає багатоходівку – і в реалізації стратегії своїх відносин з Трампом, і в провокуванні кризи у відносинах між США і Україною. Тому, на переконання експерта, Україні треба діяти не на емоціях, а виважено і гнучко. Це не означає припинення ударів по російських НПЗ, але активні контакти з американцями не можна припиняти.

«Для нас важливий не стільки Трамп, а США, і треба зберігати інституційні відносини з американською стороною. Потрібно зберігати контакти і в переговорному треку щодо російсько-української війни. Ефективність американського посередництва зараз максимально девальвована, але сваритися з американцями не варто, і цей переговорний трек треба зберігати хоча б на перспективу. Однак треба думати (разом із європейськими партнерами) про кардинальне оновлення стратегії і тактики мирних переговорів, і, можливо, про створення нового або паралельного переговорного майданчика. Але найближчі пів року нам треба сконцентруватися на спротиві Росії (і у війні, і в дипломатичній сфері). Саме від цього залежить і перспектива подальшого відновлення мирних переговорів», – вважає В. Фесенко (URL: <https://fakty.com.ua/ua/opinion/dyzelnyj-myunhen-donalda-trampa-golovni-zagrozy-ta-yak-maye-diyaty-ukrayina/>).

Керівник аналітичного центру «Ділова столиця» В. Денисенко переконаний, що головним союзником України нині є американські ЗМІ, які живуть за своїми законами і правилами. І цим правилам змушений підпорядковуватися Трамп. Тому головна ціль сьогодні – отримати підтримку саме американських ЗМІ. Для цього, на його думку, потрібно вийти зі своїм мирним планом, у якому заявити, що Україна готова дозволити Росії експортувати 4,8 млн т дизелю до США, але тільки у випадку відсутності ударів по нашій енергетиці. Удар по енергетичному об'єкту дорівнює ударам по танкерах та по НПЗ. «На жаль, ми змушені йти в ескалацію з усіма відповідними наслідками. Але ми маємо дуже чітко донести цей план світові, без театральних жестів», – вважає експерт.

В. Денисенко також наголошує, що Україна дуже обмежена в часі, бо перед нами маячить загроза розвалу фінансової коаліції на підтримку України після березневих виборів у Франції. Разом з тим, усвідомлюючи, що переговорний трикутник США – Росія – Україна «вмер», нам потрібно шукати нову переговорну платформу. Це головне завдання, бо інакше ми опинимося в надскладній ситуації без плану Б, попереджає експерт.

Тим часом Президент України В. Зеленський окреслив умову, за якої Київ може припинити удари по російських нафтопереробних заводах. Відповідну заяву В. Зеленський поширив у неділю, 11 жовтня, у дописі в соцмережах. «Реальна причина війни у Європі – Росія, і тільки вона. Вже сьогодні реально зупинити удари по енергетиці, але Путін не хоче цього робити. Україна буде готова зупинити удари по російських НПЗ, якщо Росія перестане завдавати ударів по нашій енергетичній інфраструктурі. Будь-які деескалаційні кроки мають бути взаємними та зі справжніми гарантіями», – написав В. Зеленський у Telegram (URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-zupinit-udari-po-npz-rf-u-vidpovid-na-pripinenna-atak-na-ii-energetiku-zelenskij/a-79632753?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>).

Український Президент навів дані, що лише цього тижня російські сили застосували проти України близько 1450 авіабомб, 75 ракет різних типів і понад 1640 ударних дронів, з яких приблизно 60 % – реактивні. В. Зеленський також нагадав, що вранці в Запоріжжі завершили пошуково-рятувальні роботи після російського удару, внаслідок якого загинули 23 людини, зокрема четверо дітей.

«Вчора у Харкові росіяни вдарили по медичному закладу, цієї ночі були російські удари по цивільній інфраструктурі, житлових будинках, енергетиці. Вранці росіяни вдарили по п'ятиповерхівці в Слов'янську – там повністю зруйнований під'їзд, під завалами можуть бути люди», – додав він.

Заява пролунала на тлі критики з боку Президента Сполучених Штатів Д. Трампа, який стверджував, що Росія нібито готова до угоди щодо завершення війни, але В. Зеленський «з якихось причин» на неї не йде. Тож, на думку Трампа, українцям потрібен інший лідер, який погодиться покласти край війні. Крім того, Д. Трамп стверджував, що Україні не варто атакувати

НПЗ Росії, бо це негативно позначається на світових цінах на нафтопродукти, зокрема дизпаливо.

У Києві оперативно відреагували на заяву Президента США про те, що Україні нібито потрібен новий президент, який зможе домовитися про завершення війни. Міністр закордонних справ А. Сибіга заявив, що питання про те, хто очолюватиме державу, можуть вирішувати виключно громадяни України. За його словами, рішення щодо української влади не можуть ухвалюватися за межами України (URL: https://24tv.ua/geopolitics/tsinichni-barigi-chomu-tramp-uklav-dizelnu-ugodu-putinim-yak_n3158396).

Натомість у Кремлі слова Д. Трампа про те, що Україні нібито варто обрати іншого президента, зустріли майже як подарунок. Спецпредставник Путіна К. Дмитрієв одразу назвав цю заяву «знаковою та історичною» і повторив те, що Москва говорить уже роками: мовляв, проблема не в Росії, яка почала найбільшу війну у Європі за десятиліття, а в українському керівництві, яке нібито «не хоче миру».

Отже, перебіг переговорів у Маямі продемонстрував поглиблення суперечностей між підходами США, України та європейських партнерів до пошуку шляхів завершення російсько-української війни. Центральною подією, яка затьмарила дипломатичні консультації, стала домовленість адміністрації Д. Трампа з Росією щодо постачання дизельного пального, що супроводжувалася тимчасовим послабленням окремих санкційних обмежень. Українські посадовці та значна частина європейських політиків розцінили це рішення як односторонню поступку Москві, здатну забезпечити Кремлю додаткові фінансові ресурси для продовження воєнної агресії. Водночас економічні експерти висловили сумніви щодо спроможності передбачених обсягів постачання російського дизелю істотно вплинути на ціни на американському та світовому ринках, що ставить під питання практичну доцільність відповідної домовленості. Реакція європейських партнерів засвідчила їхнє прагнення зберегти санкційний тиск на Росію, посилити підтримку України та не допустити формування прецеденту, за якого економічні інтереси переважатимуть над безпековими зобов'язаннями. Водночас дискусія в американському політичному середовищі продемонструвала відсутність одностайності щодо доцільності зближення з Москвою, оскільки критику домовленості висловили представники як Демократичної, так і Республіканської партій.

На думку українських і міжнародних аналітиків, послаблення санкцій без отримання від Росії конкретних поступок може не наблизити мирне врегулювання, а, навпаки, зміцнити переговорні позиції Кремля та посилити напруженість у відносинах між Вашингтоном і Києвом. Додатковим ризиком для України стало поширення в американському інформаційному просторі звинувачень на адресу українського керівництва, що може ускладнити суспільно-політичну підтримку подальшої військової та фінансової допомоги. За таких обставин стратегічним завданням України залишається

збереження конструктивних інституційних контактів зі США, поглиблення координації з європейськими союзниками та пошук дієвих форматів переговорів, які враховуватимуть українські інтереси й передбачатимуть реальні гарантії безпеки. Загалом ситуація засвідчує, що досягнення справедливого й тривалого миру потребує не односторонніх поступок агресору, а узгоджених міжнародних дій, послідовного санкційного тиску на Росію та взаємного характеру будь-яких кроків із деескалації, зокрема у сфері енергетичної інфраструктури.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит федерального канцлера Німеччини Фрідріха Мерца до Києва

На початку жовтня канцлер Німеччини Ф. Мерц прибув до Києва з неоголошеним візитом. У столиці України він провів зустріч із Президентом України В. Зеленським та іншими представниками влади.

Метою візиту було завершити переговори про спільне виробництво дронів та розблокувати новий пакет допомоги для України. Зустріч відбулася на тлі руйнувань після удару по будівлі Національної академії наук України, яку канцлер відвідав разом із В. Зеленським.

Ф. Мерца супроводжували міністр економіки Німеччини К. Райхе, а також представники компаній Siemens Energy, Hensoldt, Diehl Defence та Quantum Systems. Співпраця охоплюватиме пришвидшене виробництво дронів-перехоплювачів, технологію яких уже успішно випробувала компанія Quantum Systems, а у квітні Quantum та українська WIY Drones створили спільне підприємство для виробництва дрона-перехоплювача «Стріла». Ширша угода також передбачає розробку і виробництво озброєння з дальністю понад 1 тис. км, що дасть Україні додаткові можливості для ураження цілей на території Росії.

Під час перебування у Києві канцлер відвідав місце пам'яті загиблих українських захисників на Майдані Незалежності разом із В. Зеленським. Біля зруйнованої будівлі Академії наук Ф. Мерц звернувся безпосередньо до Москви. «Можу лише ще раз повторити звідси: пане Путіне, покладіть край цій безглуздій війні», – заявив канцлер Німеччини (URL: <https://informer.ua/uk/vizit-merca-do-kiyeva-u-reuters-rozkrili-spravzhnyu-metu-prijizdu-kanclera>. – 2026. – 4.10).

В. Зеленський наголосив, що свій візит до України Ф. Мерц розпочав зі вшанування полеглих українських захисників і захисниць. «Цінуємо повагу до наших воїнів та солідарність з українським народом. Важливо, що в цей непростий час Німеччина поруч із нами – у підтримці та у пам'яті. Вічна шана всім захисникам і захисницям України, які віддали свої життя заради

України та всієї Європи», – зазначив він (URL: <https://suspilne.media/1418799-merc-pribuv-do-kieva-z-neogolosenim-vizitom/>. – 2026. – 4.10).

В. Зеленський також анонсував домовленості між Україною та Німеччиною щодо посилення захисту. «Сьогодні готуємо рішення для того, щоб у нас в Україні та в усій Європі було більше можливостей захищатися. Будуть важливі домовленості між Україною та Німеччиною. Росію потрібно зупинити разом. Дякую всім, хто допомагає», – підкреслив В. Зеленський.

Глава німецького уряду запевнив, що він приїхав до Києва, тому що найближчими тижнями Україна потребує підтримки. «Якщо не зупинити Росію, її військова машина рано чи пізно обернеться проти нас», – заявив Мерц.

Канцлер вважає, що співпрацю двох країн необхідно розширювати. За його словами, економічні можливості Росії не безмежні, тому Москва не зможе нескінченно фінансувати війну. «Російська економіка не зможе нескінченно вести цю війну. Бо ми знаємо, що її економіка вже досягла свого больового порогу: 7 % інфляції у Росії, облікова ставка Центробанку вже 14 %, зниження доходів від нафти й газу і дедалі більший державний дефіцит», – наголосив Ф. Мерц.

Він запевнив, що Німеччина буде надавати необхідну допомогу і фінансуватиме спільне виробництво дронів-перехоплювачів для боротьби з реактивними безпілотниками. За словами канцлера, у цій сфері вже вдалося досягти значного технологічного прогресу, а виробництво планують швидко запустити в серію. Крім ППО та безпілотних систем, сторони домовилися про співпрацю у сфері озброєння та енергетики. Така взаємодія має посилити обороноздатність України та допомогти підготувати українську енергосистему до зими (URL: https://24tv.ua/vizit-merts-a-do-kiyeva-4-zhovtnya-shho-ukrayina-otrimaye-vid_n3154319. – 2026. – 4.10).

За інформацією ЗМІ, Україна та Німеччина досягли домовленостей на загальну суму 8,5 млрд євро та уклали 15 угод під час візиту до Києва канцлера ФРН Ф. Мерца.

Як зазначив В. Зеленський, це важливі домовленості України та Німеччини, які посилять обидві країни та наші індустрії. Серед визначених напрямів В. Зеленський назвав засоби протидії безпілотникам, зокрема перехоплювачі та малі ракети, а також радары, наземні роботизовані комплекси та артилерію.

Окрему увагу сторони приділили посиленню протиповітряної оборони України. В. Зеленський розповів, що Україна та Німеччина працюватимуть над збільшенням виробництва в Німеччині ракет для систем Patriot.

Крім того, він згадав проєкт FREYJA та підтримку українського енергетичного сектору. «Під час цієї війни Німеччина допомагає нам, а зараз Україна робить оборонні та інші замовлення, якими ми забезпечимо компанії в Німеччині. Це буде серйозний внесок», – наголосив Президент (URL:

<https://realist.online/ukr/news/zelenskij-pidbiv-pidsumki-vizitu-kantslera-mertsado-ukrajini>. – 2026. – 5.10).

Також він подякував Ф. Мерцу за візит до України, а Німеччині – за підтримку України.

Міністр енергетики України Д. Шмигаль теж відзначив важливість візиту німецької делегації до Києва. Він розповів про деталі фінансових та енергетичних угод з Німеччиною за результатами цього візиту.

За словами міністра, Німеччина спрямувала до Фонду підтримки енергетики понад 557 млн євро. Про це йшлося на зустрічі Д. Шмигаль з федеральною міністеркою економіки та енергетики Німеччини К. Райхе. «З урахуванням нової анонсованої допомоги, на яку очікуємо найближчим часом, загальний внесок країни перевищить 800 млн євро. Ми зацікавлені у спільних проєктах у сфері розподіленої та маневрової генерації, накопичення енергії, модернізації електричних мереж і підстанцій, газової інфраструктури та захисту критичних об'єктів», – зазначив Д. Шмигаль (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/10/4/7246920/>. – 2026. – 4.10).

Щодо газової безпеки, міністри обговорили поставки зрідженого природного газу через німецьку інфраструктуру та залучення європейських компаній до роботи з українськими газосховищами. Також Німеччина заявила про намір надати 50 млн євро на відновлення об'єкта «Укриття» на ЧАЕС.

Однак візит Ф. Мерца в Україну викликав невдоволення не лише в Росії, а й серед німецьких проросійських політиків. Зокрема, ультраправа «Альтернатива для Німеччини» (AfD), а також Ліва партія одностайно розкритикували візит канцлера до Києва. Перших особливо обурили спільні німецько-українські оборонні проєкти та закупівля дронів-перехоплювачів. Мовляв, Ф. Мерц втягує Німеччину в безпосереднє протистояння з Росією та нехтує національними інтересами країни. Натомість «ліві» звинуватили Ф. Мерца у затягуванні війни та ескалації конфлікту. І заявили: «На тлі бюджетного дефіциту та загалом економічної ситуації в Німеччині виділяти мільярди Україні – безвідповідально» (URL: https://amalnews.de/ua/merz_in_kyiv_2026/. – 2026. – 5.10).

На захист канцлера стали однопартійці. Очільник Християнсько-демократичного союзу в землі Гессен Б. Райн наголосив, що критика з боку AfD щодо поїздки Ф. Мерца до України та постійна критика з боку Лівої партії щодо підтримки цієї країни є в принципі непатріотичною та безвідповідальною. «Ідеологічний збіг поглядів між комуністами крайньої лівиці та націоналістами крайньої правиці ще раз доводить: ХДС/ХСС – єдина політична сила в Німеччині, яка протистоїть “вигрібній ямі” Лівої партії, де скупчилися антисеміти та антикапіталісти». – наголосив політик.

Як інформують ЗМІ, на наступний день після візиту Ф. Мерца та К. Райхе до Києва приїхала ще одна німецька урядовиця – міністр у справах

сім'ї та освіти К. Прін. Головна тема її візиту – громадянське суспільство та майбутнє дітей і підлітків в Україні.

Крім того, за словами К. Прін, Німеччина готова вчитися на досвіді українців та розширювати партнерство між країнами. «Україна, перебуваючи в умовах, які важко навіть уявити, накопичила вражаючий досвід щодо соціальної стійкості та постійних інновацій. Цьому можемо навчитися й ми як суспільство», – зазначила пані міністр.

Візит Ф. Мерца до Києва на тлі російських атак на українську столицю став однією з тем, які коментують провідні німецькі видання і акцентують увагу на тому, що візит канцлера до Києва відбувся в той час, коли урядова коаліція в Німеччині переживає кризу після провальних для партії «Християнсько-демократичний союз» (ХДС) результатів на нещодавніх земельних виборах на сході країни.

Süddeutsche Zeitung (SZ) з Мюнхена коментує: «Результати виборів передусім у Саксонії-Ангальт та Мекленбурзі-Передній Померанії продемонстрували, що ця підтримка (України) серед німецького населення – попри дуже реальну загрозу з боку Росії – (більше) не є сама собою зрозумілою».

За словами журналістів видання, для Ф. Мерца поїздка до Києва одразу ж після його зовнішньополітичної промови минулого тижня, звісно, є спробою політично вийти із оборонної позиції. Майбутнє його урядової коаліції є непевним, як, здається, ніколи раніше. Недовіра між ХДС/ХСС та СДПН більш ніж ставить під сумнів перспективу успішної політики реформ найближчими тижнями (URL: <https://www.dw.com/uk/proval-uradu-merca-stane-katastrofou-dla-ukraini-so-pisut-nimecki-zmi-pro-vizit-kanclera-do-kieva/a-79547874>. – 2026. – 5.10).

Разом з тим німецькі видання відзначають, що відмова від допомоги Україні стала б помилкою з далекосяжними наслідками.

Rheinische Post з Дюссельдорфа пише: «Україна наближається вже до п'ятої зими у війні. Те, що федеральний канцлер Фрідріх Мерц відвідав із візитом країну, яку Росія занурила у війну, і пообіцяв їй нову допомогу, є важливим і хорошим сигналом. Але Мерц при цьому перебуває під масивним політичним тиском всередині країни. Адже в Німеччині дедалі сильнішою стає критика багатомільярдної допомоги Україні, яку підігривають як “Альтернатива для Німеччини” (АдН), так і “Союз за соціальну справедливість та економічний здоровий глузд”. Популісти з правого та лівого краю політичного спектра роками намагаються протиставити реформи фінансовій допомозі Україні, часто за успішної підтримки російської пропаганди».

При цьому видання наголошує, що Ф. Мерц правий, адже відмова від допомоги Україні стала б, зокрема, у практичному сенсі цього слова помилкою з далекосяжними наслідками для безпеки Німеччини та Європи.

Своєю чергою Frankfurter Allgemeine Zeitung з Франкфурта-на-Майні зазначає: «Канцлер правильно зробив, показавши своїм візитом до Києва Путіну, що той зі своїми спробами залякування гризе граніт... Багато що вказує на те, що Кремль прийдешньої зими хоче нарешті поставити Україну на коліна. Він не повинен цього досягти і в п'ятий рік війни. В Україні захищають безпеку та свободу Європи, а отже, і Німеччини, а тому українську оборонну боротьбу потрібно максимально підтримувати...».

Медіагрупа Bayern, до якої входить, зокрема, видання Passauer Neue Presse, коментує: «На міжнародній арені Мерц відповідає покладеним на нього очікуванням: він дбає про те, аби ми і надалі стояли на боці демократичної України. Він знає: “Якщо Росію не зупинити, її воєнна машина рано чи пізно буде спрямована проти нас”. Зрозуміло, що “путінферштеєри” з АдН та “лівих” ганяють Мерца – від п'ятої колони Росії важко очікувати чогось іншого. Тим часом російські інтернет-тролі на замовлення Кремля поширюють дезінформацію і страх. Це лякає багатьох німців. Але тут Мерц чітко заслуговує на підтримку та похвалу».

На думку багатьох українських експертів, візит продемонстрував перехід від класичного донорства зброї до стратегічного кооперування. Замість очікувань щодо передачі ракет Taurus, головний фокус змістився на спільне виробництво безпілотних систем та локалізацію німецьких оборонних потужностей безпосередньо в Німеччині на замовлення України.

Політолог О. Саакян, коментуючи візит канцлера Німеччини до Києва, зазначив, що цей візит мав важливе стратегічне та символічне значення, демонструючи стійкість європейських партнерів та несхильність до залякувань.

Аналітики акцентують увагу на домовленості про масоване фінансування та серійне виробництво інноваційних дронів-перехоплювачів для боротьби з реактивними «шахедами», а також додаткові ракети для систем Patriot та ППО FREYJA.

Експерти також вважають, що для Ф. Мерца цей візит є спробою вийти з оборонної позиції всередині ФРН. На тлі падіння рейтингів чорно-червоної коаліції ХДС/ХСС та СДПН, а також успіхів євроскептиків (АдН та «лівих») на регіональних виборах, Ф. Мерц намагається бути сильним лідером на міжнародній арені, щоб компенсувати слабкість уряду всередині країни.

При цьому експерти наголошують, що ультраправі та ультраліві сили Німеччини скористалися поїздкою канцлера для звинувачень його у «втягуванні країни у пряме протистояння з РФ» та «безвідповідальній витраті бюджету».

Натомість І. Котов, кандидат наук у сфері державного управління та голова Центру розвитку державної стратегії і публічної політики, звернув увагу на поведінку російських агресорів. Адже під час візиту канцлера Німеччини стало очевидним, що Росія змінила свою попередню стратегічну логіку.

За словами експерта, раніше перед приїздами впливових західних політиків до Москви використовувалися дипломатичні канали для попередження, і Росія тимчасово зупиняла свої військові дії, щоб уникнути можливих провокацій. Натомість, ставлячи під загрозу безпеку лідера німецької держави, Кремль виявляє світові свою готовність до будь-яких сценаріїв, незважаючи на можливість прямого конфлікту. Крім того, таким чином російська сторона продовжує здійснювати психологічний тиск на українське суспільство. «Дійсно, атаки не зупиняються. Це ще одне свідчення повної зневаги з боку Москви до Європейського Союзу, його керівництва та Німеччини зокрема. Однак варто зазначити ще один важливий аспект. Основна мета росіян у цих недавніх обстрілах, спрямованих на інфраструктуру, полягає в проведенні когнітивної операції, здійсненні психологічного тиску на українське суспільство», – зазначив І. Котов (URL: <https://politika.org.ua/content/pokaznik-nepovagi-ekspert-poyasniv-chomu-rosiya-atakuvala-kiyiv-pid-chas-vizitu-merca/>. – 2026. – 5.10).

За його словами, такими кроками Росія прагне показати своє сприйняття значення Європейського Союзу в потенційних переговорах, які можуть відбутися в майбутньому. «Вони показують: ми не бачимо Європу як перемовника. Ми не бачимо місця Європи за столом переговорів. Ми бачимо місце Європи, перепрошую, на столі переговорів, де ми спільно зі Сполученими Штатами і Китаєм будемо ділити ту саму Європу», – заявив І. Котов.

Політолог І. Чаленко акцентує увагу на ситуації в Німеччині. При цьому він переконаний, що підтримка з боку Німеччини триватиме всупереч заявам проросійських сил. «Попри те, що три земельні вибори у Німеччині продемонстрували зростання симпатій до ультраправої “Альтернативи для Німеччини”, наразі з цією політичною силою ніхто не утворив коаліцій навіть на регіональному рівні. Ознаки чи передумови для розпаду чинної правлячої коаліції у ФРН, у програмі якої чітко зафіксована підтримка України, наразі відсутні», – наголосив політолог (URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_u-chomu-mozhe-buti-vpevnena-ukrayina-pislyavizitu-merca-rozpoviv-politolog/1259755#goog_rewarded. – 2026. – 6.10).

За його словами, парламентські вибори у Німеччині відбудуться лише у 2029 р., тому за відсутності кардинальних змін підтримка України буде як мінімум збережена.

М. Гелетій, кандидат політичних наук, експертка з міжнародних відносин вважає, що співпраця Німеччини з Україною вигідна обох сторонам, адже Європа готується до того, щоб покращити ситуацію з озброєнням. Тобто нині дуже швидкими темпами відбувається нарощування виробництва і дронів, і іншого обладнання, яке потрібне для того, щоб захищатися.

З іншого боку, на думку експертки, відбувається активна співпраця з Україною. Це означає загалом вивчення досвіду ведення війни, а також

покращення технологічних можливостей, які є в озброєнні. І також створюється дуже багато спільних підприємств, які сьогодні виробляють озброєння і для України, і для Європи. Особливо це стосується дронів. «І я думаю, ця співпраця плюс те, що зараз європейські країни демонструють солідарність з Україною, дуже важливо. Усі розуміють, що може бути важка зима, бо Росія хоче максимально дотиснути Україну. Тому зараз країни, власне, працюватимуть спільно з Україною для того, щоб захистити і Україну, і себе від РФ, від цих ударів», – наголосила М. Гелетій (URL: <https://uatv.ua/uk/merts-u-kyuevi-chy-gotova-nimechchyna-do-zhorstkishoyi-polityky-proti-rosiyi/>. – 2026. – 5.10).

Д. Левусь, політолог-міжнародник, експерт Центру «Об'єднана Україна» переконаний, що не вистачає жорсткості з боку Німеччини, як і інших європейських країн, щодо Росії.

За його словами, досі зберігаються дипломатичні відносини між європейськими країнами і Кремлем на тому самому рівні, на якому вони були. Хоча насправді логічними були б демарші, логічним було б зниження рівня цих відносин безпосередньо з Німеччиною. Німеччина прагне вступити в діалог із Росією і прагне бути в переговорному процесі, оскільки війна Росії проти України триває у Європі й загроза для Німеччини існує. «І хоча візит Мерца – це все-таки спроба в тих умовах, які є, дати більш-менш жорстку відповідь. Тобто відповідь на російські прагнення використовувати вибори як зброю там, де альтернативні для Німеччини сили намагаються пробитися до влади. Відповідь на ці жорсткі дії – контакт із Президентом Зеленським щодо цілком конкретних питань, надання допомоги в розмірі півтора мільярда і укладення багатьох угод щодо виробництва необхідного озброєння. Все-таки цієї жорсткості недостатньо», – заявив експерт.

Натомість Н. Хауфлер, член ради національної безпеки партії ХДС, вважає, що Німеччина робить усе можливе в такій ситуації. «Настає п'ята воєнна зима в Україні, до якої потрібно готуватися, тому що саме цей період ризикований. І тому ця частина пакету допомоги стосується саме енергетичної системи, щоб заздалегідь бути готовими до тих складнощів, які можуть настати», – підкреслив політик.

На його думку, такого роду візити – це завжди видимий жест підтримки, щоб саме українці побачили, що Німеччина з ними, і їхні партнери готові підтримувати їх далі. Потрібно не лише пересилати гроші, потрібно і приїжджати до Києва, попри загрози, попри небезпеку для делегації. «За останніми опитуваннями, більшість населення Німеччини підтримує подальшу допомогу Україні. Ця більшість уже не настільки переважна, як була раніше. Вона трохи зменшилася. І тому візит канцлера в Україну в цей період – це не піар, це не спроба підняти свою популярність серед виборців. Це саме сигнал Україні та українцям передусім, але також і сигнал іншим європейським країнам, що потрібно далі підтримувати Україну, і лідерам цих країн, що їм теж потрібно туди приїжджати», – зазначив Н. Хауфлер.

За його словами, у Німеччині пройшли земельні вибори. Вони завершилися з високими результатами для партій, які можна назвати навіть частково відкрито проросійськими, а в кращому разі – антиукраїнськими. Проте канцлер далі тримає свою лінію, бо він переконаний у тому, що це правильно і це підвищує безпеку нашої країни і безпеку німців. «Зрозуміло, що миру в Україні хочуть усі європейці та всі німецькі політичні сили. Ніхто не зацікавлений у тому, щоб це тривало нескінченно. Але також зрозуміло, що будь-якого роду мир не може бути нав'язаний Україні, не може бути нав'язаний Європі. Саме буквально так це сказав канцлер. І це означає, що мир має бути довгостроковим, він має бути справедливим», – наголосив Н. Хауфлер.

На думку багатьох експертів, візит Ф. Мерца до Києва підтвердив, що Німеччина залишається ключовим партнером України в постачанні ППО (зокрема системи Patriot) та допомозі з енергетикою перед зимою. Пакет підтримки на понад 1,3 млрд євро став практичним доказом цієї лінії. «У будь-якій сфері, яка нам важлива, є Німеччина. Patriot ми отримували переважно завдяки Німеччині. Системи протиповітряної оборони різні. Вони продовжують надавати підтримку щодо енергетики», – так пояснює важливість візиту канцлера Німеччини до Києва В. Дубовик, експерт-міжнародник і директор Центру міжнародних досліджень. – Те, що вони мають, те вони й дають» (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyna-v-ukrajini-chomu-merc-neochikuvano-prijihav-do-zelenskogo-yaki-vazhlivi-ugodi-uklali-50647307.html>. – 2026. – 6.10).

Експерти наголошують, що візит Ф. Мерца зафіксував прагматичний і взаємовигідний характер співпраці («вулиця з двостороннім рухом», де Німеччина створює робочі місця, а Україна отримує технологічний щит). Проте стабільність цієї підтримки безпосередньо залежить від того, чи втримається чинний німецький уряд під тиском внутрішньої опозиції.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Протистояння між хуситами та легітимним урядом Ємену: причини й наслідки

Сьогодні ми спостерігаємо за черговим розгортанням кризи у відносинах між рухом «Ансар Аллах», відомим як хусити, та міжнародно визнаним урядом Ємену. Причини цього протистояння виходять далеко за межі боротьби за державну владу. Вони охоплюють історичну роздробленість країни, регіональні відмінності, соціально-економічну нерівність і кризу державних інституцій. Водночас географічне розташування Ємену поблизу Баб-ель-Мандебської протоки, яка з'єднує

Червоне море з Аденською затокою, надає цьому, на перший погляд, внутрішньому конфлікту глобального стратегічного значення.

Історичні передумови сучасного протистояння формувалися протягом століть. Північні гірські райони Ємену традиційно були осередком зейдитського імамату (релігійно-політичної системи, близької шиїзму, представники якої відігравали значну роль у місцевому управлінні). На півдні, зокрема в Адені, упродовж тривалого часу розвивалися інші політичні та економічні структури. У релігійному ландшафті превалювали суніти-шафіїти. У XIX ст. Велика Британія встановила контроль над цим портовим містом, тоді як північні території залишалися під впливом Османської імперії. Такий поділ сприяв формуванню відмінних політичних традицій Півночі та Півдня країни.

Після завершення Першої світової війни на північних територіях виникло Єменське Мутаваккілітське Королівство. Революція 1962 р. призвела до повалення монархії та проголошення Єменської Арабської Республіки. На півдні після завершення британського колоніального правління в 1967 р. утворилася Народна Демократична Республіка Ємен, яка обрала соціалістичну модель розвитку. Як наслідок, до кінця XX ст. існували дві держави з різними політичними системами, релігійними та зовнішньополітичними орієнтирами.

Їх об'єднання в 1990 р. призвело до створення соборної Єменської Республіки, однак не усунуло суперечностей між регіональними елітами. Нерівномірний розподіл влади, економічних ресурсів і представництва у керівних структурах спричиняв невдоволення значної частини населення у південних областях. Результатом стала Громадянська війна 1994 р., яка завершилася перемогою Півночі. Це посилює централізацію влади та поглибило відчуження частини політичних груп Півдня від центрального уряду.

На цьому тлі поступово сформувався рух хуситів. Його витoki пов'язані з релігійно-суспільною мобілізацією зейдитського населення північної провінції Саада в 1990-х роках. Релігійно-політичне об'єднання, яке згодом отримало назву «Ансар Аллах», спочатку виступало проти політики уряду президента А. Салеха, наслідками якої ставали соціально-економічна маргіналізація північних регіонів Ємену й посилення саудівського релігійного впливу. У 2004 р. конфлікт між хуситами та урядовими силами перейшов у відкриту збройну фазу. Важливо додати, що релігійні відмінності між зейдитами на Півночі та сунітами-шафіїтами на Півдні самі по собі не пояснюють виникнення війни. Вирішальну роль відіграли загострення конкуренції еліт, слабкість державних інституцій і боротьба за контроль над ресурсами.

Новий етап кризи викликали події «Арабської весни», коли у 2014 р. хусити розпочали наступ і захопили столичну Сану. Спочатку вони співпрацювали з колишнім президентом Салехом, але згодом цей союз

розпався. На початку 2015 р. хусити закріпили свій контроль над столицею та витіснили новообраного президента Хаді з країни. Це стало безпосереднім приводом для регіонального військового втручання й перетворило внутрішньополітичну кризу на міжнародний конфлікт (URL: <https://www.chathamhouse.org/regions/middle-east-and-north-africa/yemen>).

У березні 2015 р. Саудівська Аравія очолила військову коаліцію, яка розпочала операцію проти хуситів на підтримку уряду Хаді. До коаліції приєдналися Об'єднані Арабські Емірати та інші держави регіону. Попри значну перевагу коаліції в авіації та матеріальних ресурсах, військова кампанія не забезпечила швидкого відновлення влади визнаного уряду над країною. Хусити зберегли контроль над Саною та значною частиною північного заходу Ємену. Гірський рельєф, розгалужені місцеві мережі підтримки, досвід багаторічної партизанської боротьби та слабкість противників сприяли їхній стійкості.

Водночас війна стала частиною ширшого суперництва між Саудівською Аравією та Іраном. Тегеран надавав хуситам військово-технічну допомогу, зокрема сприяв розвитку їхніх ракетних і безпілотних спроможностей. Завдяки цьому угруповання отримало можливість завдавати ударів по віддалених цілях, загрожувати інфраструктурі сусідніх держав і впливати на безпеку морських перевезень.

Разом із тим визначення хуситів виключно як іранського проксі не відображає всієї складності ситуації. Дослідники Chatham House Ф. Аль-Муслімі й Т. Жуно наголошують, що підтримка Ірану істотно посилила рух, але його лідери мають власні цілі й можуть діяти значно більш ризиковано, ніж сам Тегеран. Хусити використовують зовнішню підтримку для зміцнення своєї влади, водночас спираючись на місцеві політичні, релігійні та військові структури. Це означає, що вплив Ірану на угруповання є значним, але не тотожним повному контролю (URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/03/new-us-attacks-houthi-will-not-bring-iran-negotiating-table-could-provoke-worse-violence>).

З часом ситуацію ускладнили суперечності всередині держав антихуситського табору. Саудівська Аравія підтримувала міжнародно визнаний уряд, тоді як Об'єднані Арабські Емірати почали формувати власну мережу союзників на півдні країни. Значну роль відіграла Південна перехідна рада, яка виступала за відновлення державності. Її інтереси не завжди збігалися з цілями центрального уряду, що перешкоджало формуванню єдиного фронту проти хуситів. Станом на січень 2026 р. тертя між антихуситськими силами залишалися важливим чинником нестабільності. Зокрема, посилювалося суперництво між Саудівською Аравією та ОАЕ, пов'язане з боротьбою за вплив на півдні та сході Ємену. (URL: <https://www.chathamhouse.org/2026/01/oman-eastern-yemen-and-fragile-geometry-neutrality>).

Після початку війни в секторі Газа у жовтні 2023 р. хусити розширили свою діяльність за межі Ємену. Вони почали атакувати торговельні судна в Червоному морі, заявляючи, що діють на підтримку палестинців і намагаються чинити тиск на Ізраїль. Це протистояння майже одразу набуло стратегічного значення. Баб-ель-Мандебська протока є важливою ланкою морського маршруту між Індійським океаном, Червоним морем і Суецьким каналом. Загроза проходженню суден змушує перевізників переглядати маршрути, підвищувати витрати на страхування та іноді перенаправляти кораблі навколо мису Доброї Надії. Це збільшує тривалість рейсів і вартість доставки товарів між Азією та Європою.

У відповідь Сполучені Штати, Велика Британія та їхні партнери, слідом за силами регіональної коаліції, застосовували військові засоби для захисту судноплавства та завдавали ударів по позиціях хуситів. Проте ці заходи не ліквідували загрозу остаточно. Досвід попередніх кампаній засвідчив, що повітряні удари можуть завдати шкоди інфраструктурі угруповання, проте вони не позбавляють його спроможності продовжувати атаки (URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/03/new-us-attacks-houthis-will-not-bring-iran-negotiating-table-could-provoke-worse-violence>).

Однією з причин цього є асиметрія витрат. Хусити можуть використовувати відносно дешеві безпілотники та ракети, тоді як їх перехоплення іноді потребує значно дорожчих засобів протиповітряної оборони. Така диспропорція створює фінансове й логістичне навантаження на держави, які забезпечують захист морських маршрутів.

Восени 2026 р. відбулося чергове загострення конфлікту, яке супроводжувалося значним просуванням хуситів у бік стратегічно-важливих об'єктів на узбережжі Червоного моря. Унаслідок цього понад 200 тис. осіб були змушені залишити свої домівки. За даними Міжнародної організації з міграції, кількість внутрішньо переміщених осіб істотно зросла порівняно із серединою вересня. Reuters також повідомляє про втечу тисяч єменців морем до Джибуті та про стрімке погіршення продовольчої ситуації в окремих регіонах країни (URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/more-than-200000-people-displaced-since-fighting-yemen-began-says-un-agency-2026-10-07/>).

На думку спеціального посланника ООН з Ємену Г. Грундберга, країна знову скотилася до стану «повномасштабної війни», а військові здобутки жодної зі сторін не здатні замінити політичні переговори, необхідні для врегулювання конфлікту (URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/10/9/un-envoy-warns-yemen-has-retuned-to-full-scale-war-urges-dialogue>). Як зазначає А. Наджі, старший аналітик International Crisis Group, Саудівська Аравія та урядові сили прагнуть не лише відбити території, а й продемонструвати здатність змінити карту контролю в Ємені після того, як хусити відмовилися від переговорів і продовжили атаки на саудівську територію (URL: <https://abcnews.com/International/wireStory/fighting-yemen-escalates-us-iran->

tensions-remain-high-137033030). На думку єменського політичного та військового аналітика Ф. Мосаєда, ескалація фактично означає крах посередницьких зусиль, зокрема регіональної ролі Оману, оскільки хусити перейшли до дій за логікою «блокада за блокаду» (URL: <https://www.bastillepost.com/global/article/6237367-recent-escalations-in-yemens-conflict-end-diplomatic-efforts-analyst>).

Зі свого боку голова Президентської ради Ємену (ПРЕ) Р. аль-Алімі заявив, що уряд розпочинає військові операції, щоб повернути решту території республіки та поширити владу державних інституцій на всю національну територію. З цього приводу член ПРЕ С. аль-Аради зазначив, що втрата Мохі та інших районів західного узбережжя є болючим, але тимчасовим відступом, оскільки уряд зберігає мету повернення суверенітету над усім Єменом (URL: https://www.washingtonpost.com/world/2026/09/13/yemen-houthis-saudi-shipping-mandeb/0868d954-af5a-11f1-92c2-5c918f4a6127_story.html).

Загалом тривале протистояння призвело до формування кількох центрів влади в країні. Хусити контролюють столицю Сану та значну частину північних і північно-західних територій. Міжнародно визнаний уряд, який очолює Президентська керівна рада, базується в Адені й залежить від підтримки зовнішніх партнерів. На Півдні також діють політичні та військові сили, які мають власні погляди на майбутній державний устрій.

Така фрагментація ускладнює не лише ведення війни, а й управління країною. Різні адміністрації контролюють території, економічні ресурси та інфраструктуру, а населення стикається з перебоями в електропостачанні, водопостачанні, медичному обслуговуванні й виплаті заробітної плати. Економічна криза додатково посилюється руйнуванням виробничих потужностей, скороченням торгівлі та нестабільністю валютно-фінансової системи.

Сьогодні позиція «Ансар Аллах» залишається безкомпромісною. Як зазначає військовий речник руху Я. Сарі, вони не припинятимуть «болючі операції» проти Саудівської Аравії, що свідчить про готовність і далі поширювати конфлікт за межі внутрішньоєменського протистояння (URL: <https://www.nwaonline.com/news/2026/oct/05/conflict-escalates-in-yemen/>). На думку Н. Амера, керівника хуситського інформаційного агентства Saba, тиск на Саудівську Аравію продовжуватиметься, доки не буде знято «несправедливу блокаду», яку Ер-Ріяд нібито підтримує впродовж 12-ти років (URL: <https://www.cnn.com/2026/09/13/middleeast/saudi-options-houthis-yemen-intl>).

Така непоступливість хуситів та їхня готовність до виходу за межі локального фронту надають протистоянню виразно глобального характеру. Як підкреслив постійний представник міжнародно визнаного уряду Ємену в ООН А. ас-Сааді, загроза з боку хуситів уже не є виключно внутрішньоєменською проблемою, тому Рада Безпеки ООН має вжити

рішучих заходів для обмеження фінансування, поставок зброї та технологій угрупованню (URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/10/9/un-envoy-warns-yemen-has-retuned-to-full-scale-war-urges-dialogue>). На думку постійного представника Саудівської Аравії в ООН А. аль-Васіля, Ер-Ріяд не дозволить перетворити Ємен на плацдарм загроз для власної національної безпеки та свободи судноплавства, що пояснює готовність королівства підтримувати військову кампанію урядових сил (URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/10/9/un-envoy-warns-yemen-has-retuned-to-full-scale-war-urges-dialogue>). У свою чергу Рада Безпеки ООН у спільній заяві від 18 вересня 2026 р. засудила військову ескалацію хуситів, їхні атаки на Саудівську Аравію та загрози міжнародному судноплавству, закликавши до деескалації й повернення до політичного процесу (URL: <https://press.un.org/en/2026/sc16458.doc.htm>).

Така розбіжність у позиціях свідчить про те, що найближчою перспективою залишається затяжне протистояння з періодами ескалації та тимчасового зниження інтенсивності бойових дій. Хусити мають досвід тривалої війни, розгалужену систему управління на контрольованих територіях і можливості для здійснення асиметричних атак. Водночас урядові сили стикаються з проблемою внутрішньої роз'єднаності, відмінністю політичних цілей союзників і залежністю від зовнішньої підтримки. За таких умов навіть значні військові успіхи однієї зі сторін не обов'язково призведуть до остаточного завершення війни.

На думку експертів Institute for the Study of War, наступ урядових сил і союзних формувань у жовтні 2026 р. був спрямований на захоплення гірських позицій над прибережною рівниною Червоного моря, що вказує на спробу змінити оперативну конфігурацію фронту, а не лише провести локальну операцію (URL: <https://understandingwar.org/research/middle-east/iran-update-october-8-2026/>). Водночас, на думку М. аль-Баші, засновника агентства Basha Report, нинішня фаза конфлікту, найімовірніше, набуде характеру тривалої війни, а не швидкої кампанії із заздалегідь визначеним результатом (URL: <https://www.aljazeera.com/features/2026/9/8/yemens-war-is-back-a-new-battle-for-sanaa-and-the-red-sea>). Аналогічну оцінку висловлює єменська аналітикиня Ф. Аласар, яка зазначає, що успіхи урядових сил на узбережжі Червоного моря свідчать про послаблення хуситського наступального імпульсу, однак ця тактична зміна не гарантує швидкого стратегічного завершення війни (URL: <https://edition.cnn.com/2026/10/04/middleeast/yemen-offensive-houthis-intl>).

Другий сценарій передбачає обмежене дипломатичне врегулювання. Його основою могли б стати домовленості між Саудівською Аравією, хуситами та міжнародно визнаним урядом щодо припинення транскордонних атак, гарантій безпеки, економічних питань і відновлення переговорного процесу за посередництва ООН. Іран та інші зовнішні гравці могли б сприяти деескалації, якщо вона відповідатиме їхнім стратегічним інтересам. Водночас

домовленості між регіональними державами не гарантують автоматичного врегулювання внутрішньоєменського конфлікту. Для досягнення стійкого політичного компромісу необхідно врахувати позиції південних сил, місцевих громад і політичних груп, які не контролюються безпосередньо хуситами чи центральним урядом.

Важливою умовою такого процесу залишається залучення посередників, здатних підтримувати комунікацію з різними сторонами конфлікту. Приклад Оману, який упродовж багатьох років зберігав канали комунікації з різними регіональними гравцями та сприяв переговорам, свідчить про можливість результативної дипломатичної взаємодії навіть за умов гострої недовіри. Водночас суперництво між зовнішніми державами та фрагментація єменських сил можуть істотно ускладнювати досягнення домовленостей. Тому потенційне політичне врегулювання потребуватиме не лише припинення бойових дій, а й тривалих переговорів щодо розподілу ресурсів, представництва регіонів, гарантій безпеки, інтеграції збройних формувань, відновлення економічних зв'язків і функціонування державних послуг (URL: <https://www.chathamhouse.org/2026/01/oman-eastern-yemen-and-fragile-geometry-neutrality>).

Третій сценарій пов'язаний із подальшим розширенням регіональної війни. Якщо хусити й надалі використовуватимуть ракетні та безпілотні атаки для тиску на Саудівську Аравію або інших учасників регіонального протистояння, а у відповідь посилюватимуться військові операції, Ємен ризикує перетворитися на ще активніший фронт ширшої близькосхідної кризи. Такий розвиток подій може призвести до нових руйнувань інфраструктури, збільшення кількості переміщених осіб і тривалих перебоїв у морській торгівлі. Крім того, подальша мілітаризація ситуації в районі Червоного моря здатна ускладнити гуманітарну ситуацію та зменшити перспективи політичного врегулювання.

Ескалація навколо Ємену та в зоні Червоного моря безпосередньо зачіпає і національні інтереси України. Будучи одним із ключових глобальних експортерів продовольства, Україна залежить від стабільності та безпеки міжнародних морських шляхів. Перехід на довший маршрут через мис Доброї Надії внаслідок загрози з боку хуситів збільшує логістичні витрати, подовжує час доставки українського зерна та інших товарів на ключові ринки Азії і Східної Африки, а також підвищує вартість морського страхування. Крім того, розпилення уваги міжнародних партнерів, дефіцит ресурсів безпеки та перенаправлення засобів протиповітряної оборони і військових контингентів на стримування хуситів опосередковано впливають на архітектуру безпеки в інших кризових регіонах світу, зокрема у Європі.

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Проблеми розвитку експорту української аграрно-продовольчої продукції у 2026–2027 рр.

Як зазначалося вище, нинішня російська блокада українських морських портів створює надзвичайно складні перепони на шляху розвитку експорту української аграрно-продовольчої продукції у найближчій перспективі. Зокрема, це створює серйозні перепони у реалізації цілей, поставлених у Програму діяльності уряду, якою у 2027 р. передбачено «збільшення частки переробки у структурі аграрного експорту України до 63 %, а обсягу аграрного експорту, щонайменше, на 4 млрд дол. Навіть якщо у найближчі місяці 2026 р. вдасться суттєво збільшити транспортні спроможності для експорту української аграрно-продовольчої продукції, нарощування обсягів цього експорту стикатиметься на світовому ринку з новими проблемами». Це пов'язано з тим, що Україна традиційно є одним із потужних продавців аграрно-продовольчої продукції на світовому ринку. Скорочення обсягів експорту цієї української продукції у липні – вересні поточного року та інформаційні потоки, які супроводжували цей процес, викликали цілком закономірну реакцію відповідних міжнародних ринків.

Найпершою реакцією міжнародних ринків на повідомлення про фактичну російську блокаду експорту українського зерна через порти Чорного моря була чітка тенденція до зростання цін на відповідну продукцію. Так, на біржі в Чикаго ф'ючерсні контракти на пшеницю 14 серпня «різко зросли на тлі посилення напруженості навколо експорту зерна з Чорноморського регіону. Найактивніший контракт СВОТ подорожчав ... до близько 248 дол./т. Підтримку цінам надала відмова Росії від ідеї перемир'я в Чорному морі. Москва заявила, що не бачить підстав для припинення бойових дій в акваторії, тоді як Україна раніше через третю сторону запропонувала взаємно припинити атаки на цивільні об'єкти. Ринок побоюється подальших перебоїв із постачанням зерна з регіону. Цього тижня атака на Новоросійськ уже призвела до зупинки основних зернових терміналів російського порту та викликала різке зростання пшеничних котирувань. Слідом за пшеницею подорожчали й інші зернові та олійні» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/pshenyczya-v-chykago-pidskochyla-na-tli-novyh-ryzykiv-dlya-eksportu-z-chornogo-morya/>).

Водночас треба нагадати, що ф'ючерсні контракти (або просто ф'ючерси) являють собою т. зв. похідні фінансові інструменти (договори) з купівлі-продажу певного активу, у т. ч. й товару, під час укладання якого продавець і покупець домовляються лише про ціну та термін поставки цього активу. Причому деякі види ф'ючерсних контрактів передбачають між учасниками лише грошові розрахунки у сумі різниці між ціною контракту та

фактичною ціною активу на дату виконання контракту без фізичного постачання базового активу. Тобто, у багатьох випадках ф'ючерси є саме індикаторами цін на певний товар, у т. ч. й на зерно в майбутньому. Тому цілком закономірно, що біржові ціни на зерно коливаються під впливом інформаційного чинника.

Наприклад, на початку вересня пшениця на біржі в Чикаго (США) продовжила дешевшати, «оскільки ринок частково відіграв премію за ризики для поставок із Чорного моря. На попередній сесії ф'ючерси втратили 2,6 %, а 4 вересня після початкового зростання майже на 1 % знову перейшли до зниження», повідомляє агентство Bloomberg. Водночас оглядачі зазначають, що основним фактором тиску на ціни «стали очікування можливих переговорів між Україною та Росією. Заяви В. Путіна про можливість конструктивного діалогу послабили побоювання трейдерів щодо тривалих перебоїв із постачанням зерна з Чорноморського регіону, які раніше суттєво підтримали котирування ... Таким чином, ринок пшениці залишається між двома протилежними факторами: очікування переговорів знижують геополітичну премію в цінах, тоді як реальні проблеми з чорноморською логістикою продовжують підтримувати котирування. За оцінкою Bloomberg, тривалі обмеження поставок можуть скоротити доступність зерна на світовому ринку та знову посилити тиск на продовольчі ціни» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/pshenyczya-vtratyla-chastynu-chornomorsykoji-premiyi-na-ochikuvannyah-peregovoriv/>). Загалом, попри спекулятивні коливання цін на зерно, загалом зберігається доволі чітка тенденція до їх певного зростання. Аналогічні цінові тенденції і на ринках ряду інших аграрно-продовольчих товарів.

При цьому «світове виробництво зерна у 2026/27 МР (маркетинговому році; з липня 2026 р. до червня 2027 р. – Прим. ред.) прогнозується на рівні 2,42 млрд т, що на 3 % менше рекордного показника попереднього сезону ... Скорочення виробництва очікується в Океанії, Європі та Америці, тоді як у Північній Африці та країнах Близького Сходу врожаї можуть зрости. Світова торгівля зерном при цьому прогнозується на рівні 451 млн т проти 467 млн т торік». Водночас Міжнародна рада по зерну (IGC) зазначає, що «через серйозні перебої з експортом із Чорноморського регіону світові потоки пшениці залишаються незвично повільними. Водночас прогнози виробництва, торгівлі та споживання пшениці й кукурудзи майже не змінилися за місяць, але залишаються нижчими за торішні рекордні рівні. На цьому тлі індекс цін IGC на зернові та олійні культури (GOI) зріс на 6 % порівняно із серпневим звітом і майже на 20 % р/р (рік до року – Прим. ред.). Ціни на пшеницю та сою окремо підвищилися приблизно на 23 % р/р» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/problemy-z-eksportom-iz-chornogo-morya-pidnyaly-svitovi-cziny-na-zerno-ta-olijni-igc/>).

Як видно з наведеного вище, міжнародні ринки аграрно-продовольчої продукції нині функціонують в умовах високого ступеня невизначеності

щодо їх майбутньої кон'юнктури, їх лихоманить. Тому цілком очікувано, що зменшення частки на конкретному ринку такого потужного продавця цієї продукції, як Україна, закономірно тягне за собою відповідну реакцію його конкурентів. Наприклад, «через тривалу посуху внутрішнє виробництво кукурудзи в Євросоюзі скоротилося орієнтовно на 10 млн т. За даними Єврокомісії, у період із липня поточного року до червня наступного ЄС планує імпортувати близько 25 млн метричних т кукурудзи – це на 19,3 млн т більше, ніж за попередні 12 місяців. Традиційно близько половини цього імпорту забезпечувала Україна». Однак, як наголошують ділові ЗМІ, повітряні атаки Росії на інфраструктуру портів Великої Одеси у липні та серпні нинішнього року паралізували морський експорт. Тому, наприклад, у серпні Україна змогла вивезти морем на експорт лише третину від звичних обсягів зерна. Водночас «завдяки високому врожаю та низьким цінам американська кукурудза вже у липні та серпні (2026 р. – Прим. ред.) забезпечила понад 40 % імпорту ЄС, випередивши українську» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/amerikanski-fermeri-vitisnyayut-ukrajinsku-kukurudzu-z-rinku-yes-cherez-blokadu-portiv-ta-posuhu-v-yevr-50640671.html>).

Утім, як свідчать останні оцінки USDA, «у 2026/27 МР світове споживання кукурудзи може перевищити виробництво майже на 30 млн т, що стане найбільшим дефіцитом більш ніж за три десятиліття ... Напруженість світового балансу пов'язана насамперед зі скороченням виробництва в інших ключових країнах-експортерах. Сукупний випуск кукурудзи та пшениці у великих постачальників може знизитися найбільше за обсягом з 1993/94 МР, що обмежуватиме доступну експортну пропозицію. Додатковий тиск створюють проблеми з логістикою в Чорноморському регіоні. Навіть за високих запасів пшениці в Україні та Росії перебої з відвантаженнями знижують фактичну доступність зерна для світового ринку». Водночас «у Бразилії додатково зростає внутрішнє споживання кукурудзи для виробництва етанолу, що скорочує експортний потенціал навіть за великих урожаїв. У результаті світовий ринок входить у сезон із меншим запасом міцності, а ціни залишаються чутливими до погодних і логістичних ризиків» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/svitoviy-deficyt-kukurudzy-mozhe-staty-najbilyshym-za-ponad-30-rokiv/>). До речі, в умовах нинішньої американо-іранської війни та через загрозу світової енергетичної кризи, крім кукурудзи, для виробництва біопалива можуть використовуватись і деякі інші види аграрної продукції, що, у свою чергу, призведе до певного скорочення її пропозиції на міжнародних продовольчих ринках.

Такі ситуації, коли на певному товарному ринку українські продавці витісняються продавцями аналогічного товару з інших країн, через російську блокаду морських портів України можуть виникати або вже виникають і з деякими іншими (крім кукурудзи) товарами українського аграрно-продовольчого експорту, особливо матеріаломісткими. Тому в умовах

нинішньої масштабної російської блокади морських портів України стратегічним завданням для вітчизняного аграрно-промислового комплексу є утримання своїх позицій на міжнародних ринках продовольчих товарів та сировини для їх виробництва. Насамперед це стосується ринків зерна, олійних культур та продуктів їх переробки, експорт яких у липні–вересні цього року зазнав найбільших втрат через згадану російську блокаду.

Як свідчать дані Української зернової асоціації (УЗА), «Україна за маркетинговий сезон 2025–2026 років (1 липня минулого року – 30 червня поточного, МР) експортувала 41,1 млн т зернових та олійних» культур. Причому вітчизняний експорт зернових та олійних культур характеризується високим ступенем географічної / територіальної концентрації. Наприклад, на 15 країн – найбільших імпортерів цієї продукції – припадало 87,1 % від усього обсягу українського експорту зернових та олійних культур у фізичному обчисленні. А на сім країн – найбільших імпортерів українських зернових та олійних культур припадало 2/3 від усього обсягу вітчизняного експорту цих товарів або 3/4 обсягу, який імпортували країни зазначеної групи ТОП-15. Загалом зі списку 15 країн – найбільших імпортерів українських зернових та олійних культур – 13 країн були з Європи, Близького Сходу та Північної Африки. Саме ці регіони є найбільшими географічними ринками збуту для українського експорту зернових та олійних культур (URL: <https://censor.net/biz/news/4012246/top-10-importeriv-ukrayinskyh-zernovyh-ta-oliyinyh>).

Треба водночас звернути увагу також і на розподіл обсягів і товарної структури експорту українських зернових та олійних культур по конкретних країнах. Проте в цьому випадку треба звертати увагу не стільки на узагальнену номенклатуру експортованих Україною товарів (тобто зернові та олійні культури), скільки на розподіл обсягів експорту конкретних товарів (культур). Адже продавці аграрно-продовольчої продукції (у т. ч. й українські) конкурують на ринках саме конкретних товарів.

Зокрема, за маркетинговий сезон 2025–2026 рр. Туреччина імпортувала 19,3 % від усього обсягу вітчизняного експорту зернових та олійних культур, Єгипет – 11,9 %, Італія – 10,2 %, а Німеччина – 3,3 % від усього обсягу українського експорту зернових та олійних культур. Однак Туреччина у цей період імпортувала 30,8 % від усього обсягу українського експорту кукурудзи, Єгипет – 27,5 % від усього українського експорту пшениці, Італія – 18,1 % від українського експорту кукурудзи, Китай – 32,0 % українського експорту ячменю, а Німеччина – 48,1 % від усього обсягу українського експорту ріпаку. Водночас у цей спмий маркетинговий сезон 2025–2026 рр. на кукурудзу в Туреччині припадало 81,4 %, а в Італії – 90,7 % від загального обсягу зернових та олійних культур, які були експортовані до цих країн з України. Аналогічний показник по українській пшениці у Єгипті становив 78,9 %, а по українському ріпаку у Німеччині – 65,6 %.

Причому, в умовах російської блокади вітчизняних морських портів, на міжнародних ринках аграрно-продовольчих товарів Україна одночасно конкурує з Росією. Зокрема, ЗМІ повідомляють, що за підсумками 2025/2026 маркетингового року «Росія випередила Україну й стала найбільшим експортером соняшникової олії у світі, поставивши на зовнішні ринки 4,2 млн т олії, тоді як Україна – 4,036 млн т. До цього Україна була першою 20 сезонів поспіль – із 2005/2006 до 2024/2025 маркетингового року ... До повномасштабного вторгнення Україна забезпечувала близько половини світового експорту соняшникової олії. Тепер – приблизно третину. Найпомітніше позиції змінилися на азійських ринках, де раніше українська олія домінувала.

За словами старшої аналітикині Barva Invest В. Блажко, до 2022 р. Україна забезпечувала близько 70–90 % імпорту соняшникової олії Індії та Китаю. За роки великої війни головним постачальником для обох країн стала Росія ... В Індії Росія наростила свою частку з 11 % до 45 % за п'ять сезонів. Із листопада 2025 р. до серпня 2026 р. вона продала індійським покупцям більш ніж утричі більше соняшникової олії, ніж Україна, свідчать дані генерального директора директор Sunvin Group С. Баджорія. Випередила Україну й Аргентина». Як зазначає старша аналітикиня компанії Barva Invest В. Блажко, «у результаті українські поставки ще більше переорієнтувалися на Європейський Союз, тоді як на дальніх азійських ринках Україна втратила значну частину своїх позицій». При цьому вона наголошує, що «за роки війни азійські імпортери знайшли нових постачальників і звикли до російської олії. Повертати їх доведеться ціною та стабільністю поставок ... В Індії Україна може відновити частину позицій, хоча тепер доведеться конкурувати і з Аргентиною». Зі свого боку С. Баджорія підтверджує, що індійські покупці зацікавлені в українській соняшниковій олії, але «українські продавці віддають перевагу ЄС, де пропонують вищу ціну» (URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1283-bye-po-zavodah-i-zabiraye-rinki-rosiya-vpershe-za-20-rokiv-stala-liderom-eksportu-sonyashnikovoyi-oliyi-yak-ukrayini-vtrimati-pererobku>).

Таким чином проведений вище аналіз свідчить про нагальну важливість дослідження міжнародної конкуренції саме на ринках конкретних аграрно-продовольчих товарів – пшениці, кукурудзи, ячменю, ріпаку, соняшникової олії тощо – і на цій інформаційно-аналітичній базі оптимізувати експортні потоки конкретних українських аграрно-продовольчих товарів. Реалізація такого підходу до розвитку вітчизняного аграрно-продовольчого експорту за нинішньої кризової ситуації можлива лише за умов скоординованої та оперативної взаємодії виробників конкретних аграрно-продовольчих товарів, їх експортерів і відповідних державних органів. Нагальна необхідність такої взаємодії обумовлена кризовою ситуацією, в якій опинився експорт через російську блокаду морських портів України.

Водночас при цьому треба брати до уваги необхідність вирішення вже згадуваних раніше конфліктів інтересів, які можуть виникати між аграрно-промисловими підприємствами-резидентами України в процесі їх виробничої та експортної діяльності. Наприклад, ЗМІ повідомили, що Українська зернова асоціація (УЗА) нещодавно закликала «Верховну Раду та Кабінет Міністрів невідкладно скасувати 10 % експортне мито на сою та ріпак. За оцінкою УЗА, у 2025/26 маркетинговому році Україна експортувала 2,7 млн т. сої проти 3,8 млн т попереднього сезону, а ріпаку – 1,82 млн т проти 3,2 млн т. Асоціація вважає запровадження експортного мита однією з ключових причин скорочення експорту цих культур. При цьому українські агровиробники вже несуть значні додаткові витрати через війну ... Зазначається, що в цих умовах додаткове 10 % експортне мито фактично вилучає частину доходу з ланцюга виробництва та посилює фінансове навантаження безпосередньо на агровиробників».

«УЗА підтримує законопроект № 15522–1, який пропонує обнулити мито на ріпак і сою з дня набрання законом чинності. Асоціація наголошує, що йдеться не лише про експорт, а й про здатність українського сільгоспвиробника пережити війну та забезпечити наступний виробничий цикл. Як повідомлялося, Кабінет Міністрів перед початком маркетингового сезону 2026/2027 рр. спростив процедуру підтвердження права на безмитний експорт сої та ріпаку через Державний аграрний реєстр, зокрема, скасувавши необхідність отримання паперових довідок Торгово-промислової палати щодо фактично вирощених обсягів. В Україні на тлі запровадження у вересні 2025 р. 10 % експортного мита на сою та ріпак різко зросло виробництво олії та шроту з цієї сировини, а також експорт продуктів переробки. При цьому в Американській торговельній палаті заявили, що запровадження експортного мита на ріпак та сою спричинило перерозподіл доходів від сільгосптоваровиробників на користь переробників, що призвело до загальних збитків фермерів у розмірі близько 200 млн дол.» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/v-ukrajini-zaklikayut-negayno-skasuvati-eksportni-mita-na-dvi-agrokulturi-novini-ukrajini-50643148.html>).

Водночас спеціалізовані ЗМІ повідомляють, що експорт соняшнику нового врожаю з України активізувався у серпні цього року: «Лише за тиждень трейдери законтрактували близько 30 тис. т насіння для поставок до Туреччини та Болгарії. У вересні–листопаді експорт може сягнути близько 200 тис. т, тоді як за 10 місяців поточного (маркетингового. – Прим. ред.) сезону Україна поставила за кордон лише 39 тис. т ... Про це ... повідомив співзасновник та партнер Sunstone Brokers С. Репецький». Міністерство сільського господарства США (USDA) «теж прогнозує значне зростання експорту українського соняшнику в новому сезоні. За прогнозом відомства, у 2026/27 МР (маркетинговому році. – Прим. ред.) Україна може експортувати 100 тис. т насіння соняшнику проти 40 тис. т у 2025/26 МР. Таким чином USDA очікує збільшення поставок у 2,5 раза» (URL:

<https://latifundist.com/novosti/70993-ukrayina-mozhe-eksportuvati-200-tis-t-sonyashniku-za-pershi-tri-misyatsi-novogo-sezonu--tse-vpyatero-bilshe-nizh-za-10-misyatsiv-potochnogo>).

Загалом наведені вище повідомлення ЗМІ наочно відображають конфлікт інтересів виробників певної сільськогосподарської продукції та відповідних підприємств, що займаються її переробкою та експортом виготовленої промислової продукції. Водночас аналіз різних, у т. ч. і цитованих у цій роботі, повідомлень ЗМІ свідчить, що, за умов нинішньої кризової ситуації з логістикою аграрно-продовольчих товарів на світовий ринок, державне регулювання економічної діяльності в Україні повинно орієнтуватись на досягнення найкращих сукупних результатів у експорті цих вітчизняних товарів за одночасного утримання позицій українських експортерів на міжнародних аграрно-продовольчих ринках. При цьому, як свідчить досвід міжнародної торгівлі, збалансоване розв'язання конфліктів інтересів різних категорій експортерів загалом, у т. ч. у сфері АПК, є обов'язком насамперед державних органів галузевого управління України. Державне регулювання експорту товарів в Україні, у т. ч. й експорту аграрно-продовольчих товарів, особливо за умов нинішньої повномасштабної війни з Росією, повинно бути спрямоване насамперед на досягнення стратегічних цілей вітчизняної зовнішньої торгівлі. До таких цілей належить і згадане вище збереження та зміцнення позицій вітчизняних експортерів на міжнародних аграрно-продовольчих ринках.

Утім, необхідність досягнення стратегічних цілей українського аграрно-продовольчого експорту аж ніяк не відкидає того, що за нинішніх обставин можливо лише за умов подолання негативного впливу російської блокади портів Великої Одеси та адаптації українського аграрно-продовольчого експорту до нових умов міжнародної конкуренції. Причому у другій половині 2026 р. умови цієї конкуренції набули деяких специфічних рис.

Так, традиційні імпортери української аграрно-продовольчої продукції намагаються запобігти власним фінансово-економічним втратам в умовах воєнної блокади ряду морських маршрутів доставки зазначених товарів. Наприклад, це стосується Туреччини, яка є великим імпортером як української, так і російської аграрно-продовольчої продукції.

Зокрема, у середині вересня поточного року під час онлайн-ефіру ASAP Agri Smart Monday директор турецької компанії Sunseedman В. Кая розповів, що «Туреччина цього сезону може збільшити імпорт соняшнику до 2 млн т, тоді як закупівлі олії скоротити до 400 тис. т». При цьому пропозиції соняшникового насіння «надходять і з України – костерами з українських портів Дунаю, а також вантажівками у біг-бегах ... З України вже є пропозиції постачання соняшнику вантажівками. Думаю, цей варіант використовуватимуть частіше, оскільки він менш ризикований. Маршрут

через Рені та Ізмаїл залишається складним, ще одна можливість – перевалка через Констанцу», – пояснив В. Кая.

Минулого сезону Туреччина імпортувала 1,56 млн т насіння соняшнику та близько 1,05 млн т соняшникової олії. Частину олії завозили для подальшого реекспорту «... Цього сезону турецькі переробники змінюють модель закупівель через обмежені можливості постачання олії з українських і російських чорноморських портів. Поки українські та російські порти залишаються заблокованими, Туреччина віддаватиме перевагу імпорту насіння», – зазначив директор компанії Sunseedman.

За оцінкою В. Каї, «у першій половині сезону головним постачальником соняшнику до Туреччини буде Румунія. Значні обсяги також можуть надходити з Болгарії та Молдови. У другій половині сезону покупці здатні активніше переключитися на Аргентину, якщо її постачальники пройдуть жорсткі турецькі вимоги щодо залишків пестицидів». ЗМІ також зазначають, що додатково імпорт насіння соняшнику до цієї країни стимулюватиме зниження турецького мита з 1 жовтня поточного року, а «після Нового року також має запрацювати безмитна тарифна квота на імпорт 1,25 млн т насіння соняшнику» (URL: <https://latifundist.com/novosti/71186-turechchina-pereklyuchayetsya-z-oliyi-na-sonyashnik-sered-variantiv--import-vantazhivkami-z-ukrayini>).

Також у середині вересня цього року брокер турецької компанії Atria Brokers С. Карагьоз повідомив, що «попит Туреччини на імпорту пшеницю може знизитися після того, як Турецька зернова рада (ТМО) оголосила про плани розпочати продаж пшениці з вищим вмістом протеїну зі своїх запасів» (URL: <https://latifundist.com/novosti/71173-turechchina-mozhe-skorotiti-import-visokoproteyinovoyi-pshenitsi-prichini>). Як видно з наведеного, оскільки українські та російські порти залишаються заблокованими, Туреччина прагне диверсифікувати свій імпорт аграрно-продовольчої продукції та вживає додаткових заходів державного регулювання власного продовольчого ринку.

Крім Туреччини, заходи з адаптації власних ринків до змін у кон'юнктурі світового ринку зерна через блокаду чорноморських портів вживають й інші держави. Наприклад, Єгипет диверсифікує імпорт пшениці на користь Франції та інших європейських постачальників, насамперед Румунії та Болгарії, через перебої з поставками з України та Росії. Про це заявив міністр постачання країни Ш. Фарук. Адже останнім часом поставки української та російської пшениці зазнали перебоїв, на тлі чого Єгипет намагається скоротити залежність від цих двох джерел постачання (URL: <https://latifundist.com/novosti/71236-frantsiya-posilyuye-pozitsiyi-na-rinku-najbilshogo-pokuptsya-ukrayinskoyi-pshenitsi>).

Спеціалізовані ЗМІ також повідомляли, що «світові імпортери пшениці готуються до скорочення поставок із Чорноморського регіону через атаки на портову інфраструктуру та зернові термінали України і Росії. Серед найбільш вразливих покупців – Індонезія, яка за підсумками 2025/26 МР стала третім

найбільшим імпортером української пшениці» Ця країна також є другим найбільшим імпортером пшениці у світі (URL: <https://latifundist.com/novosti/70982-odin-iz-najbilshih-pokuptsiv-ukrayinskoyi-pshenitsi-shukaye-alternativnih-postachalnikov>). Зазначені вище заходи, яких вживають імпортери аграрно-продовольчих товарів, можуть так чи інакше вплинути на український експорт цих товарів на світовий ринок.

Водночас нині вельми специфічною рисою нових умов міжнародної конкуренції у сфері АПК між Україною та Росією є те, що шляхи експорту своєї аграрно-продовольчої продукції альтернативні морським поставкам через Чорне море, намагається знайти не лише Україна, а й Росія. Адже Збройні сили України, зі свого боку, фактично заблокували експорт російської аграрно-продовольчої продукції, в основному зерна, з Азово-Чорноморських портів РФ. ЗМІ повідомляють, що «зупинка великих зернових терміналів у Тамані та Новоросійську різко скоротила доступні потужності для російського зернового експорту. У сезоні 2025/26 через Азово-Чорноморський басейн було відвантажено 46,3 млн т зерна – близько 90 % усіх морських поставок Росії» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/pereoriyentacziya-rosijsykiego-zernovogo-eksportu-na-baltyku-nese-novi-logistychni-ryzyky/>).

За даними моніторингу Російського зернового союзу, цього року «Росія різко скоротила експорт зерна на початку вересня. За перші 10 днів місяця країна відвантажила на зовнішні ринки 418 тис. т зернових і зернобобових культур, що у 5,9 раза менше порівняно з 2,4 млн т за аналогічний період минулого року». При цьому «найбільше скоротилися поставки пшениці. Її експорт упав у 6,5 раза – з 1,914 млн т торік до 294 тис. т цього року ... Кількість напрямків експорту російської пшениці також суттєво скоротилася: у першій декаді вересня її відвантажували до восьми країн проти 25 за аналогічний період минулого року ... Особливо різко скоротилися поставки пшениці до Єгипту – з 402 тис. т у першій декаді вересня 2025 р. до 7,4 тис. т цього року (скорочення в 54 рази) ... За даними російського Союзу експортерів і виробників зерна, у 2025/26 МР найбільшим покупцем пшениці в Росії став Єгипет, імпортувавши 10,2 млн т» (URL: <https://latifundist.com/novosti/71188-rosiya-skorotila-eksport-pshenitsi-na-osnovnij-rinok-zbutu-v-54-razi>).

Вище зазначалось, що Україна з Росією також конкурують на міжнародних ринках соняшникової олії. За підсумками 2025/2026 маркетингового року, «Росія випередила Україну й стала найбільшим експортером соняшникової олії у світі, поставивши на зовнішні ринки 4,2 млн т олії, тоді як Україна – 4,036 млн т. До цього Україна була першою 20 сезонів поспіль – із 2005/2006 до 2024/2025 маркетингового року». Утім, взаємна блокада портів у Чорноморському регіоні створює проблеми з експортом соняшникової олії як для України, так і для Росії.

Тому й російські «експортери активніше шукають альтернативні маршрути, і одним із головних напрямків стає Балтійське море». У цьому контексті українські спеціалізовані ЗМІ розглядають такі варіанти потенційного розвитку російського аграрно-продовольчого експорту у 2026–2027 рр.: «Перший варіант – збільшення перевалки через власні російські порти, насамперед Усть-Лугу та Висоцьк. Їхня сукупна зернова потужність оцінюється приблизно у 8 млн т. на рік, тому Росія намагається її нарощувати. Зокрема, у Висоцьку планується будівництво нового зернового терміналу проектною потужністю близько 4 млн т. на рік. Однак саме російські балтійські порти залишаються вразливими до воєнних перебоїв. У 2026 р. українські безпілотники вже продемонстрували здатність досягати російської портової інфраструктури в Балтійському регіоні ...

Другий потенційний резерв – порти Латвії, Литви та Естонії, сукупні зернові потужності яких оцінюються приблизно у 23–25 млн т на рік. Клайпеда може перевалювати близько 9–10 млн т, Рига – 7,5 млн т, Вентспілс і Лієпая – по 2,5 млн т, Мууга – близько 2 млн т.

Однак доступ до цього резерву не гарантований. Латвія вже ухвалила законодавчі зміни, які дозволяють прискорено переглядати плату за залізничну інфраструктуру для транзиту зерна з Росії, а LatRailNet рекомендовано розглянути її підвищення до 300 % від нинішнього рівня. Литва також розглядає подальші обмеження транзиту, тоді як Естонія заявила, що використання її портів для російського зерна є неприйнятним і наразі практично не здійснюється. Крім того, ці термінали перевалюють власне зерно та вантажі інших європейських експортерів, тому весь заявлений обсяг потужностей не може бути використаний для російського транзиту ...

Таким чином, Балтика стає одним із головних резервних напрямків для російського зернового експорту, але не є повноцінною заміною Чорному морю. Власні російські порти мають обмежені потужності та залишаються вразливими до воєнних перебоїв, тоді як використання значно більших можливостей портів сусідніх країн залежить від їхньої завантаженості та політичних рішень» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/pereorientacziya-rosijskogo-zernovogo-eksportu-na-baltyku-nese-novi-logistychni-ryzyky/>).

Отже, взаємне блокування шляхів експорту аграрно-продовольчої продукції несе загрозу певної втрати позицій на відповідних міжнародних ринках і для України, і для Росії. Це створює також потенційні можливості для взаємного розблокування цих шляхів. У цьому зацікавлені й великі імпортери української та російської аграрно-продовольчої продукції. І хоча, наприклад, Туреччина направила Росії та Україні свої пропозиції з розблокування шляхів експорту аграрно-продовольчої продукції у Чорноморському регіоні, але відповіді від Росії вона не отримала (URL: [https://latifundist.com/novosti/71162-turechchina-zaproponovala-mehanizm-z-semi-punktiv-dlya-vidnovlennya-bezpechnogo-eksportu-zerna-chornim-morem](https://latifundist.com/novosti/71162-turechchina-zaproponovala-mehanizm-z-semi-punktiv-dlya-vidnovlennya-bezpechnogo-eksportu-zerna-chornim-morem;);

<https://suspilne.media/1411674-erdogan-zaaviv-pro-aktivizaciju-zusil-sodo-vidnovlenna-zernovogo-koridoru/>). Також 23 вересня Президент України В. Зеленський повідомив, що «Єгипет, Індія та Туреччина передали Україні свої пропозиції щодо забезпечення безпечного судноплавства та продовольчих поставок через Чорне море». Він «зазначив, що Україна готова виконати свою частину домовленостей для гарантування безпечного судноплавства та продовольчої безпеки за умови реальних кроків до деескалації з російського боку» (URL: <https://ukragroconsult.com/news/yegypet-indiya-ta-turechchyna-zaproponuvaly-varianty-bezpechnogo-sudnoplavstva-u-chornomu-mori/>). Утім, навіть якщо Росія і пристане на згадані вище мирні пропозиції, то станеться це не раніше, ніж з'являться результати проміжних виборів до Конгресу США, які можуть вагомо вплинути на американську зовнішню політику.

Водночас, враховуючи те, як Росія виконує свої зобов'язання, Україні, вочевидь, доцільно більше уваги приділяти питанню не лише географічної, а й товарної диверсифікації експорту власної аграрно-продовольчої продукції. Наприклад, «експорт м'яса птиці з України за вісім місяців 2026 р. порівняно з аналогічним періодом минулого року збільшився на 12,5 % до 330,2 тис. т ... Головними покупцями українського м'яса птиці у січні–серпні 2026 р. були Нідерланди (20 %), Велика Британія (11,7 %), Словаччина (10,6 %) та ОАЕ (6,4 %) ... Частка експорту до країн ЄС за цей час від загального обсягу експорту становила 36 % (118,9 тис. т). При цьому в грошовому еквіваленті частка експорту до країн ЄС за перші вісім місяців 2026 р. становила майже половину валютної виручки (47 %)», зазначили у Союзі птахівників України. Як повідомлялось раніше, виручка України «від експорту м'яса птиці у 2025 р. в грошовому еквіваленті становила 1,149 млрд дол., що на 13,7 % більше, ніж у 2024 р. При цьому за цей період експорт м'яса птиці у натуральному обсязі зменшився на 1,8 % до 458,1 тис. т. Головними покупцями українського м'яса птиці у 2025 р. були Нідерланди (17,4 %), Велика Британія (11,5 %), Саудівська Аравія (9,9 %) і Словаччина (7,6 %). Частка експорту до країн ЄС від загального обсягу експорту становила 30,6 %» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/niderlandi-i-britaniya-stali-naybilshimi-pokupcyami-odnogo-z-ukrajinskih-produktiv-u-2026-roci-50641242.html>).

Також Асоціація виробників молока України повідомила, що «Молдова та Казахстан залишаються двома найбільшими ринками збуту українських сирів: за підсумками січня–липня 2026 р. на них припадало відповідно 34,8 % та 25,8 % українського експорту ... Зазначається, що Німеччина є третім за величиною ринком для української продукції з часткою 13,1 %». Сукупна частка цих трьох основних ринків збуту сягала 73,7 % від усього обсягу експорту українського сиру (URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/blizko-60-eksportu-ukrajinskogo-siru-skupovuyut-dvi-krajini>).

При цьому, як свідчать статистичні дані Державної митної служби України, у 2025 р. на експорт м'яса та їстівних субпродуктів усіх видів припадало 5,29 %, на експорт молока і молочних продуктів, яєць та меду – 3,0 %, а на експорт цукру та кондитерських виробів разом припадало 5,86 % від сукупного обсягу експорту вітчизняної аграрно-продовольчої продукції. Водночас у цей самий період на експорт зернових культур, борошна та крупи, насіння і плодів олійних культур (соняшнику, сої, ріпаку) та олії разом припадало 71,62 % від сукупного експорту аграрно-продовольчої продукції України.

Також треба враховувати й протекціоністські обмеження з боку різних держав, з якими стикаються українські експортери аграрно-продовольчої продукції на світовому ринку. І це питання заслуговує на окреме дослідження. Матеріаломісткий характер експорту значних обсягів зернових та олійних культур і олії через морські порти і водночас висока питома вага цих товарів у вітчизняному аграрно-продовольчому експорті свідчить, що можливості зі зменшення частки зазначених товарів у вітчизняному експорті вкрай обмежені. Тому немає вагомих підстав очікувати, що за нинішніх обставин Україна зможе швидко і радикально поліпшити рівень товарної та географічної диверсифікації експорту власної аграрно-продовольчої продукції. Звичайно, як свідчить аналіз відкритих джерел інформації, певні зрушення щодо товарної та географічної диверсифікації експорту української аграрно-продовольчої продукції відбуваються. Проте найімовірніше розраховувати варто лише на поступові зміни у товарній структурі цього експорту та його поступовій географічній диверсифікації.

Цій стратегічній меті може сприяти втілення в практику українського агробізнесу норм Закону «Про державне регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», підписаного в липні Президентом України В. Зеленським. Цей закон гармонізує українські правила аграрного виробництва з вимогами Європейського Союзу. У ЗМІ зазначається, що «для українських аграріїв оновлені правила суттєво спростять вихід на ринок Євросоюзу та дозволять знизити кількість бюрократичних бар'єрів під час експорту. Завдяки офіційному підтвердженню якості за стандартами ЄС виробники зможуть реалізовувати продукцію за вищою ціною. Реалізація закону також сприятиме створенню нових робочих місць у сільській місцевості та переходу українського агросектору до сталого виробництва за принципами Європейського зеленого курсу» (URL: <https://censor.net/biz/news/4014511/ukrayina-onovyla-pravyla-organichnogo-rynku-za-standartamy-yes>). Причому втілення в практику українського агробізнесу норм зазначеного Закону, завдяки його високим стандартам, сприятиме виходу вітчизняних виробників аграрно-продовольчої продукції на нові ринки, тобто сприятиме згаданій вище товарній та географічній диверсифікації експорту української аграрно-продовольчої продукції *(Під час підготовки цієї роботи було використано інформацію з*

таких джерел: Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво (<http://www.bank.gov.ua>); Державна митна служба України (<https://customs.gov.ua/>); АПК-Інформ (<https://www.apk-inform.com/>). – 2026. – 21.08; Інтерфакс-Україна (<https://ua.interfax.com.ua>). – 2026. – 17, 18.08; Суспільне (<https://suspilne.media/>). – 2026. – 24.08; Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua>). – 2026. – 21.09; УНІАН (<https://www.unian.ua>). – 2026. – 28.08, 08.09; Цензор.net (<https://censor.net.ua>). – 2026. – 07, 20.07; Центр економічної стратегії (<https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>); AgroPortal (<https://agroportal.ua>). – 2026. – 21, 29.08; 05.09; Hromadske (<https://hromadske.ua/>). – 2026. – 15.07; Kurkul.com (<https://kurkul.com/>). – 2026. – 24.08; Latifundist.com (<https://latifundist.com>). – 2026. – 20 – 22.08; 01, 03, 09, 11, 14, 15, 17, 22.09; NV (<http://nv.ua>). – 2026. – 22.01; 21.08; 13, 14, 21.09; UkrAgroConsult (<https://ukragroconsult.com/>). – 2026. – 15.08; 04, 18, 19, 23.09).

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Російський терор проти української науки. Заява Національної академії наук України

У центрі Києва 28 вересня 2026 р. Росія завдала прямого удару реактивним дроном по будівлі Президії Національної академії наук України.

Цей день назавжди залишився одним із найтрагічніших у понад столітній історії академії.

Російський удар забрав життя двох людей. Національна академія наук України висловлює глибоке співчуття рідним і близьким загиблих. Разом із ними цю втрату переживає вся академічна спільнота.

Будівля Президії зазнала значних руйнувань. Вогонь охопив верхні поверхи. Люди опинилися відрізнаними полум'ям і були змушені рятуватися через вікна.

Люди у вікнах палацової будівлі в центрі мирного європейського міста – цей жах із Володимирської, 54 побачив увесь світ. У ХХІ ст. ці кадри повертають до найстрашніших образів терористичних атак, коли звичайний день мирних людей в одну мить перетворюється на боротьбу за життя.

Ми не маємо права до цього звикнути.

Удар по Національній академії наук України – це не просто руйнування ще однієї будівлі під час російської агресії.

Це удар по людях. По науці. По інтелектуальному потенціалу країни. По самій ідеї, що знання, дослідження і пошук істини мають служити життю, а не його знищенню.

Російський дрон ударив у саме серце Києва – у будівлю, яка понад 100 років є одним із символів української науки. Будинок на Володимирській, 54 став академічним ще 1919 р. і відтоді нерозривно пов'язаний з історією академії.

У цьому ударі є й особливо промовистий історичний символізм. Українську академію наук було засновано 1918 р. за гетьмана Павла Скоропадського – у час, коли Україна виборювала право на власну державність і створювала власні національні інституції. Понад століття потому Росія б'є зброєю по одній із таких інституцій – по українській науці як невіддільній частині незалежної України.

Росія знову намагається знищити те, що уособлює самостійність України: її інтелект, культуру, історичну пам'ять і здатність самим визначати своє майбутнє.

Удар по академії – частина значно ширшого російського терору проти мирного населення України, її університетів, наукових установ, бібліотек, музеїв, лікарень і житлових будинків.

Наука стала мішенню. І світ це побачив.

Ми вдячні за потужну міжнародну солідарність, яку відчули вже в перші хвилини після удару. Російську атаку на Національну академію наук України засудили європейські лідери, міжнародні організації, провідні академії та наукові інституції світу. В їхніх заявах прозвучало головне: удар по академії – це удар по науці, а Росія має нести відповідальність за свої злочини.

Ми вдячні всім нашим міжнародним партнерам, українським колегам, рятувальникам, медикам, журналістам і всім, хто в ці страшні роки були поруч із нами – телефонували, писали, пропонували допомогу, підтримували.

Сьогодні міжнародна солідарність з українською наукою має бути підкріплена конкретними рішеннями.

Національна академія наук України звертається до світової наукової та академічної спільноти із закликом до конкретних дій.

Наука не може існувати поза моральною відповідальністю. Не може бути «звичайної наукової співпраці» з державою, яка вбиває людей і руйнує наукові установи іншої країни.

Ще у 2022 р. Національна академія наук України припинила співробітництво з російськими науковими організаціями та вченими. Того ж року Європейська федерація академії наук ALLEA призупинила членство Російської академії наук – і відтоді його так і не було оновлено. Російська академія наук сьогодні не входить до європейської академічної спільноти ALLEA, яка об'єднує близько 60 академій із приблизно 40 країн Європи.

Удар 28 вересня ще раз показав, чому позиція залишається принципово важливою.

Ми закликаємо академії наук, університети, дослідницькі центри, наукові фонди, міжнародні наукові організації та видавців не відновлювати і

не легітимізувати інституційну співпрацю з російськими державними науковими та освітніми структурами, доки Росія веде агресивну війну проти України.

Російські державні наукові установи, які, на жаль, підтримують агресію Путіна, не можуть повернутися до міжнародної наукової спільноти так, ніби нічого не сталося.

Не можна бути «науки поза політикою», коли науку атакують зброєю.

Там не можна нормалізувати, де триває терор і немає відповідальності за нього.

Ми закликаємо світову наукову спільноту бути єдиною.

Російський удар зруйнував частину наших будівель.

Він забрав людське життя.

Він залишив рани, які неможливо стерти ремонтом стін.

Але він не знищив Національну академію наук України.

Ми продовжуємо працювати.

Наші вчені продовжують дослідження. Наші інститути продовжуватимуть створювати нові знання і технології. Українська наука продовжуватиме працювати для оборони, відновлення, розвитку та європейського майбутнього України.

Академія, створена понад 100 років тому разом із українською державністю, вистояла. Вистойть і цього разу (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 29.09*).

Попри наслідки російської атаки 28 вересня на будівлю Президії Національної академії наук України, 30 вересня 2026 р. відбулося засідання Президії НАН України

Під час засідання члени президії заслухали наукову доповідь та розглянули поточні питання діяльності академії.

З доповіддю «Полімери-біоміметики як альтернатива природним антитілам та рецепторам у аналітичній біотехнології» виступила провідна наукова співробітниця Інституту молекулярної біології і генетики НАН України член-кореспондент НАН України Т. Сергєєва.

В інституті досягнуто значних результатів у створенні штучних аналогів природних антитіл, рецепторів і ферментів та їх застосуванні в аналітичній біотехнології. Дослідження спрямовані, зокрема, на створення штучних рецепторних сайтів у структурі полімерних мембран методом молекулярного імпринтингу та розроблення на їхній основі біосенсорів і афінних адсорбентів нового покоління.

Створені полімери-біоміметики за селективністю подібні до природних біомакромолекул, водночас значно перевершують їх за стабільністю. Поєднання методів молекулярного імпринтингу та комп'ютерного

моделювання дає змогу швидко отримувати недорогі матеріали із заздалегідь передбачуваною селективністю до речовин різної хімічної структури, зокрема неімуногенних, отримання природних антитіл до яких є проблематичним.

Дослідження за цим напрямом протягом багатьох років здійснюються у співпраці з університетами Кренфілда та Лестера у Великій Британії.

У співпраці з Інститутом хімії високомолекулярних сполук НАН України розроблено принципи синтезу полімерів-біоміметиків у вигляді афінних полімерних мембран і тонких плівок, які можуть бути інтегровані в біосенсорні пристрої. Також створено підходи до розроблення електрохімічних та оптичних біосенсорів для потреб медицини, біотехнології, моніторингу довкілля, контролю якості харчових продуктів і води.

Створено лабораторні прототипи сенсорів на основі штучних аналогів біологічних макромолекул для визначення, зокрема, холестеролу, креатиніну, харчових мікотоксинів, гербіцидів, фенолів, бісфенолу А та сульфамідних препаратів. Їх апробували під час аналізу біологічних рідин, зразків із довкілля, питної води та харчових продуктів.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із підвищенням чутливості таких біосенсорів. Зокрема, отримано результати із застосування наноматеріалів для покращення характеристик флуоресцентних імуносенсорів та створення сенсорних пристроїв на основі смартфонів, які можуть використовуватися поза лабораторією.

Результати досліджень представлено у близько 30 наукових публікаціях у міжнародних журналах Q1-Q2. Розробки захищено чотирма міжнародними патентами – США, Німеччини та Європейського Союзу – і 13 патентами України.

Низку розробок уже впроваджено в практику. Зокрема, методики визначення низки ендокринних руйнівників і харчових токсинів із використанням нового покоління афінних сенсорів затверджено та впроваджено в ДП «Укрметртестстандарт».

За результатами обговорення Президія НАН України наголосила на актуальності подальшого розвитку біосенсорики, розширенні спектра речовин, які можна визначати за допомогою розроблених систем, та використанні нових перспективних матеріалів, зокрема наноматеріалів, для підвищення чутливості таких технологій.

Також наголошено на необхідності посилення координації досліджень між науковими установами НАН України та установами НААН, НАМН і МОН України, зацікавленими в розвитку цього напрямку.

Під час засідання Президія НАН України також розглянула поточні питання діяльності академії (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 1.10).

Слово президента НАН України академіка А. Загороднього до Дня захисників і захисниць України

Дорогі захисники і захисниці України!

Є речі, справжню ціну яких особливо гостро розумієш тоді, коли вони опиняються під загрозою. Можливість прокинутися вранці. Прийти на роботу. Побачити рідних і колег. Відкрити лабораторію. Продовжити дослід. Навчати молодь. Будувати плани на завтра.

За всім цим сьогодні стоїть чиєсь «тримаємо».

Кілька днів тому війна буквально увірвалася до будівлі Президії Національної академії наук України. Російський удар забрав людські життя, понівечив наш дім і ще раз нагадав нам те, що українці знають уже давно: безпека, можливість жити і працювати у своїй країні сьогодні мають свою ціну.

Її щодня платять ті, хто захищає Україну.

Серед них – і представники академічної спільноти. Науковці, інженери, дослідники, працівники установ НАН України, які змінили лабораторії та робочі кабінети на військову форму. Ті, хто нині служить. Ті, хто повернувся до науки після фронту. І ті, хто вже ніколи не повернеться.

Ми пам'ятаємо кожного нашого колегу, чиє життя забрала ця війна.

І сьогодні хочеться сказати нашим захисникам і захисницям не урочисте, а дуже просте і людське слово – дякуємо.

За те, що українські міста живуть. За те, що працюють університети й наукові установи. За те, що в лабораторіях тривають дослідження. За те, що наші вчені можуть говорити світові: ми тут, ми працюємо, ми будуємо майбутнє своєї країни.

А наше завдання – працювати так, щоб країна, яку ви захищаєте, ставала сильнішою. Щоб українська наука допомагала її обороняти, відновлювати й розвивати. І щоб після цієї війни Україна мала не лише вистояти, а й мати майбутнє, гідне ціни, яку за нього заплачено.

З глибокою вдячністю і повагою президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 1.10).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Нову цифрову колекцію видань з історії міста Дніпро представили у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського 17 вересня 2026 р. відбулися книгознавчі читання до 500-річчя міста Дніпро «Історія

регіонів: Стара Самар – Новий Кодак – Катеринослав – Січеслав – Дніпропетровськ – Дніпро» і презентація цифрових копій двох комплектів катеринославських журналів «Дніпрові хвилі» та «Южное хозяйство», а також деяких рідкісних видань з історії Самарського монастиря й історії Катеринослава. Організатором заходу став відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства бібліотеки.

Головна мета проєкту «Історія регіонів» – у цифровій формі зберегти й удоступнити для дослідників рідкісні видання певного регіону України, наразі – Катеринославщини початку ХХ ст. Ця потреба є актуальною насамперед через обстріли й загрозу знищення фондів бібліотечних установ східних, північних і південних регіонів України під час російської агресії. Тож проєкт має важливу захисну та популяризаторську функцію: оцифровувати й розміщувати у вільному доступі цифрові копії рідкісних видань з історії регіонів країни. Саме на цій об'єднавчій функції проєкту наголосила у вступному слові директорка Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського докторка історичних наук, професорка Г. Ковальчук, завершивши свій виступ девізом: «Ми разом!»

Директорка Наукової бібліотеки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара кандидатка історичних наук Л. Лучка представила історичні колекції катеринославських навчальних закладів у складі університетської книгозбірні, а саме – Катеринославської гімназії, Кременчуцького духовного училища, Катеринославського реального училища, Катеринославської духовної семінарії та викладачів Харківського університету.

До читань долучився завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара доктор історичних наук, професор О. Журба, який говорив про перспективи використання періодики у практиці історичних студій. Зокрема він зазначив, що багатьох видань у Дніпрі немає, і такий джерелознавчий ресурс дуже важливий та потрібний для дослідників і студентів.

Завідділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського кандидатка історичних наук О. Заєць розповіла про знахідку під час роботи над електронним каталогом – книгу Йосипа Флавія 1641 р. з бібліотеки Межигірського монастиря, яка була у складі бібліотеки Катеринославської семінарії. Відомо, що коли 1787 р. Межигірський монастир у Києві закрили, його бібліотеку передали до Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря, книги латиною віддали до Катеринославської семінарії, а інші книги і предмети з різниці за наказом Синоду передали ченцям із закритих Межигірського та Самарського, Покровського Січового, Пачисельського, Рогівського, Нефорощанського монастирів, які поїхали на Кубань і заснували Катерино-Лебяжу пустинь. Книги Межигірського монастиря не згадуються у

каталозі стародруків авторства Є. Самінського бібліотеки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Власне, і з бібліотеки Катеринославської духовної семінарії у бібліотеці університету є лише чотири одиниці, що підтверджує: бібліотеки Дніпра (тоді – Дніпропетровська) дуже постраждали у роки Другої світової війни. Наявність у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського 19-ти книг із Катеринославської семінарії (їхні бібліографічні описи є в електронному каталозі відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) свідчить, що під час реституційних процесів, коли з Німеччини повертали вивезене на початку війни майно, печатка на книжках «Бібліотека духовной семинарии Екатеринослав» («Бібліотека духовної семінарії Катеринослав») могла призвести до помилки при сортуванні, адже такого міста в СРСР вже не було. Через це, можливо, невелика кількість книжок потрапила тоді до фонду концентрації головної бібліотеки Академії наук і найбільшої книгозбірні в Україні (нині це Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського).

Молодша наукова співробітниця відділу О. Гуль представила перші українські журнали Катеринослава «Добра порада» (1906) та «Дніпрові хвилі» (1910–1914), їхніх редакторів, видавців, форми роботи з підписниками. Особливу увагу доповідачка звернула на заборону «Доброї поради» з перших номерів, а також загальну україномовність і популярність таких видань регіону на початку ХХ ст.

У виступі старшої наукової співробітниці відділу кандидатки історичних наук Т. Мяскової йшлося про сільськогосподарський журнал «Южное хозяйство» («Південне господарство»), що виходив у Катеринославі в 1912–1917 рр. як офіційний друкований орган Катеринославського товариства сільського господарства. Дослідниця розкрила передумови заснування часопису, його тематичну структуру й основні напрями публікацій, серед яких – агротехніка, рослинництво, тваринництво, ветеринарія, агрономічна діяльність, кооперативний рух, діяльність земств тощо. Доповідачка також надала інформацію про численні печатки на окремих примірниках журналу, що дають змогу простежити шляхи поширення й використання журналу. Із повнотекстовими копіями журналу можна ознайомитися на сторінці «Колекції» розділу «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини» на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Завідувачка відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Л. Гутник представила сторінку «Катеринослав на поштових листівках з фондів відділу образотворчих мистецтв» на сайті бібліотеки. Багатьох краєвидів і пам'яток міста вже не існує, зокрема й через масштабне промислове будівництво.

Молодша наукова співробітниця цього самого відділу Т. Галькевич продемонструвала друковані видання із зображеннями краєвидів Катеринослава–Дніпропетровська, які теж можуть бути цікавими для дослідників.

Старша наукова співробітниця відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського кандидатка історичних наук І. Гуржій розповіла про неповний комплект у відділі «Летописи Екатеринославской ученой архивной комиссии» («Літопису Катеринославської ученої архівної комісії»). Видання виходило у 1904–1915 рр. і охоплювало багато тем з історії та етнографії Півдня України. Тут друкувалося чимало архівних матеріалів Коша Запорозької Січі; значний інтерес становлять і протоколи засідань архівної комісії. Увагу приділено XIII Археологічному з'їзду в Катеринославі, що відбувся 1905 р. Велику роль серед дописувачів «Летописи» відіграв Я. Новицький, який публікував архів і документи, що стосувалися останніх років діяльності Запорозької Січі. Серед членів Катеринославської ученої архівної комісії та дописувачів були В. Біднов і Д. Яворницький. Редактором і упорядником протягом усього часу був А. Синявський. Наявні у відділі випуски (1, 4–9) планується оцифрувати найближчим часом.

Старша наукова співробітниця відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського кандидатка філологічних наук О. Супронюк, яка готує до друку покажчик змісту збірника «За державність: матеріали до історії Війська Українського», що його видавали Українське воєнно-історичне товариство й Український воєнно-історичний інститут, звернула увагу на участь міста Січеслав у визвольних змаганнях у публікаціях збірника. Цю назву мало місто замість імперського «Катеринослава» за часів Української Центральної Ради, проте через її усунення офіційного перейменування тоді не відбулося. Однак цією назвою ще довго користувалась українська еміграція.

Як наголосила наукова співробітниця відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського І. Шекера, в історичних книжкових колекціях відділу є багато статистичної літератури. Це, зокрема, «Статистический отдел Екатеринославской городской управы. Екатеринославская городская статистика 1918 г.» («Статистичний відділ Катеринославської міської управи. Катеринославська міська статистика 1918 р.»), «Материалы к оценке земель Екатеринославской губернии» («Матеріали до оцінки земель Катеринославської губернії») тощо. Є, наприклад, «Отчет по Екатеринославской губернской земской больнице за 1898 год» («Звіт щодо Катеринославської губернської земської лікарні за 1898 рік»), який містить фактографічні дані про заснування Катеринославської лікарні, богадільні та будинку божевільних. Питання

щодо освітніх процесів у Катеринославській губернії висвітлено у звітах училищних рад, інспекторів шкіл, училищ та інших документах. Зокрема, доповідачка назвала «Отчет епархиального училищного совета о состоянии школ церковно-приходских и грамоты в Екатеринославской епархии» («Звіт епархіальної училищної ради про стан шкіл церковно-парафіяльних і грамоти у Катеринославській епархії»), «Отчет Екатеринославского епархиального наблюдателя церковных школ» («Звіт Катеринославського епархіального наглядча церковних шкіл»), «Отчет о состоянии Екатеринославского епархиального женского училища по учебно-воспитательной части» («Звіт про стан Катеринославського епархіального жіночого училища за навчально-виховною частиною»).

Отже, книгознавчі читання не лише засвідчили наявність важливих для вивчення історії міста Дніпро давніх видань у фондах відділів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а й представили новостворені електронні ресурси – цифрові копії журналів «Дніпрові хвили» та «Южное хозяйство» («Південне господарство»), опубліковані на сайті Бібліотеки. Проведений захід і обговорення теми переконали у важливості й необхідності продовжувати проєкт «Історія регіонів», зокрема й для інших областей, насамперед Сходу й Півдня нашої держави (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 5.10).

Мовознавці НАН України вчетверте провели дистанційну лінгвістичну школу «Потебнянський колегіум»

Науковці Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України 21–25 вересня 2026 р. вже вчетверте організували п'ятиденну дистанційну лінгвістичну школу «Потебнянський колегіум», покликану ознайомити всіх зацікавлених із поточними здобутками мовознавчої науки. Цей щорічний захід уже широко відомий не лише серед мовознавців, а й серед представників інших наукових галузей, до кола його учасників активно долучаються і студенти: цьогоріч на участь у школі зареєструвалося понад пів тисячі учасників з України та з-за кордону.

Щодня з 14:00 до 18:00 слухачі колегіуму в онлайновому форматі слухали лекції провідних фахівців Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, запрошених лекторів і представників державних інституцій у сфері мовної політики, ставили запитання та долучалися до обговорення актуальних тем. Як і в попередні роки, захід модерувала керівник Потебнянського колегіуму, молодший науковий співробітник відділу загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України доктор філософії М. Остапенко.

Четверта сесія Потебнянського колегіуму розпочалася 21 вересня хвилиною мовчання у пам'ять усіх загиблих у російсько-українській війні.

Урочистим вітальним словом сесію відкрив член Президії Національної академії наук України, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академік НАН України Б. Ажнюк.

Першу лекцію сесії – «Тасмниця слов'яноруської мови» – виголосив запрошений лектор, директор Інституту славістики Віденського університету (Австрія), іноземний член НАН України, доктор габілітований, професор М. Мозер. Він познайомив слухачів із трактуваннями словосполучення «слов'яноруська мова» у різних наукових джерелах та інших альтернативних термінів.

Другим доповідачем понеділка став головний науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академік НАН України Г. Півторак. Науковець виступив із лекцією «Українці і росіяни в системі суспільно-історичних та мовних координат», у якій на достовірному фактичному матеріалі показав, що українці й росіяни формувалися на різних територіях і в різний час, проілюструвавши це прикладами з культури, мов, психології та ментальності, побуту, способів господарювання й суспільного життя.

Вівторок, 22 вересня, відкрив своєю лекцією «Штучний інтелект у творчій лабораторії мовознавця» завідувач відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України доктор філологічних наук П. Селігей. Питання штучного інтелекту, доцільності й ефективності його використання у лінгвістичних дослідженнях останнім часом набули особливої ваги, тому тема викликала широкий інтерес аудиторії. Зокрема, лектор на прикладах продемонстрував, як можна якісно використовувати інструменти ШІ для пошуку й опрацювання джерел, аналізу текстів і корпусних даних, перекладу, лексикографії, підготовки публікацій. У доповіді було також окреслено сфери, де можливості ШІ лишаються обмеженими; показано прийоми формулювання завдань і перевірки результатів; застережено щодо вигаданих даних і спрогнозовано, як зміниться праця мовознавця з появою спеціалізованих ШІ-асистентів і дослідницьких агентів.

Не менш актуальною темою для обговорення є питання фемінітивів, якому присвятила свою лекцію «Фемінітиви в українському мовопросторі: традиція чи мода?» професор кафедри славістики Університету імені Франтішека Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка) доктор філологічних наук А. Архангельська. Дослідниця ретроспективно розглянула місце новітніх фемінітивів в українській мові, а також у проєкції на сьогодення, з увагою до мовної традиції та мовного смаку доби. Було враховано сучасну мовну політику і ставлення українськомовного суспільства до фемінізації жіночого лексикону.

У середу, 23 вересня, з лекцією «Політичні наративи й пропаганда в сучасній суспільно-політичній комунікації і в лінгвістичній експертизі» виступила старший науковий співробітник відділу мов України Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України кандидат філологічних наук Л. Ажнюк. У своїй лекції науковиця продемонструвала, як політичні наративи стають прагмасемантичною опорою пропаганди, і розглянула ті її (пропаганди) вияви, які за українським законодавством належать до вербальних злочинів. На прикладі пропаганди війни лекторка пояснила, як описати склад такого злочину й виокремити його дистинктивні ознаки.

Того самого дня науковий співробітник відділу мов України Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України кандидат філологічних наук О. Малаш провела бесіду «Неформальна освіта дорослих: курс на україноцентричність», у якій розповіла про свою діяльність у межах громадянської організації «Рух Єдині». Слухачі дізнались, як неформальна освіта підвищує рівень мовної свідомості дорослих, які прийоми «лагідної українізації» виявилися дієвими після 24 лютого 2022 р., а які ще потребують спільних зусиль. До бесіди активно долучились учасники колегіуму, які поділилися власним досвідом волонтерської роботи з поширення української мови та навчання їй, а також висловили бажання долучитися зі своїми студентами до цієї діяльності.

У четвер, 24 вересня, як і в попередні роки, учасники Потебнянського колегіуму мали можливість поспілкуватися з представниками державних інституцій у сфері мовної політики. Лекцію «Інституція Уповноваженого із захисту державної мови в архітектурі сучасної мовної політики: від філософії слова до правозастосування» виголосила Уповноважена із захисту державної мови доктор філологічних наук, професор О. Івановська. Вона розглянула наукову спадщину Олександра Потебні та її актуальність в умовах російської агресії й наголосила, що захист державної мови прямо пов'язаний із захистом національної ідентичності й безпеки України. Окремо йшлося про політику лінгвоциду на тимчасово окупованих територіях і про «позаурочну двомовність» в освіті, коли після уроку чи лекції мовна поведінка учасників освітнього процесу нерідко змінюється. У лекції було наголошено на потребі практичних рекомендацій для педагогів і батьків, напрацьованих із залученням мовознавців, зокрема соціолінгвістів.

Голова Національної комісії зі стандартів державної мови кандидат філологічних наук Ю. Чернобров виступила з лекцією «Мовний стандарт: генеза поняття, сучасний стан та перспективи», в якій розповіла про ключові виклики сучасного мовного стандартування та його роль у формуванні мовної ідентичності. Було представлено результати роботи Національної комісії, а саме – затверджені стандарти, окреслено поточні та майбутні напрями стандартизації термінів. Серед учасників колегіуму знайшлися охочі долучитися до робочих груп зі стандартизації окремих тематичних груп термінів. Слухачі отримали вичерпну інформацію про те, як це зробити.

Останню лекцію четверга – «Державна мова в окупації: нова динаміка лінгвоциду і стратегія мовної деокупації» – виголосив народний депутат України VIII скликання, Уповноважений із захисту державної мови у 2020–2025 рр., професор кафедри української мови, літератури та методики їх навчання Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова кандидат філологічних наук, доцент Т. Кремінь. Він проаналізував взаємозв'язок між мовною політикою держави-агресора, репресивними механізмами окупаційних адміністрацій і руйнуванням українського мовно-культурного середовища й обґрунтував потребу комплексної стратегії мовної деокупації – відновлення функціонування української мови, реінтеграції мовців у всеукраїнський етномовний простір, відродження національної освіти й культурної інфраструктури.

У п'ятницю, 25 вересня, відбулася лекція «З історії українського мовознавства в Німеччині: від Олександра Потебні до Юрія Шевельова» керівниці Лекторату української мови при Мовному центрі Європейського університету Віадрина у Франкфурті-на-Одері (Федеративна Республіка Німеччина) кандидата філологічних наук О. Лазаренко. Науковиця представила архівні дані з німецьких університетів і славістичних часописів – “Archiv für slavische Philologie” та “Zeitschrift für slavische Philologie”. На цьому матеріалі показано, як українське слово з кінця XIX ст. досліджувалося вільно й без цензури. Шлях українського мовознавства в Німеччині простежено від О. Потебні, П. Житецького та С. Смаль-Стоцького через Український науковий інститут у Берліні (1926–1945), працівником якого був, зокрема, і Ю. Шевельов до Українського Вільного Університету.

Завершила роботу четвертого Потебнянського колегіуму традиційна сесія «Питання – Відповідь»: на блоки запитань, що їх поставили учасники колегіуму, відповідали заввідділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України доктор філологічних наук П. Селігей, заввідділу мов України Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України кандидат філологічних наук О. Михальчук і заступник директора з наукової роботи Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України кандидат філологічних наук О. Скопненко.

Після завершення Потебнянського колегіуму охочі можуть отримати електронний сертифікат учасника або сертифікат про підвищення кваліфікації (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*. – 2026. – 9.10).

Доступний випуск інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс» за вересень 2026 р.

Пропонуємо вашій увазі черговий випуск (№ 8 (223), вересень 2026 р.) інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс», підготовленого у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

У номері:

- Уряд привів у відповідність вимоги нормативної бази щодо академічної доброчесності із новим законодавством;
- Національна система дослідників: завершено верифікацію та опрацювання матеріалів;
- НЕОinUA 2.0: «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ продовжує свою діяльність;
- штучний інтелект і особистість: психосоціальні трансформації та ризики для аналітичної роботи;
- особові колекції українських бібліотекознавців у фондах наукових бібліотек.

Довідково. «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс» – щомісячний інформаційно-аналітичний бюлетень матеріалів медіа, в якому висвітлюються питання підвищення ефективності наукової діяльності, перебіг реформування української науки, її внесок у суспільний розвиток і підвищення обороноздатності країни, подається інформація про міжнародну наукову співпрацю, здобутки української науки та досвід розвитку наукових досліджень за кордоном. Докладно аналізуються публікації про проблеми цифрової трансформації суспільства, впровадження інноваційної моделі економіки, сучасні аспекти наукової цифрової комунікації. Особлива увага приділяється суспільній дискусії з питань реформування наукової сфери та популяризації науки в українському суспільстві. Подаються наукові статті й аналітичні матеріали науковців Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Бюлетень є додатком до журналу «Україна: події, факти, коментарі» (виходить двічі на місяць), присвяченого висвітленню й аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальній сферах, проблемам ефективності державотворчого процесу в Україні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 7.10*).

Сполуки-хіти і модифіковані лікарські молекули – тема чергового засідання міждисциплінарного загальноакадемічного семінару в Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України

В Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України 16 жовтня 2026 р. відбудеться чергове, 36-те, засідання міждисциплінарного загальноакадемічного семінару у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології».

Із міждисциплінарною доповіддю «Раціональний дизайн, системи біологічної валідації і активність сполук-хітів та модифікованих лікарських молекул» виступить випускник докторантури Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України кандидат біологічних наук П. Бориско.

Початок заходу – о 10:30 (орієнтовна тривалість – 2 год.).

Формат – змішаний: офлайн і онлайн.

Адреса: Київ, вул. Леонтовича, 9, актовий зал Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України.

Посилання для дистанційного долучення до семінару:
<https://meet.google.com/ete-wanq-rza>

Тези доповіді.

Виведення одного препарату на ринок потребує близько 2–3 млрд дол. і 10 років. Частина витрат припадає на ранні етапи: первинний скринінг бібліотек, оптимізацію хітів і доклінічну валідацію. Скоротити ці витрати можна двома шляхами, що доповнюють одне одного. Перший – це цілеспрямована модифікація відомих структурних еталонів. Другий замінює випадковий пошук первинних хітів обчислювальним відбором із подальшою експериментальною перевіркою. У роботі опрацьовано обидва шляхи у форматі поетапних каскадів біологічних і біофізичних експериментів, побудованих під конкретні мішені та стратегії пошуку.

Заміна гнучких піперидинових і морфолінових фрагментів жорсткими спіроциклічними азетидинами та 2,4-метанопіролідинами змінює фізико-хімічний профіль молекули, її конформаційну поведінку і векторну геометрію замісників. На модельних рядах N-бензилпіролідинів і N-арилбензамідів показано зниження ліпофільності й зростання кінетичної розчинності без введення нових полярних груп. Цей прийом перенесено на скафолди трьох клінічно затверджених препаратів. «Кутовий» спіроциклічний азетидин замість диметилморфоліну в Сонідегібі зберіг наномолярне інгібування Gli-сигналу ($IC_{50} = 21,11 \pm 4,92$ нМ проти $5,99 \pm 1,07$ нМ для препарату) за життєздатності клітин NIH3T3 понад 1000 мкМ. Спіроциклічний аналог Данофлорсацину зберіг спектр і рівень антибактеріальної дії на шести штаммах мікроорганізмів (MIC 0,3–5 мкг/мл). Для аналога Бупівакаїну гостру системну токсичність знижено вчетверо: LD_{50} при внутрішньовенному введенні зросло з 6,8 до 32,7 мг/кг за збереження анестетичної дії в тесті “tail-flick”.

На відміну від перебудови скафолда, біоізостерна заміна торкається одного функціонального елемента за збереження решти архітектури молекули. Введення диметилфосфіноксидного замісника ($-P(OMe)_2$) у скафолд антигіпертензивного препарату Празозин підвищило водну розчинність у тричі (368 проти 102 мкМ) і знизило logD на 1,7 одиниці. Фармакодинаміку підтверджено *in vivo* на спонтанно гіпертензивних щурах: динаміка систолічного та діастолічного тиску при дозі 3 мг/кг перорально відповідає

еталонному препарату. Заміна N-метилпіразольного фрагмента на CHF_2 -ізоксазольний у скафолді фунгіциду Флуксапіроксаду дала аналог, активність якого на трьох штаммах грибів не поступається референсу, а у двох випадках перевищує його у 2–4 рази. Ця заміна додатково виводить структуру з-під щільного патентного захисту N-метилпіразолу.

Другий напрям роботи стосується білків-мішеней, для яких відштовхнутися від структурного еталону неможливо через його відсутність або структурну одноманітність. Чотири скринінгові кампанії охоплюють мішені різних класів: тирозинкіназу Yes1, NAD^+ -залежну деацетилазу SIRT1, бромодомен BRD4 і цинковмісну металопептидазу ACE2. Використано дві стратегії відбору. Паралельний незалежний скринінг кількох дослідницьких груп із об'єднанням вибірок застосовано для Yes1 і SIRT1. Багатометодний консенсус у межах однієї групи використано для BRD4 та ACE2. Загалом протестовано 8752 сполуки та підтверджено 53 хіти за допомогою дозозалежних вимірювань. Частота хітів перевищила базовий рівень у 2,6–8,3 рази. Для ACE2 вперше ідентифіковано непептидоміметичні інгібітори з мікромольною активністю, що не мають аналогів за порогом подібності 0,95 у ChEMBL r30 і відповідають емпіричним критеріям пасивної проникності гематоенцефалічного бар'єра.

У межах кампанії пошуку активних сполук проти Yes1 окремо перевірено роль умов вимірювання у тренувальних даних. Інтегрування експериментальних умов (концентрації сполук, АТФ, Mg^{2+} , pH) і дескрипторів білка-мішені у вектор ознак моделі машинного навчання підвищило її передбачувану якість з $R^2 = 0,43$ до 0,82. Класична рамка «структура – активність» при цьому розширюється до рамки «структура – умови – мішень – активність». Водночас для роботи з публічними базами медичної хімії це означає, що відсотки інгібування, виміряні за різними протоколами, не є безпосередньо порівнянними.

Біологічна валідація трактується у роботі не як технічна стадія підтвердження активності після обчислювального відбору, а як компонент дизайну кампанії. Вона виконує кілька функцій одночасно: підтверджує активність, фільтрує хибнопозитивні випадки, виявляє хибнонегативні та генерує валідовані дані структура – активність для зворотного циклу моделювання. Жодна окрема стадія не покриває всі чотири функції з прийнятною точністю і пропускну здатністю. Тому каскад будується як послідовність стадій із різною роздільною здатністю, специфічністю і пропускну здатністю: від первинного скринінгу всієї вибірки за однієї концентрації до дозозалежного визначення IC_{50} із технічними повторами. Потреба в такій архітектурі має кількісну основу. Від 2 до 5 % профільованої колекції може флуоресціювати на робочих довжинах хвиль, понад 3 % бібліотеки може виявляти дозозалежне інгібування люциферази, тоді як частка сполук з істинною активністю на мішені становить 0,01–0,1 %. Фаза калібрування та валідації кожної тест-системи передує скринінгу цільової

бібліотеки: для ACE2 підбір формату дав $Z' = 0,82-0,84$ і сигнальне вікно 5,2–5,5.

Для фокусних серій з відомим структурним еталоном каскад стискається до однієї-двох стадій, що продемонстровано на трьох прикладах. N-ацилгідразони як інгібітори SIRT1 і 2,4-дизаміщені 2,3-дигідро-1,5-бензодіазепіни як активатори того самого ферменту досліджено на спільній люмінесцентній платформі SIRT-Glo. Піролопіримідинові аналоги olaparib як інгібітори PARP-2 тестовано безпосередньо у дозозалежному форматі: IC_{50} 1,12 і 0,46 мкМ для сполук 11a і 11c. Сполуку 11b введено в серію як свідомий негативний контроль, де метильний замісник блокує ключовий HN-донор. Підтверджена неактивність 11b верифікує фармакофорну гіпотезу шляхом виключення альтернативних інтерпретацій.

Принципи дизайну каскадів біологічної валідації узагальнюють отримані результати. Вони охоплюють врахування конформаційної гетерогенності мішені, обов'язковий контрскринінг проти неспоріднених білків, механізми виявлення хибнонегативних випадків, включення негативних контролів у фокусні серії, встановлення базової частоти хітів за допомогою власних паралельних контролів, контекстну фільтрацію сполук PAINS замість автоматичного виключення й ортогональну верифікацію хіт-кандидатів незалежним форматом альтернативної тест-системи. Це дає змогу запропонувати підходи для планування нових проєктів у медичній хімії та агрохімії. Втім, це не універсальний протокол, адже кожна мішень висуває власні вимоги.

Довідково. Міждисциплінарний загальноакадемічний семінар у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології» започатковано на базі Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України відповідно до Постанови Президії НАН України № 134 від 22 березня 2023 р.

Мета семінару – періодичне заслуховування й обговорення наукових доповідей, присвячених застосуванню сучасних експериментальних і теоретичних методів хімії, фізики й математики для розв'язання нагальних проблем сучасної біології, зокрема у галузі біохімії, біофізики, молекулярної та клітинної біології, біоенергетики, геноміки, медичної біології, фармакології, нанобіотехнології, системної та синтетичної біології.

Семінар унеобхіднений прогресом таких «перехресних» наук і наукових напрямів, як біофізична хімія, фізична біохімія, хімічна біофізика, біохімічна фізика, фізико-хімічна біологія, фізика живого, математична біофізика, теоретична біологія, біоінформатика, штучний інтелект в біології та медицині тощо.

Засідання семінару щомісяця відбуваються в Актівій залі Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України (Київ, вул. Леонтовича, 9). Долучитися до семінару можна також в онлайн-режимі. «Двері» семінару відкриті не лише для науковців Національної академії наук України та

працівників і студентів українських закладів вищої освіти, а й для всіх охочих.

Наступне засідання семінару заплановано на листопад 2026 р.

Пропозиції щодо виступів із доповідями (обсяг тез доповіді – 1–2 сторінки) надсилайте, будь ласка, на електронні скриньки керівника семінару – заступника директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, заввідділу біохімії м'язів цього інституту академіка НАН України С. Костеріна: kinet@biochem.kiev.ua; kosterin.serg@gmail.com.

За анонсами засідань семінару стежте також на сайті Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України.

Відеозаписи попередніх засідань доступні на YouTube-каналі Інституту *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2026. – 5.10).*

Проблеми теоретичної і математичної фізики обговорили науковці під час Київської Боголюбівської конференції

Київська Боголюбівська конференція «Проблеми теоретичної і математичної фізики», присвячена 60-й річниці від заснування Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, відбулася 22–24 вересня 2026 р. Захід був проведений наживо в Києві на базі інституту.

Конференція охопила широке коло актуальних проблем у різних розділах теоретичної фізики, зокрема в галузі фізики високих енергій і ядерної матерії, статистичної фізики і фізики м'якої речовини, фізики плазми, астрофізики і космології, фізики конденсованої речовини, квантових матеріалів, математичної фізики.

Під час запрошених, секційних і стендових доповідей учасники розповіли про результати своїх наукових робіт та обмінялися думками стосовно перспективних напрямів розвитку майбутніх досліджень.

Ця наукова подія викликала великий інтерес серед науковців як усередині країни, так і за кордоном. У роботі конференції взяли участь понад 100 науковців із різних дослідницьких установ України, Швеції, Франції, Італії, Німеччини.

У перший день конференції відбулася церемонія вручення диплома почесного доктора інституту С. Фоміну (Інститут теоретичної фізики ім. О. І. Ахієзера Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут»), який виступив з інавгураційною лекцією про явище ядерної дефлаграції та концепцію безпечного реактора на швидких нейтронах.

За три дні роботи конференції було представлено 37 усних доповідей із різних галузей теоретичної і математичної фізики. Так, академік НАН України Ю. Головач (Інститут фізики конденсованих систем

ім. І. Р. Юхновського НАН України) розповів про стрибкоподібне поширення фронту вибухової хвилі за принципом доміно в одновимірному холодному газі. Член-кореспондент НАН України Х. Гнатенко (Львівський національний університет ім. Івана Франка) у своїй доповіді розкрила заплутаність у параметризованих квантових схемах. Почесний доктор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України член-кореспондент НАН України М. Головка (Інститут фізики конденсованих систем ім. І. Р. Юхновського НАН України) пояснив концепцію асоціативного підходу у теорії м'якої матерії. Доктор фізико-математичних наук М. Горенштейн (Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України) описав сигнатури баріонних флуктуацій, що вказують на початок деконфайнменту. Член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України О. Чалий (Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця) поділився своїми дослідженнями щодо конформної інваріантності поблизу критичних точок флюїдів. Почесний доктор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, професор Е. Аурель (Королівський технологічний інститут, м. Стокгольм, Швеція) доповів про теорію квазізчепленої рівноваги у просторово роз'єднаних популяціях і у диплоїдній генетиці. Доктор фізико-математичних наук Л. Брижик (Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України) описала роль дисипативних ефектів у динаміці електросолітонів у магнітному полі. Професор Х. Курчан (Вища нормальна школа, м. Париж, Франція) поділився своїми дослідженнями в галузі математичної фізики щодо використання теорії рідини для вивчення сферичних і унітарних множин точок на сфері. Професор А. Сейтсонен (Вища нормальна школа, м. Париж, Франція) представив свої дослідження рухливості моновакансії у двовимірному графені методом молекулярної динаміки. Доктор фізико-математичних наук С. Шарапов (Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України) розповів про конкуруючі впорядкування в ромбодричному N-шаровому графені. Професор У. ван Кольк (директор Європейського центру теоретичних досліджень з ядерної фізики та суміжних галузей, м. Тренто, Італія) розповів про сильні взаємодії в процесах розсіяння матерії. Професор К. Бачігалуппі (Міжнародна школа підвищення кваліфікації, м. Трієст, Італія) описав космологічні методи дослідження для фундаментальної фізики. Професор Й. Блюмляйн (Німецький електронний синхротрон, м. Гамбург, Німеччина) презентував розширення спеціальних функцій у квантовій теорії поля. Доктор фізико-математичних наук А. Морозовська (Інститут фізики НАН України) представила свої новітні дослідження прояву білінійного флексо-антиферродистортивного зв'язку на двійниках і протифазних границях у сегнетоеластиках.

Лекції та доповіді викликали зацікавленість науковців і активно обговорювались. Тези доповідей опубліковано на сайті конференції, а відеозаписи лекцій можна переглянути на ютуб-каналі Інституту –

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Міжнародна наукова конференція до 105-річчя Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Міжнародна наукова конференція до 105-річчя Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України «Українська культура в координатах ідентичності, пам'яті та відновлення» відбудеться 27–28 жовтня 2026 р.

Напрями роботи секцій:

«Українська етнологія у XX–XXI ст.: наукова спадщина, тяглість традицій, стратегії розвитку у вимірах сьогодення».

Етнографічне музейництво та архівознавство в Україні та світі: історія, становлення, сучасний вимір.

Народознавча архівна спадщина: традиції та інновації.

Історія становлення та інституційного розвитку мистецтвознавства, фольклористики та етнології.

Українська академічна фольклористика XX–XXI ст.: становлення – розвиток – перспективи.

Український театральний та аудіовізуальний простір: тяглість культурних традицій та розвиток спадщини минулих епох.

Вітчизняний художній досвід у вимірі сучасних пошуково-інтерпретаційних практик та міжнародних політико-культурних викликів.

Видання з декоративного мистецтва України: нові підходи і дослідження.

Музикознавча школа ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України в контексті гуманітарної науки: класична спадщина, сучасні тенденції, концепції, проблеми.

У рамках заходу запланований круглий стіл «Етнологічні та мистецтвознавчі студії ВУАН: історія досягнень і втрат» і молодіжна панель «Наукові пошуки і виклики сучасності».

Форма проведення: офлайн/онлайн.

Робочі мови: українська, англійська.

До участі запрошуюються: науковці, науково-педагогічні працівники наукових установ та закладів вищої освіти, аспіранти та студенти, музейні працівники, діячі мистецтва та культури, представники місцевих адміністрацій.

Заявку та електронний варіант тез необхідно надіслати на електронну адресу: konferentsiia.imfe@etnolog.org.ua.

Телефон для довідок: (044) 278-34-54 – приймальня Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Карацуба Мирослава Юріївна (відповідальний секретар).

Маляренко Катерина Миколаївна – (044) 278-34-54 (секретар)
(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 5.10).

Міжнародна наукова спільнота висловлює підтримку Національній академії наук України після російського удару

Після російського удару по будівлі Президії Національної академії наук України 28 вересня 2026 р. слова підтримки й солідарності надходять від наукових установ, академій, міжнародних організацій та партнерів з різних країн світу.

На цій сторінці ми збиратимемо заяви, звернення та листи наших міжнародних колег і партнерів.

Серед тих, хто вже висловив підтримку Національній академії наук України та засудив російський удар (список доповнюється):

- Президент Французької Республіки Е. Макрон
- Президентка Європейської комісії У. фон дер Ляєн
- Генеральний секретар Ради Європи А. Берсе
- Спільна заява міністра Європи та закордонних справ Франції Ж. Н. Барро та міністра вищої освіти, досліджень і космосу Франції Ф. Батіста
- Федеральний канцлер Австрії К. Штокер
- Міністр закордонних справ Норвегії Е. Б. Ейде
- Міністр закордонних справ Литви К. Будріс
- ALLEA (Європейська федерація академій наук)
- Європейська організація з ядерних досліджень (CERN)
- Міжнародна наукова рада (ISC)
- Німецький електронний синхротрон DESY
- Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (IIASA)
- Австралійська рада наукових академій (ACOLA)
- Альянс наукових організацій Німеччини (Фонд Александра фон Гумбольдта, Німецьке науково-дослідницьке товариство (DFG), Товариство Фраунгофера, Конференція ректорів Німеччини (HRK), Асоціація Лейбніца, Німецька національна академія наук «Леопольдіна», Німецька служба академічних обмінів (DAAD), Асоціація Гельмгольца, Товариство Макса Планка, Німецька рада з науки і гуманітарних наук).
- Спільна заява президентів Національної академії наук США, Національної інженерної академії США та Національної академії медицини США

- Німецька національна академія наук «Леопольдіна»
- Французька академія наук
- Європейська академія наук (European Academy of Sciences, EurASc)
- Королівська академія наук і мистецтв Нідерландів
- Шведська королівська академія наук
- Шведська королівська академія словесності, історії та старожитностей
- Спільна заява Академії наук Естонії, Латвії та Литви
- Польська академія наук – заява від 29 вересня 2026 р.
- Президія Польської академії наук – заява від 6 жовтня 2026 р.
- Словацька академія наук
- Академія наук Чеської Республіки
- Академія наук Литви
- Австрійська академія наук
- Угорська академія наук
- Болгарська академія наук
- Румунська академія
- Академія наук Молдови
- Академія сільськогосподарських наук Республіки Молдова
- Академія медичних наук Республіки Молдова
- Академія екологічних наук Республіки Молдова
- Турецька академія наук
- Королівське товариство Канади
- Міжнародне угрознавче товариство (м. Будапешт)
- Австралійська академія наук
- Бразильська академія наук
- Мексиканська академія наук (Academia Mexicana de Ciencias, AMC)
- Технічний університет Берліна
- Центр східноєвропейських і міжнародних досліджень (ZOiS), Німеччина
- Центр теоретичної фізики Польської академії наук
- Інститут славістики Польської академії наук (Instytut Slawistyki PAN), Польща
- Інститут історії ім. Тадеуша Мантойфля Польської академії наук та Комітет історичних наук Польської академії наук
- Венеційський інститут наук, літератури та мистецтв (Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti)
- Центр досліджень Росії, Кавказу, Східної Європи та Центральної Азії (CERCEC, CNRS / EHESS), Франція
- Професор І. Піоро, іноземний член НАН України (Канада)
- Професор Р. Балас, іноземний член НАН України (Польща)
- Посольство Республіки Ірак в Україні
- Міжнародна комісія з прав людини

- Демократична профспілка наукових працівників Угорщини (TDDSZ)
- Форум академічних працівників Угорщини (HASF)
- Група Top Italian Scientists (Gruppo TIS) – близько 300 італійських науковців, ректорів і колишніх ректорів університетів Італії
- Посольство України в Республіці Болгарія
- Комітет просторового розвитку країни Польської академії наук (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 5.10).*

Наука і влада

Президент України В. Зеленський і федеральний канцлер Німеччини Ф. Мерц відвідали пошкоджену російським ударом будівлю Президії НАН України

Президент України В. Зеленський і федеральний канцлер Німеччини Ф. Мерц 4 жовтня 2026 р. відвідали будівлю Президії Національної академії наук України, яка 28 вересня зазнала прямого російського удару.

В. Зеленський і Ф. Мерц оглянули наслідки атаки та поспілкувалися з рятувальниками, які працювали на місці удару. Внаслідок російської атаки загинули двоє людей, семеро зазнали поранень.

Під час відвідання будівлі Президії НАН України в Києві пролунав сигнал повітряної тривоги через загрозу чергової російської атаки.

Президент України наголосив, що удар був спрямований саме по Національній академії наук України.

«Ми тут, біля нашої Національної академії наук. Удар було спрямовано саме на академію, на її президента і науковців», – зазначив Президент.

Наприкінці відвідання В. Зеленський поцікавився в очільника НАН України академіка А. Загороднього планами щодо відбудови пошкодженої будівлі Президії АН та висловився за якнайшвидше відновлення цієї визначної пам'ятки історії та архітектури (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 4.10).*

Науковцям академії призначено довічні державні стипендії – Указ Президента України

Згідно з Указом Президента України № 52/2026 від 25 вересня 2026 р. вісьмом видатним діячам науки, які досягли сімдесятирічного віку, призначено довічні державні стипендії. Серед них – науковці Національної академії наук України:

В. Багацький – доктор технічних наук, провідний науковий співробітник Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;

О. Жук – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту механіки імені С. П. Тимошенка НАН України;

А. Камінський – доктор фізико-математичних наук, завідувач відділу Інституту механіки імені С. П. Тимошенка НАН України;

Б. Кіфоренко – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту механіки імені С. П. Тимошенка НАН України;

В. Кошманенко – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту математики НАН України;

О. Федорус – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту фізики НАН України.

Призначення довічних державних стипендій – це форма державної підтримки та визнання багаторічного внеску науковців у розвиток української науки, підготовку нових поколінь дослідників і зміцнення наукового потенціалу держави.

Указ Президента України № 952/2026 (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 5.10).*

До уваги держслужбовця

А. Шумілова, мол. наук. співроб. НБУВ ВНБІ

П. Штих, наук. співроб. НБУВ ВНБІ

Теодор Драйзер (1871–1945). До 155-річчя від дня народження

Т. Драйзер (Теодор Херман Альберт Драйзер) – американський письменник і громадський діяч. У своїх творах він став перед читачем гнівним викривачем американського капіталізму, пристрасним захисником інтересів трудящих мас США, вірним другом Радянського Союзу, послідовним борцем за мир. У похилому віці він вступив у комуністичну партію США, оскільки бачив у комуністах найкращих людей Америки, які борються за радикальну зміну суспільного устрою своєї країни.

Теодор Драйзер народився 27 серпня 1871 р. у США на Середньому Заході біля невеликого містечка Терре-Хот у штаті Індіана в сім'ї емігрантів. Він був дванадцятою дитиною у сім'ї. Освіту отримав у католицькій школі. У 16-річному віці потрапив до Чикаго, де мив посуд, розвозив білизну, працював продавцем залізного товару та збирав платню за квартири. Коли нарешті йому посміхнулося щастя, він влаштувався репортером в одну з чикагських газет.

Творчий шлях Т. Драйзера був складним і суперечливим. Усі його твори мають виразну соціальну направленість. Вони засуджують світ фінансової наживи та розрахунку, де не залишилося місця людським почуттям. Письменник намагався показати, що у гонці за матеріальним ми забуваємо про вічне.

Художній метод Драйзера-романіста 1901–1915 рр. можна охарактеризувати як зривання всіляких масок з американського капіталізму. Це досягається тим, що письменник ставить у творах найгостріші питання сучасності та вміє в яскравих художніх образах, детально розкриваючи обставини життя своїх героїв, вводячи в тканину оповідання відповідні конфлікти та колізії, здійснити велике соціальне узагальнення явищ дійсності.

Новий зліт творчості Т. Драйзера спостерігається після Великої Жовтневої соціалістичної революції. На прикладі цього видатного американського письменника видно, що лише зв'язок художника слова з демократичним, антиімперіалістичним рухом народних мас, з боротьбою робітничого класу проти імперіалізму зумовлює справжній розквіт таланту. Після Жовтневої революції Т. Драйзер написав багато оповідань, нарисів, статей, романи «Американська трагедія» (1925), «Оплот» (1946), третю частину «Трилогії бажання» – «Стоїк» (1947), публіцистичні книги «Драйзер. Америка» (1931), «Америку варто рятувати» (1942) та інші твори.

Т. Драйзер завжди дбав про те, щоб кожен із його творів за своїм змістом, за своєю художньою формою був глибоко національним.

Помер письменник 28 грудня 1945 р. від серцевої недостатності у місті Голлівуд (штат Каліфорнія, США).

Матеріали до біобібліографії

Основні друковані твори Теодора Драйзера

Окремі книги

Романи

Американская трагедия : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ.: З. Вершининой, Н. Галь ; предисл. М. Бобровой (с. 3–16); ил. В. Н. Минаев ; ред. Т. Кудрявцева. – М. : Гослитиздат. Тип. «Печат. Двор» в Лгр ; тип. М-304, 1948. – 984 с. : 12 л. ил.

«Ми нація, позбавлена мистецьких талантів. Всі ми дбаємо про багатство і владу», – сказав Т. Драйзер репортерам, коли побачив світ його роман «Американська трагедія».

Першу частину свого твердження Т. Драйзер довів романом «Геній», другу – «Американською трагедією». Цей роман витримав сім видань за рік, і з цього приводу Т. Драйзер писав: «Популярність роману не у тому, що це трагедія, а тому, що вона американська». В Америці порівняно з іншими країнами контраст між нечуваною розкішшю багатіїв і приголомшливими

злиднями бідняків особливо різючий. І справді, весь роман витканий із соціальних контрастів.

Шифр НБУВ: Во392629

Американская трагедия : роман : в 2 кн. / Теодор Драйзер ; пер. с англ. З. Вершининой и Н. Галь. – Рига : Латгосиздат, 1950. – (Классика мировой литературы).

Т. 1. – 431 с.

Т. 2. – 448 с.

Шифр НБУВ: В259984/1–2

Американська трагедія / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Л. Смілянського, Л. Яценко, І. Буше ; ред. Ю. Дольд-Михайлик ; худож. О. Фаєрчук. – Київ : Рад. письменник, 1953. – 720 с.

Шифр НБУВ: Во488615

Американская трагедия : роман. Ч. 1–2 / Теодор Драйзер. – Минск : Госиздат БССР, 1954.

Ч. 1. – 376 с.

Ч. 2. – 378 с.

Шифр НБУВ: В261331/1–2

Американская трагедия : роман / Теодор Драйзер ; пер. с англ. З. Вершининой и Н. Галь ; ред. Н. Я. Гербеева ; худож. Г. М. Соколов. – Ташкент : Госиздат УзССР, 1956. – 893 с. – Ист.-лит. справка: с. 891–892.

У романі «Американська трагедія» Теодор Драйзер використовує велику кількість фактів із повсякденного життя Америки. Типовість відібраного та узагальненого письменником матеріалу надає твору особливої сили та переконливості. Дія роману відбувається на початку ХХ ст. У 1906 р. Честер Гіллет убив свою кохану Грейс Браун. Вбивця був засуджений і страчений. Т. Драйзер відтворює у романі факти та документи судового процесу, наводить справжні листи Грейс Браун до Честера Гіллета, використовує газети того часу, протоколи службових справ, засідань суду, свідчення. Художньо узагальнюючи весь цей матеріал, письменник відтворює обставини, що призвели до загибелі героя роману.

Шифр НБУВ: Во650930

Американська трагедія : [роман : у 2 кн.] / Теодор Драйзер ; пер. з англ.: І. Буше, Л. Смілянського, Л. Яценка] ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова. – Харків : Фоліо, 2016. – URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=17181&p=1

Кн. 1. – 506, [1] с.

Кн. 2. – 505, [1] с.

«Американська трагедія» – вершина творчості видатного американського письменника Т. Драйзера. У романі зображена доля простого американського хлопця, захопленого, обманутого міфом так званої «американської мрії», тобто ідеї, що «кожен сам коваль власного щастя», а Америка – як ніяка інша країна у світі надає для цього рівні можливості. Письменнику вдалося так талановито зобразити трагедію Клайда Гріффітса (англ. Clyde Griffiths), що його історія не залишає байдужим і сучасного читача. Головний герой так жадає утвердитися в товаристві багатіїв, що, перебуваючи на порозі свого щастя, аби позбутися головної перешкоди – своєї коханки – зважується на її вбивство, але так і не доводить справу до кінця, однак за неї його засудили на смертну кару.

Шифр НБУВ: В356434/1, 2

Гений : роман / Т. Драйзер ; пер. с англ. М. Волосов. – Киев : БМП «Борисфен», 1995. – 782 с.

Шифр НБУВ: Ва561981

Гений / Теодор Драйзер ; пер. М. Г. Волосов. – М. : Эксмо, 2009. – 784 с. – URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=75186&p=1

Герой роману «Геній», талановитий художник Юджин Вітла, багато в чому схожий на свого творця – американського письменника Т. Драйзера. Їх зближують як біографічні збіги, так і естетичні погляди. Тернистий шлях Юджина до мети. Він знаходить матеріальний добробут і респектабельне становище у суспільстві ціною непоправних втрат. Проте Юджин – сильна особистість, він зумів не зламатися, переживши творчу та душевну кризу. Творча особистість, він у постійному пошуку та відкриває собі нову сферу – «велике мистецтво снів»...

Дженні Герхардт : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер ; худож.: Л. Склітовська, З. Волковинська ; худож. ред. К. Золотарьова. – Київ : Рад. письменник, 1954. – 110 с. – URL: <https://readukrainianbooks.com/7023-dzhenni-gerhard-teodor-drajzer.html#part1>

Дженні Герхардт : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова. – Харків : Фоліо, 2016. – 424, [1] с. – Пер. вид.: Jennie Gerhardt / Theodore Dreiser.

Роман американського письменника Т. Драйзера виданий 1911 р. У ньому розповідається про життя бідної жінки та її сім'ї. Головна героїня роману дівчина на ім'я Дженні, що має чутливу, поетичну, люблячу натуру. Дії роману розгортаються впродовж кількох десятиліть. Починаються в 1880 р. в Колумбусі, столиці штату Огайо, закінчуються в Чикаго (Іллінойс).

Сумна любов романтичної Дженні та багатія Лестера Кейна вразила сучасників і торкатиме серця читачів у всі часи.

Шифр НБУВ: Ва806603

Дженні Герхардт : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер. – Харків : Фоліо, 2024. – 424, [1] с. – (Зарубіжні авторські зібрання) (Книжки війни). – Пер. вид.: Jennie Gerhardt / Theodore Dreiser.

Шифр НБУВ: Ва870720

Дженні Гергардт / Теодор Драйзер ; пер. з англ. О. Антонишин. – Київ : Книголав, 2025. – 389, [1] с. – (Золота полиця). – Пер. вид.: Jennie Gerhardt / Theodore Dreiser. – 1911.

Шифр НБУВ: Ва879495

Сестра Керрі : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова ; голов. ред. О. В. Красовицький. – Харків : Фоліо, 2017. – 426, [1] с. – Пер. вид.: Sister Carrie / Theodore Dreiser.

«Сестра Керрі» – перший роман видатного американського письменника Т. Драйзера, який був виданий у 1900 р. Героїнею роману стала вісімнадцятирічна дівчина з провінційного містечка, яка покинула велику родину та переїхала до Чикаго, щоб спробувати здійснити «американську мрію» – здобути достойне місце під сонцем. Однак життя у великому місті виявилось зовсім не таким, як його уявляла собі Керрі. Втративши роботу, вона змушена стати коханкою чоловіка, який пішов на злочин – вкрав гроші, щоб мати змогу бути поряд з нею. Та згодом, ставши популярною комедійною акторкою, Керрі покинула його, і він покінчив життя самогубством.

Керрі посіла достойне місце у суспільстві, стала заможною, та чи стала вона щасливою?...

Шифр НБУВ: Ва820942

Сестра Керрі : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер. – Харків : Фоліо, 2019. – 426, [1] с.

Шифр НБУВ: Ва832760

Сестра Керрі : [роман : пер. з англ.] / Теодор Драйзер. – Харків : Фоліо, 2023. – 426, [1] с. – (Зарубіжні авторські зібрання) (Книжки війни). – Пер. вид.: Sister Carrie / Theodore Dreiser. –

URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=17182&p=1

Шифр НБУВ: Ва867456

Сочинения / Теодор Драйзер. – Баку : Концерн «Олимп», 1995.

Т. 1 : Сестра Керри ; Дженни Герхард. – 767 с.

Т. 2 : Оплот ; Финансист. – 783 с.

Т. 3. – 877 с.

Т. 4. – 830 с.

Т. 5. – 783 с.

Шифр НБУВ: В340332/Т. 1–5

Стоїк : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. О. А. Юдіна. – Харків : Фоліо, 2018. – 378, [1] с. – Пер. вид.: The stoic / Teodore Dreiser.

Шифр НБУВ: Ва822365

Стоїк : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. О. А. Юдіна ; худож.-оформлювач О. А. Гулагова-Мешкова. – Харків : Фоліо, 2024. – 378, [1] с. – (Зарубіжні авторські зібрання). – Пер. вид.: The Stoic / Teodore Dreiser. – 2018.

«Стоїк» (1947) – третій, заключний роман легендарної «Трилогія бажання», масштабної розповіді про запаморочливу кар'єру фінансиста, в основу якої покладено історію життя американського мільйонера Чарлза Йеркса.

Френк Ковпервуд – геніальний підприємець з безпомилковим діловим чуттям, випробувавши всі можливі збагачення на Заході, вирішує вирушити до Англії, щоб зайнятися розвитком метрополітену в Лондоні. Ставши могутнім ділком, Френк зі стоїчним спокоєм приймає тимчасові поразки в бізнесі й удари долі, залишаючись на вершині фінансового олімпу... Але й на нього чекає зворотний бік успіху. Що ж лишається у людини, коли «мільйони розсіюються, як дим»?..

Шифр НБУВ: Ва875809

Титан : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Є. Тарнавського ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова. – Харків : Фоліо, 2017. – 663, [1] с.

«Титан» (1914) – друга частина циклу «Трилогія бажання», в основу якого покладено історію життя американського мільйонера Чарлза Йеркса.

Френк Ковпервуд, вийшовши із філадельфійської в'язниці, разом з Ейлін переїжджає до Чикаго, де знову намагається створити власну імперію. Низка вдалих спекуляцій під час біржевої паніки робить його мільйонером. В особистому житті Френк віддаляється від Ейлін, змінює безліч коханок, поки не закохується у Береніс Флемінг – юну красуню з гарними манерами. Людина, яка добилася успіху в житті, накопивши мільйони, людина, яка не зупиниться ні перед чим, досягаючи вищих щаблів влади, людина, яка має магнетичну харизму, що підкорює всіх, хто зустрічається на її шляху... – саме таким постає в романі «Титан» Френк Ковпервуд.

Шифр НБУВ: Ва816407

Титан : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Є. Тарнавського. – Харків : Фоліо, 2024. – 663, [1] с. – (Зарубіжні авторські зібрання).

Шифр НБУВ: Ва875812

Трагическая Америка / Теодор Драйзер ; сокр. пер. с англ. Е. Калашниковой и О. Холмской ; вступ. ст. И. Анисимова. – М. : Госиздат. худож. лит., 1952. – 176 с.

Шифр НБУВ: Во458309

Ураган / Теодор Драйзер ; пер. с англ. И. Стефен и В. Любимовой ; ред. Б. Б. Томашевский ; худож. Б. Ф. Семенов. – М. : Госиздат. худож. лит., [Ленингр. отд-ние], 1955. – 36 с. – (Массовая серия).

Драматичне оповідання американського письменника Т. Драйзера, у якому підіймається тема людської жорстокості, соціального тиску.

В оповіданні йдеться про історію життя Іди Зобел, юної вбивці Хауптвангера, яка покінчила з собою, а потім була забута.

Шифр НБУВ: Во631425

Фінансист : роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. О. А. Концевич ; худож.-оформлювач О. А. Гулагова. – Харків : Фоліо, 2017. – 634, [1] с. – Пер. вид.: The financier / Theodore Dreiser. – URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=27500&p=1

«Фінансист» (1912) – перший роман циклу «Трилогія бажання», в основу якого покладено історію життя американського мільйонера Чарлза Йеркса.

Головний герой роману – Френк Ковпервуд – з дитинства зрозумів, що «хазяями життя» в Америці можуть стати тільки дуже заможні люди. Він починає біржові спекуляції, але «сильні світу сього» ще не вважають Ковпервуда своїм, тому його судять за порушення закону, і він потрапляє до в'язниці.

Вийшовши з тюрми, герой надолужує втрачене, знов починає спекулювати на біржі та використовує свій шанс заробити дуже багато грошей на банківській кризі. Тепер він почувається справжнім переможцем.

Шифр НБУВ: Ва820941; Ва829543

Фінансист : [роман] / Теодор Драйзер ; пер. з англ. О. А. Концевич. – Харків : Фоліо, 2024. – 634, [1] с. – (Зарубіжні авторські зібрання) (Книжки війни). – Пер. вид.: The Financier / Theodore Dreiser.

Шифр НБУВ: Ва870678

Оповідання, нариси

Западня / Теодор Драйзер ; адаптація, комент. и словарь С. А. Крейнс. – М. : Изд. лит. на иностр. яз., 1953. – 62 с. – (Учебная серия для начального чтения). – Обг. і текст англ. мовою.

У цьому оповіданні Т. Драйзер викриває міф про американську свободу та демократію. Письменник правдиво відображає продажність і політичну безпринципність американської адміністрації. Автор показує, що правлячі кола США (в оповіданні вони представлені мером міста та його оточенням) не гребують жодними засобами, щоб позбавитися своїх політичних противників (в оповіданні – це журналіст Грегорі, який готує матеріали, що викривають мера).

Розповідь вийшла у «Серії для початківців»; він адаптований і скорочений. Важкі обороти та ідіоми в тексті пояснюються у примітках.

Шифр НБУВ: Во488297

Западня : рассказы / Теодор Драйзер ; пер. с англ., вступ. ст. Я. Засурского ; оформ. худож. Н. Воробьёва ; ред. Е. Маркович. – М. : Худож. лит., 1972. – 223 с. : ил. – (Нар. б-ка.)

Зміст: Рассказы Теодора Драйзера / Я. Засурский; Негр Джеф; Репортаж о репортаже; Западня; Могучий Рурк; Святой Колумб и река; Золотой мираж.

Шифр НБУВ: Ва179659

Нариси і оповідання / Теодор Драйзер ; вступ. ст. І. Анісімова ; ред. О. Варкентін ; худож. С. Адамович ; техн. ред. Л. Казиміренко. – Київ : Держлітвидав худож. літ-ри, 1950. – 216 с. : 1 л. портр.

Зміст: Вступна стаття І. Анісімова «Америка, яка вона є».

Нариси і оповідання: Організація Майкла Дж. Очистка нафти. В пітьмі. В хуртовину. В снігу. Пастка. Притулок. Золотий міраж.

Публіцистика: Деякі риси американського характеру. Більше демократії чи менше? Життя, мистецтво і Америка. Зневаження особи. Американська конституція – клаптик паперу. Зростання поліцейської сили. Злочин і його коріння. З передмови до книги: «Говорять гірники Харлана».

Шифр НБУВ: Во432175

Нью-Йорк. = New York : очерки / Теодор Драйзер ; пер. с англ. П. Охрименко ; обл. работы худож. А. Левина ; ил. худож. Фелласа. – М. ; Л. : Гос. изд-во, 1-я Образцовая тип. в МСК., 1927. – 125, [2] стр. ил.

Зміст: Город пробуждается. Набережная. Труженики гетто. Союз Майкела Поуэрса. Босяки. Пожар. Конец летнего отдыха. Человек с тележкой. Железнодорожный парк. Полет голубей. Типы. Чарующая сила воды. Пристанище падших. Рождество в рабочих кварталах. Люди на снегу. Люди в зимнюю стужу. Осмотрщик путей. Колыбель слёз. Очистка нефти.

Шифр НБУВ: А19993

Очерки и рассказы / Теодор Драйзер ; вступ. ст. И. Анисимова ; ред. Т. Кудрявцева и В. Топер ; обл. и фронтиспис худож. В. Минаева. – М. :

Гослитиздат, тип. «Кр. Пролетарий», 1950. – 216 с. : 1 л. ил. – (Массовая серия).

Зміст: Вступительная статья И. И. Анисимов «Америка, как она есть».

Очерки и рассказы: Союз Майкла Дж. Пауэрса. Очистка нефти. Во тьме. В метель. В снегу. Западня. Прибежище. Золотой мираж.

Публіцистика: Некоторые черты американского характера. Больше демократии или меньше? Жизнь, искусство и Америка. Попрание личности. Американская конституция – клочок бумаги. Рост полицейской силы. Преступление и его корни. Из предисловия к книге: «Говорят горняки Харлана».

Шифр НБУВ: Во411890

Пастка : оповідання / Теодор Драйзер ; з анг. пер. О. Кундзіч ; ред. Д. С. Андрухів ; худож. Т. С. Зубковський. – Київ : Держлітвидав УРСР, 1962. – 56 с.

Прогресивний журналіст Грегорі вирішив на наступних виборах викрити злочинницькі махінації мера міста та його приятеля ганстера Тілні. Тілні це дуже не подобається і він, намагаючись здихатися Грегорі, пропонує йому виїхати з міста за великі гроші. Грегорі відмовляється, і тоді на нього влаштовують замах, а коли й це не допомагає, йдуть на нову хитрість...

Оповідання «Пастка» дуже показове з точки зору критики буржуазної лжедемократії, яскрава картина американської дійсності.

Шифр НБУВ: Во848065

Привид золота [та інші оповідання : пер. з англ.] / Теодор Драйзер ; обкл. Б. І. Крюков. – Київ : Культура, Держтрест «Київ-Друк», 1929. – 243 с.

Зміст: Святий Колумб та ріка; Привид золота; Пута; Тінь; Кет; Перемога.

Шифр НБУВ: Ву12234

Привид золота та інші оповідання / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Оксани Вергелес та ін. – Київ : Знання, 2017. – 223, [1] с. – (American Library ; вип. 23). – Назва обкл. : Привид золота. – Пер. вид.: Phantom gold and other stories / Theodore Dreiser.

До видання входять кращі оповідання Т. Драйзера (1871–1945) з авторської збірки «Пута», у яких письменник зображує певні психологічні типи особистості. Серед його героїв: чоловік, чия жадібність та обмеженість призвели до божевілля; робітник, що прокладає тунель під рікою і щоразу, спускаючись під землю, долає свій страх перед водною стихією; старий араб, що блукає містом у пошуках галузки наркотичної рослини. Т. Драйзер створює яскраві образи чоловіків та жінок, що намагаються порозумітися між собою і, звісно, знайти щастя.

У своїх оповіданнях автор постає перед нами як надзвичайно талановитий художник-психолог, якого передусім цікавлять питання моральності людини. Його аналіз людських думок і почуттів вражає глибиною, змушує замислитися, бентежить і водночас захоплює.

Зміст: Привид золота / пер. М. Івченка ; Святий Колумб та ріка / пер. М. Івченка ; Суспільна мораль / пер. Е. Євтушенко ; Кат / пер. М. Івченка ; Стара околиця / пер. О. Уралової ; Шлюб для одного / пер. О. Вергелес ; Тінь / пер. М. Івченка.

Шифр НБУВ: Ао274309

Принц-зłodій та інші оповідання / Теодор Драйзер ; пер. з англ. С. Торба та ін. – Київ : Знання, 2019. – 286 с. – (American Library = Американська бібліотека ; № 7, 2018). – Назва обкл.: Принц-зłodій. – Пер. вид.: The prince who was a thief and other stories / Theodore Dreiser.

Т. Драйзер – один із найвидатніших письменників-реалістів межі ХІХ–ХХ ст., епохи, для якої характерні не лише значні соціальні зміни, а й істотна трансформація мислення. У своїх оповіданнях письменник розмірковує над моральним станом сучасного йому американського суспільства та наголошує на зростанні аморальності й агресії особистості. Він постійно ставить своїх героїв перед вибором, розкриваючи суперечливість людської натури, і демонструє при цьому вміння великого майстра слова глибоко й масштабно висвітлювати гострі проблеми в малій літературній формі.

Зміст: Принц-зłodій / пер. С. Торби; Обитель / пер. М. Косенко; Рука / пер. Г. Гнедкової; Пута / пер. О. Шляхетко; Тайфун / пер. С. Торби; Реалізація / пер. Г. Литвиненко; Перемога / пер. М. Івченка; «Милість» Бога / пер. С. Торби.

Шифр НБУВ: Ао275280

Рассказы : пер. с англ. / Теодор Драйзер ; за ред. Н. А. Гревцов ; ред. Т. В. Савицкая. – Донецк : Донбас, 1984. – 192 с., ил. – Печатается по изд.: Теодор Драйзер. Собрание сочинений в двенадцати томах, т. ХІ. М. : Правда, 1955 (Б-ка «Огонёк»).

Розповіді Т. Драйзера – це яскраві, живі картини американської дійсності. У багатьох оповіданнях він показав долі простих людей, їхні сподівання та надії, що залишаються марними. Він створив образи людей з народу, життя яких ніяк не назвеш щасливим і благополучним.

Зміст: Негр Джеф / пер. О. Холмской; Западня / пер. М. Урнова; Золотой мираж / пер. Н. Галь; Святой Колумб и река / пер. Т. Кудрявцевой; Во тьме / пер. Э. Васильевой; Прибежище / пер. Е. Турковой; Освобождение / пер. Р. Облонской.

Шифр НБУВ: Ва414702

Рассказы : пер. с англ. / Теодор Драйзер ; предисл. А. М. Зверева ; ил. М. Ф. Петрова. – М. : Правда, 1984. – 446 с., ил.

Зміст: Освобождение; Негр Джеф; Репортаж о репортаже; Калхейн, человек основательный; «Суета сует», сказал Экклезиаст; Могучий Рурк; Мэр и его избиратели; Союз Майкла Дж. Пауэрса; Очистка нефти; Во тьме и другие рассказы.

Шифр НБУВ: Ва419452

Рассказы : пер. с англ. / Теодор Драйзер ; предисл. М. Ф. Петрова ; ред. Н. А. Преснова ; ил. М. Ф. Петрова. – М. : Правда, 1985. – 446 с., ил.

До книги увійшли оповідання видатного американського письменника Т. Драйзера (1871–1945), зокрема «Негр Джеф», «Победитель», «Эрнестина» та інші.

Шифр НБУВ: Ва441404

Репортаж про репортаж / Теодор Драйзер ; пер. с англ. Л. Слонимской ; ред. Е. Семенова ; худож. Н. Цэйтлин. – М. : Гослитиздат, 1955. – 32 с. – (Массовая серия).

«Репортаж про репортаж» – це невеликий нарис або розповідь американського письменника Т. Драйзера, в якому він звертається до свого раннього досвіду роботи в газеті, розкриваючи зворотній бік журналістської праці. Будучи репортером у великих містах США кінця XIX ст., показує будні газетників, гонитву за сенсаціями та жорстку конкуренцію. Нарис відбиває звичай американського суспільства на той час і механіку створення новин.

Шифр НБУВ: Во636858

Святой Колумб и река : рассказ / Драйзер Теодор ; послесл. А. Васильева ; ил. Ю. Бажанов ; ред. А. Белов. – М. : Политиздат, 1967. – 48 с. : ил. – (Худож. атеист. б-ка).

Шифр НБУВ: Ао179609

Це безумство : [нарис] / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Н. О. Заславської ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. – Харків : Фоліо, 2025. – 157, [2] с. – (Зарубіжні авторські зібрання) (Книжки війни). – Пер. вид.: This Madness / Theodore Dreiser.

«Це безумство» – твір із трьох нарисів («Аглая», «Елізабет», «Сидонія»), який було опубліковано у шести випусках журналу з лютого до липня 1929 р. Перший випуск мав підзаголовок «Чесний роман про кохання від людини, яка написала “Американську трагедію”». Т. Драйзер вважав цей твір найбільш значущим та особистим у своєму доробку. У ньому письменник розповідає три дуже дивні історії кохання, що трапилися з ним після розлучення з першою дружиною. Як зізнався сам автор, у його житті

романтичні стосунки завжди відігравали першорядну роль. Вони тонізували його, розбурхували думку та зміцнювали дух. З одного боку, це пристрасні любовні історії, сповнені ліризму та захоплення жіночою красою. З іншого – відверта сповідь людини, яка не змогла втриматися від спокус і зруйнувала багато стосунків.

Шифр НБУВ: Ва883082

Публікації про творчість Теодора Драйзера

Дипломні роботи

Венік А. Д. Американська мрія у романі Т. Драйзера («Американська трагедія»). = American Dream in Theodore Dreiser's Novel ("An American Tragedy") : диплом. робота бакалавра / А. Д. Венік ; наук. керівник О. А. Бежан ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ф-т романо-герман. філології, Каф. зарубіж. літ. – Одеса, 2017. – 46 с. – URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/17eb088d-5fa4-455d-976a-87937f2f2e29>

Т. Драйзер – видатний письменник-натураліст і критичний реаліст ХХ ст., твори якого базуються на колосальному матеріалі досвіду та спостережень. Письменник увійшов в історію світової літератури не тільки як критик американської дійсності та підвалин суспільного життя свого часу, а і як майстерний дослідник людських душ та внутрішнього світу своїх героїв. Виступаючи у своїх творах суворим викривачем американського капіталізму та пристрасним захисником робочих мас Сполучених Штатів, автор майстерно відображає американські реалії першої третини ХХ ст. Вершиною творчості Т. Драйзера вважають роман «Американська трагедія» ("An American Tragedy", 1925), адже автору вдалося показати справжній трагізм краху національного міфу американців – «американської мрії» загалом та падіння окремої особистості, зокрема.

Москвичова О. А. Авторська стратегія побудови художньої моделі «злочинця» у творчості Т. Драйзера (на прикладі роману «Американська трагедія») : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / Оксана Анатоліївна Москвичова ; М-во освіти і науки, Херсон. держ. ун-т, Ф-т укр. й інозем. філології та жеранлістики, Каф. англ. мови та методики її викладання. – Херсон, 2020. – 59 с. – URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/e3fa3dc7-ba2e-4e3c-b6b8-e34a53044cc3/content>

Творчість Т. Драйзера відзначилась величезним інтересом до різного роду соціальних конфліктів, атаками на прийняті суспільством моральні цінності, які американська громадськість із гордістю називала «американською мрією» й критикою всього американського способу життя. Крах «американської мрії», що проходить лейтмотивом через творчість

Т. Драйзера, показує, що успіх по-американськи не зміг зробити його героїв щасливими та вільними. Ідолопоклонство багатству призвело до трагічної загибелі драйзеровських героїв, а причини їхніх злочинів лежать у самій американській дійсності, яка не відповідає тим ілюзіям про необмежені можливості, що пропонує Америка своїм громадянам. Навколишня дійсність доводить лише те, що любов до ближнього, стриманість, помірність, зневага швидкоплинних утіх і насолод і взагалі чесноти та благочестя не принесуть жаданого матеріального достатку.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю вивчення драйзерівської стратегії побудови художньої моделі особистості «злочинця» у контексті авторського моделювання світу юриспруденції у романістиці письменника (на прикладі роману «Американська трагедія»). Мета роботи полягає у дослідженні художньої моделі особистості «злочинця» як носія причин індивідуальної злочинної поведінки, сформованої внаслідок психологічних особливостей і під впливом життєвих обставин та умов, зумовлених особливостями американського суспільства на початку ХХ ст.

Новизна дослідження полягає в тому, що у поданій роботі представлена спроба розгляду у творчості Т. Драйзера особливостей моделювання кримінально-судової картини та художньої моделі особистості «злочинця» як такої на прикладі головного героя роману «Американська трагедія», який скоїв протиправну дію (чи бездіяння) не лише внаслідок психологічних особливостей, але й під впливом складних життєвих обставин та умов, продиктованих духом тієї епохи.

Шинкарик Н. В. Трагедія молодого людини на шляху до успіху у творчості Теодора Драйзера : диплом. робота магістра / Н. В. Шинкарик ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ф-т інозем. філології, Каф. англ. мови. – Кам'янець-Подільський, 2020. – 13. – URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4223/Shynkaryk-N.V.-Angl-M19z-free.pdf>

Автореферати, дисертації

Дудар О. В. Жанрова своєрідність соціально-психологічних романів «Сестри Річинські» Ірини Вільде та «Оплот» Теодора Драйзера: порівняльний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 / О. В. Дудар ; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 20 с. – укр.

Виявлено типологічну спорідненість соціально-психологічних романів «Сестри Річинські» І. Вільде й «Оплот» Т. Драйзера. У контексті компаративного аналізу текстів романістів досліджено психоаналітичну та наратологічну стратегію творів. Розкрито глибинні витoki філософсько-

естетичних систем письменників, встановлено значення роману «Сестри Річинські» І. Вільде для українського красного письменства.

Шифр НБУВ: Ра378960

Дудар О. В. Жанрова своєрідність соціально-психологічних романів «Сестри Річинські» Ірини Вільде та «Оплот» Теодора Драйзера: порівняльний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 / Олена Вікторівна Дудар ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 192 арк. – Бібліогр.: арк. 167–192.

Шифр НБУВ: Дс126206

Мазецкий Г. П. Критический реализм Теодора Драйзера : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Г. П. Мазецкий ; М-во высшего образования УССР, Львов. гос. ун-т им. Ивана Франко. – Львов, 1955. – 14 с.

Шифр НБУВ: Во634773

Петросян С. Ар. Проблема нравственно-правовой ответственности и свободы воли в американском романе XX века (Теодор Драйзер, Марио Пьюзо, Гарри Грей) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.07 / Серине Араратовна Петросян ; Ереван. гос. ун-т. – [Ереван], 2024. – 18 с. – Опис складено за перекладом. – Вірм., рос., англ.

Актуальність, новизна теми обґрунтовані у вступі, де також представлені методологічна основа та застосовані методи, мета, завдання, обсяг роботи та його структура. Об'єктом дослідження стали твори «Американська трагедія» Т. Драйзера, «Бандити» Г. Грея (справжнє ім'я Гершель Голдберг, уродженець Одеси) та «Хрещений батько» М. Пьюзо (американський письменник італійського походження), а предметом дисертації є питання морально-правової відповідальності, моралі, свободи волі героїв, їхнього світогляду, ставлення до релігії. Наукова новизна полягає в тому, що вперше розглядається низка застосовних у суспільстві кримінальних норм, що відбилися у художній літературі. Проведено глибинний аналіз представлених романів з правової, психологічної точок зору, виявлено подібності та відмінності у поетиці трьох авторів, розглянуто основні жанри кримінальної літератури.

Шифр НБУВ: ІР11088

Самохвалов Н. И. Разоблачение «американского образа жизни» в творчестве Т. Драйзера (романы и публицистика) : дис. ... канд. филол. наук / Н. И. Самохвалов. – М., 1950. – 421 с.

Солодовник В. И. Стил Т. Драйзера – романиста : дис. ... канд. филол. наук / В. И. Солодовник. – Краснодар, 1974. – 164 с.

Видання про творчість Теодора Драйзера

Батурин С. С. Драйзер / С. С. Батурин. – М. : Мол. гвардия, 1975. – 336 с. : ил. – (Жизнь замечательных людей. Сер. биограф. основ. в 1933 г. М. Горьким ; вып. 12 (549)). – Крат. библиогр.: с. 332.

Ця книга про найбільшого американського письменника та громадського діяча Т. Драйзера. У своїх романах Т. Драйзер руйнує міф про «вільний світ», показує, що в Америці поряд з багатством існує безпросвітна потреба, поряд із комфортом та неробством – безробіття та голод.

Шифр НБУВ: В301469/549-а

Батурин С. С. Джон Стейнбек и традиции американской литературы / Сергей Сергеевич Батурин ; ред. М. Томашевская ; рец. Д. М. Урнов ; худож. Р. Вейлерта. – М. : Худож. лит., 1984. – 351 с. – Библиогр.: С. 250.

Робота видатного радянського літературознавця С. Батуріна розповідає про творчий і життєвий шляхи американського письменника Дж. Стейнбека (1902–1968), його ролі у розвитку реалістичної літератури США. У книгу включено статті С. Батуріна про творчість Ф. Купера та Т. Драйзера, висвітлені процеси становлення реалізму в американській літературі.

Зміст: Джон Стейнбек и традиции американской литературы. – С. 4–249; Теодор Драйзер. – С. 252–305; Фенимор Купер. – С. 306–350.

Шифр НБУВ: Ва408988

Батурин С. С. Портреты американских писателей: Л. Стеффенс, Дж. Лондон, Т. Драйзер / С. С. Батурин ; оформ. худ. Е. Ененко. – М. : Худ. лит., 1979. – 422 с.

До книги С. Батуріна увійшли три нариси про найбільших американських письменників ХХ ст.: Л. Стеффенс, Дж. Лондон і Т. Драйзер. Автор докладно висвітлює життя цих письменників, їхню суспільно-політичну діяльність, малює творчий шлях, зупиняючись докладніше на найзначніших творах.

Шифр НБУВ: Ва337516

Драйзер Э. Моя жизнь с Драйзером. (Страницы из воспоминаний) / Элен Драйзер ; сокр. пер. с англ. Т. Озерской и др. ; предисл. И. Анисимова. – М. : Изд. иностр. лит., 1953. – 168 с.

Шифр НБУВ: Во471248

Засурский Я. Н. Теодор Драйзер / Я. Н. Засурский. – М., 1964. – 319 с., ил., 1 л. портр. – Библиогр. основ. произведений Т. Драйзера и лит. о его творчестве: с. 306–318.

Шифр НБУВ: Во902464

Засурский Я. Н. Теодор Драйзер – писатель и публицист / Ясен Николаевич Засурский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1957. – 222 с. : портр. – Библиогр. основ. изд. произведений Теодора Драйзера и лит. о его творчестве. – С. 212–221.

Шифр НБУВ: Во672654

Засурский Я. Н. Теодор Драйзер в борьбе против американского империализма / Я. Н. Засурский, Р. М. Самарин. – М., 1952. – 112 с.

Шифр НБУВ: Айзеншток № 7915; Во465736

Засурский Я. Н. Теодор Драйзер : к 100-летию со дня рождения / Я. Н. Засурский ; ред. Н. М. Краснопольская ; обл. худож. Г. Басырова ; худож. ред. Л. С. Морозова. – М. : Знание, 1971. – 32 с. – (На обл.: Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Литература», 8).

У цій брошурі розповідається про життєвий і творчий шляхи романіста, аналізуються його твори.

Шифр НБУВ: Ва169682

Засурский Я. Н. Теодор Драйзер: жизнь и творчество / Я. Н. Засурский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 320 с. : портр., 8 л. ил. – Библиогр.: С. 307–319.

Шифр НБУВ: Ва300030

Лозовский А. И. Новеллистика Т. Драйзера : учебн. пособие / Ан. И. Лозовский ; Кубан. гос. ун-т ; М-во высш. и среднего спец. образования РСФСР. – Краснодар : КГУ, 1987. – 102, 2 с. – Библиогр.: с. 101–103 (48 назв).

Навчальний посібник підготовлений за спецкурсом «Новелістика Теодора Драйзера», який читається у Кубанському держуніверситеті студентам факультету романо-німецької філології (спеціальність 2004 – романо-німецькі мови та література) на IV курсі очного та VI курсі вечірнього відділень. Розглядаються практично всі книжки малої художньої прози письменника. Порушуються теоретичні проблеми жанрової природи різних модифікацій драйзерівських оповідань, діалектичного взаємозв'язку традицій та новаторства Драйзера-новеліста.

Шифр НБУВ: Ва482594

Панкова Л. Гр. Теодор Драйзер : життя і творчість / Людмила Григорівна Панкова. – Київ : Дніпро, 1974. – 98 с. : портр.

У літературно-критичному нарисі подається творчий портрет Т. Драйзера – видатного американського письменника-комуніста, який, порушуючи важливі соціальні проблеми, вніс своєю творчістю великий вклад у розвиток американської прогресивної літератури.

Шифр НБУВ: Ао205144

Парчевская Б. М. Теодор Драйзер : биобиблиогр. указ. / сост. Б. М. Парчевская ; отв. ред. В. А. Скороденко ; ред. Н. С. Агеева ; Всесоюз. гос. б-ка иностр. лит. – М. : Книга, 1976. – 119, [1] с. – (Писатели зарубежных стран). – Вспом. указ.: с. 100–115.

Один із найбільших представників реалізму в американській літературі ХХ ст., що правдиво зобразив суперечності буржуазного суспільства та безжально розкрив його вади, Т. Драйзер усе своє життя невтомно вів боротьбу за соціальну справедливість.

У липні 1945 р. Т. Драйзер вступив до лав Комуністичної партії США. У листі на ім'я Голови партії В. Фостера Драйзер заявив: «Логіка всього мого життя та роботи призвела мене до вступу до членів Комуністичної партії».

Творчість Т. Драйзера міцно увійшла не тільки в американську, а й у світову літературу ХХ ст.

Шифр НБУВ: Ва284403

Шифр ВНБІ: д Д72

Самохвалов Н. Теодор Драйзер – обличитель американского империализма / Н. И. Самохвалов. – М. : Знание, 1952. – 32 с. – (Всесоюз. о-во по распространению полит. и науч. знаний).

Шифр НБУВ: Во468126

Теодор Драйзер (1871–1945) : метод. материалы к вечеру, посвящ. 15-летию со дня смерти. – М., 1960. – 18 с. – (Всесоюз. гос. б-ка иностр. литературы. В помощь работникам библиотек). – Часть текста англ.

Шифр НБУВ: Во772493

Шпакова А. П. Американская действительность в изображении Теодора Драйзера (роман «Американская трагедия») / А. П. Шпакова. – М., 1959. – 51 с. – (О-во по распространению полит. и науч. знаний РСФСР. Знание в массы).

Шифр НБУВ: Во748382

Статті в збірниках, періодичних і продовжуваних виданнях

Анисимов И. И. Теодор Драйзер : [вступ. лит.-крит. очерк] / И. И. Анисимов // Драйзер Т. Собрание сочинений : в 12 т. – М. : Гослитиздат, 1951. – Т. 1. – С. V–LXVII.

Шифр НБУВ: В260253/1

Анисимов И. И. Завершение «Трилогии желания» / И. И. Анисимов ; послесл. И. И. Анисимова // Драйзер Т. Собрание сочинений : в 12 т. / пер. с англ. М. Богословской и Т. Кудрявцевой. – М., 1952. – Т. 5. – С. 383–394.

Шифр НБУВ: В260253/5

Анисимов И. И. Драйзер и его публицистика последних лет / послесл. И. Анисимова и Д. Краминова // Драйзер Т. Собрание сочинений : в 12 т. / пер. с англ. под ред. Р. Гальпериной и И. Овадиса. – М., 1955. – Т. 12. – С. 373. – Алфавит. указ. к «Собранию сочинений» Т. Драйзера. – С. 402–406.

Шифр НБУВ: В260253/12

Гиленсон Б. А. Социальная сила, преобразующая мир : к 100-летию со дня рождения Т. Драйзера / Б. А. Гиленсон // Иностр. лит. – 1971. – № 8. – С. 191–196. – Рос.

Єдиний у Росії журнал, який знайомить читача з новинками зарубіжної літератури. У журналі публікуються найзначніші твори сучасної світової літератури у перекладах найкращих вітчизняних перекладачів. Закордонна проза та поезія, нариси та есе, статті та інтерв'ю, лауреати Нобелівської, Букерівської, Гонкурівської премій та висхідні зірки – усе це російською мовою вперше.

Шифр НБУВ: Ж26846

Голуб Ю. І. Швайко Б. О. Портретна характеристика персонажів у романах Т. Драйзера «Американська трагедія» та «Сестра Керрі» / Ю. І. Голуб, Б. О. Швайко ; Запоріж. нац. ун-т // Молодий вчений. – 2023 р. – № 9 (121): верес. – С. 108–111. – (Філологічні науки).

Стаття присвячена дослідженню мовностилістичних засобів репрезентації портретних описів у романах Т. Драйзера «Американська трагедія» та «Сестра Керрі». Портретна характеристика включає опис зовнішності персонажа художнього твору (риси обличчя, статура, рухи та жести, хода, постава, голос та манера говоріння), психологічний портрет та типову поведінку (особистісні якості та риси характеру, емоції та почуття, настрої, бажання, мрії, думки, погляди, знання, мотиви вчинків, сумління, смаки та звички), опис речей, що належать персонажам та є важливими для них. У статті висвітлюються результати дослідження портретних описів з точки зору їхніх типологічних характеристик і мовностилістичних особливостей. Проведений аналіз використаних автором засобів портретизації дає змогу дійти висновку про те, що романи Т. Драйзера відзначаються майстерно змальованими та естетично досконалими портретними описами. У процесі створення портретних характеристик використовуються різнорівневі стилістичні засоби – метафора, персоніфікація, порівняння, епітет, гіпербола, повтори різних типів, стилістична інверсія, паралельні конструкції. Автор майстерно розкриває

внутрішній світ персонажів, наділяє їх певними компонентами зовнішності, характеру та мовлення, як типовими, так і індивідуальними, малюючи бажаний образ, та передаючи його читачеві. Отже, вивчення типологічних і мовностилістичних особливостей портретних характеристик у романах Т. Драйзера є важливим із точки зору розуміння їхнього концептуального простору, специфіки реалізації авторського задуму. Отримані під час проведення дослідження результати можуть використовуватися на лекціях і семінарських заняттях зі стилістики, лінгвістики тексту, зарубіжної літератури, а також на практичних заняттях з англійської мови в рамках інтерпретації художнього тексту.

Шифр НБУВ: Ж101120

Динамов С. Теодор Драйзер / С. Динамов // Книгоноша: еженедельный журнал критики, библиографии и книжного дела. – 1926. – № 33. – 75 с.

Шифр НБУВ: Ж10283

Козубенко Л. М. Проблема життєвого вибору героїв та жага до втілення «американської мрії» у романі Т. Драйзера «Американська трагедія» / Л. М. Козубенко ; Ун-т Григорія Сковороди в Переяславі // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика. – Том 32 (71), № 1, ч. 3. – 2021. – С. 117–121. – URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_3/22.pdf

У статті розглядається проблема життєвого вибору героїв і жага до втілення «американської мрії» у романі Т. Драйзера «Американська трагедія». Звертається увага на те, що головний герой роману Клайд Гріффітс стоїть на роздоріжжі власних переконань і загальноприйнятих догм суспільства – рабство або панування, чесна бідність або злочинне багатство? Клайд робить вибір на користь примарної мрії та боляче обпікається.

Шифр НБУВ: Ж70795:Филол.Соц.ком./2021/32(71)/1; Ч. 3

Мендельсон М. «Американская трагедия» Теодора Драйзера / Морис Осипович Мендельсон. – М. : Худож. лит., 1971. – 101 с. – Шмуцтит.: Массовая ист.-лит б-ка.

Шифр НБУВ: Ва159679

Немеровская О. Теодор Драйзер / Ольга Немеровская // Звезда. – 1946. – № 4. – С. 147–151. – Папка № 1560.

Шифр НБУВ: Айзеншток № 10106/29

Николаев В. Драйзер обвиняет американский империализм / В. Николаев // Большевик. – 1952. – № 13. – С. 71–80. – Папка № 1529.

Шифр НБУВ: Айзеншток 9964/26

Панкова Л. Теодор Драйзер: життя і творчість. / Людмила Григорівна Панкова. – Київ : Дніпро, 1974. – 98 с.

Шифр НБУВ: Ао205144

Ильиницкая О. П. Роман Т. Драйзера «Сестра Керри» на факультативних заняттях по літературе в средней общеобразовательной школе / О. П. Ильиницкая // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство. 2011. – Вип. 4 (68), ч. 1. – С. 41–46. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_4\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_4(1)_7)

Шифр НБУВ: Ж69417:літ./2011/4(68); Ч.1

Дудар О. В. Текстові втілення стану тривоги персонажа в англomовній художній прозі (на матеріалі роману Т. Драйзера «Оплот») / О. В. Дудар, Л. Собчук. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки. – 2012. – Кн. 2. – С. 71–73. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2012_2_19

Шифр НБУВ: Ж68857:Філол./2012/2

Бумбур Ю. М. Антисемітські стереотипи у творчості Теодора Драйзера / Ю. М. Бумбур. // Літературознавчі студії. – 2013. – Вип. 39 (1). – С. 156–161. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39\(1\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39(1)_23)

Шифр НБУВ: Ж72442/2013/39; Ч.1

Дудар О. Лінгвостилістичні особливості портретизації персонажа (на матеріалі роману Теодора Драйзера «Оплот») / О. Дудар // Мандрівець. – 2013. – № 2 (104). – С. 67–69. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2013_2_14

Шифр НБУВ: Ж68729/2013/2

Дудар О. Жанрова семантика романів «Сестри Річинські» Ірини Вільде та «Оплот» Теодора Драйзера / О. Дудар // Мандрівець. – 2014. – № 6 (114). – С. 62–65. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2014_6_13

Шифр НБУВ: Ж68729/2014/6

Дудар О. Особливості функціонування стилістичного засобу «внутрішнє мовлення» в художньому тексті (на матеріалі творчості Т. Драйзера) / О. Дудар // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Сер.: Філологія (мовознавство). – 2013. – Вип. 17. – С. 199–204. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2013_17_43

Шифр НБУВ: Ж69898:Філол./2013/17

Дудар О. Концепт текстової інтерференції у дискурсі соціально-психологічних романів «Сестри Річинські» Ірини Вільде та «Оплот» Теодора Драйзера / О. Дудар // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Літературознавство. – 2010. – № 30. – С. 212–225. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU1_2010_30_20

Шифр НБУВ: Ж68937:Літ./2010/30

Швайко Б. О. Портретна характеристика головних героїв у романах Т. Драйзера «Американська трагедія», «Сестра Керрі» / Б. О. Швайко, Ю. І. Голуб // Молодий вчений. – 2023. – № 9. – С. 108–111. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2023_9_23

Євтушенко Н. І. Засоби вербальної репрезентації міського простору в романі Т. Драйзера “Sister Carrie” / Н. І. Євтушенко // Закарпатські філологічні студії. – 2022. – Вип. 21 (1). – С. 201–206. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_21\(1\)__39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_21(1)__39)

Козубенко Л. М. Процес морального занепаду особистості як наслідок згубного впливу соціуму у романі Теодора Драйзера «Американська трагедія» / Л. М. Козубенко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Соціальні комунікації. – 2020. – Т. 31 (70), № 1 (4). – С. 61–65. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2020_31\(70\)_1\(4\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2020_31(70)_1(4)_13)

Шифр НБУВ: Ж70795:Филол.Соц.ком./2020/31(70)/1; Ч. 4

Денисова Т. Н. Драйзер Теодор / Т. Н. Денисова // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; Нац. акад. наук України, Ін-т енциклопед. дослідж., Наук. Т-во ім. Шевченка. – Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2008. – Т. 8 : Дл–Дя. Додаток: А–Г. – С. 377 : фот.

Шифр НБУВ: С10197/8

Шифр ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

Драйзер Теодор // Зарубіжні письменники : енциклопед. довід. : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2005. – Т. 1 : А–К. – С. 577.

Шифр НБУВ: В348884/Т. 1

Шифр ВНБІ: Ш5(0)д.я2 3-35

Електронні ресурси

Біографія Теодора Драйзера [Електронний ресурс] // Експеримент : міжнар. культур. портал. – 16.04.2023. – URL: <https://md-eksperiment.org/post/20230416-biografiya-teodora-drajzera>

Драйзер Т. Дженні Герхардт : аудіокнига [Електронний ресурс] // АудіоКниги українською . – URL: <https://4read.org/2391-drayzer-teodor-dzhenny-gerhardt-vistava.html>

Духовний Т. Т. До теми боротьби пролетаріату у творчості Т. Драйзера [Електронний ресурс] / Т. Т. Духовний // Експеримент : міжнар. культур. портал. – 25.04.2018. – URL: <https://md-eksperiment.org/post/20180425-do-temi-borotbi-proletariatu-u-tvorchosti-t-drajzera>

Стаття з журналу «Радянське літературознавство» (1986. № 6. С. 49–53).

Денисова Т. На початку сторіччя: людина і соціум. Теодор Драйзер [Електронний ресурс] / Т. Денисова // Експеримент : міжнар. культур. портал. – 16.04.2023. – URL: <https://md-eksperiment.org/post/20230416-na-pochatku-storichchya-lyudina-i-socium-teodor-drajzer>

Стаття з журналу «Вікно в світ» (1999. № 5. С. 9–12).

Дудар О. Особливості художньої реалізації архетипу матері в романах Ірини Вільде «Сестри Річинські» та Теодора Драйзера «Оплот» / Олена Дудар // Експеримент : міжнар. культур. портал. – 16.04.2023. – URL: <https://md-eksperiment.org/post/20230416-osoblivosti-hudozhnoyi-realizaciyi-arhetipu-materi-v-romanah>

Стаття з журналу «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Літературознавство» (2011. Вип. 32. С. 239–244).